هیله

د خپلو سریزو په لمن کې

(د هیلې مجلې سریزې)

محمد اسمعیل یون

۱۳۸۷ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هيله

د خپلو سريزو په لمن کې

محمد اسمعيل يون

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب ځانګړني

نـــــــوم:	هیله د خپلو سریزو په لمن کې
لـیـکـــوال:	محمد اسمعیل یون
خـپـرنـدوی:	یون کلتوري یون
لیککال:	۱۳۸۰ل
چاپکال:	۱۳۸۷ل
چاپشمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
د لیـــکـــوال	
پرلـه پسې نومره:	(۲۲)
د خــپــرنـــدوی	
پرلـه پسې نومره:	(۲۲)
کـــــــمپوزر:	ضیاالرحمن ضیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سرلیک — مخ

- «هیله» د ملت جوړونې فکري ځواک ۱
- د «هیلې» پر سریزو یوه سریزه ۷
- «هیله» د کومو هیلو په هیله خپرېږي؟ ۱۳
- په «هیله» کې د هېوادوالو هیلې انعکاس شوې ۱۸
- «هیله» د کومو ستونزو له پېچومو تېرېږي؟ ۲۲
- فرهنګي بیا رغونه د لومړیتوب حق لري ۳۰
- د فرهنګي چارو او اړتیاوو په باب څو وړاندیزونه ۳۲
- **هیله یوه کلنه شوه ۴۵**
- د فرهنګي چارو سمون او ملګرتیا ته اړتیا ده ۴۹
- زمونږ د ازادو خپرونو ستونزې ۵۳
- د هېواد ملي یووالی او د فرهنګیانو نوې هیلې ۵۸
- لوید یځمېشتي افغان فرهنګیان او فرهنګي هیلې ۶۷
- د پښتو ژبې او ادبیاتو یو طلایي پړاو ۷۲
- **هیله دوه کلنه شوه ۷۵**
- د هېواد دننه فرهنګي یون او خوځون ۷۸
- «چغې مه وهئ کار وکړئ!» ۸۹
- د تحصیل کړو اشخاصو بهیر به همداسې روان وي؟ ۹۲
- شلمې پېړۍ په مخه دې ښه! ۹۲
- د مسلک له خاوندانو یوه هیله ۱۰۱
- **هیله درې کلنه شوه ۱۰۲**

(c) ketabton.com: The Digital Library

• «راځئ چې سره کېنو په تغر د روغې جوړې!...................... ۱۱۷
• دا دنیا چا شل کړې ده؟... ۱۲۱
• د اوسنیو پښتو خپرونو موضوعي وېش............................... ۱۲۴
• د فرهنګي کار جغرافیایي موقعیتونه.................................. ۱۲۹
• یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي... ۱۳۴
• «هیله» د خپل ژوند دنیمې لسیزې په درشل کې................. ۱۳۹
• کار خپله سخت کار دی.. ۱۵۰
• افغانستان، اسلام او پښتو درې ستر ارزښتونه...................... ۱۵۵
• بحراني شرایط او فرهنګي کار.. ۱۲۱
• که مې سل نصیحتونه ورته وکړل...................................... ۱۲۵
• که مطبوعات ازاد شي.. ۱۷۲
• په هېواد کې دواک انحصار څرنګه له منځه تللای شي؟...... ۱۷۹
• په کابل کې څوک، څوک ساتي؟....................................... ۱۸۲
• په کابل کې قانوني واک او عملي واک................................ ۱۹۴
• سوله، عدالت او که دواړه؟... ۲۰۱
• افغانستان د ابهام پر لور.. ۲۰۹
• پر دولتي خپرونو تنظیمي انحصار څنګه له منځه.................. ۲۱۳
• په افغانستان کې بهرني ځواکونه ګټې او زیانونه................. ۲۲۴
• تر چتې وتي مطبوعات.. ۲۲۸
• افغاني سفارتونه د تنظیمواکۍ مورچلونه............................ ۲۳۴
• افغانستان او د ایډیالوژۍ بحران...................................... ۲۴۴
• د مهال له مخې د هیلې د سریزو څرنګوالی......................... ۲۵۲
• د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه.................................... ۲۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د ملت جوړونې

فکري ځواک

د هیلې مجلې چلوونکو ددې مجلې د لومړۍ ګڼې د چاپ پر مهال له خپل ولس سره ژمنه کړې وه، چې دوی به د هېواد پالنې، اسلامپالنې، ژبپالنې او انسانپالنې لپاره هلې ځلې کوي، دوی د ډول ډول کړاوونو، ستونزو او ناخوالو په ګاللو سره مخ پر وړاندې لاړل او د خپل ټاکلي هدف لپاره یې داسې قوي او ټینګ ګامونه واخیستل چې په رښتیا هم خپلو شعارونو ته یې د عمل جامه ور واغوستله او د ملت جوړونې او استحکام لپاره یې د یو واقعي فکري ځواک په توګه پر ټولنې خپل اغېز پرېښود. د هیلې دوه میاشتینۍ مجلې ادارې د اوو کلونو په موده کې په مسلسل ډول د هیلې ګڼې خپرې کړې او ددې بېلابېلو ګڼو په پاڼوکې یې د ټولنیزو، سیاسي، علمي او کلتوري مسایلو په باب په سلګونو لیکنې چاپ کړې.

په دې لیکنو کې د هېواد د وتلو لیکوالو او نوماندو متخصصینو لیکنې شاملې دي، هیلې مجلې ډېرو نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو خپرونو ته لاره پرانیستله، د ځوان کهول په روزنه کې یې کارنده ونډه واخیسته او د ځوانانو په هڅونه او ځلونه کې یې خپل اساسي رول ولوباوه. تر هیلې مجلې وړاندې په منظم او سیستماتیک ډول په ملي روحیه سمبال داسې خپرونې نه وې چې دومره اغېز دې ولري، که کومه یوه نیمه چاپ شوې هم وه، د وخت په تېرېدو سره یې مخه ډب شوې او له منځه تللې وه، خو د هیلې مجلې ادارې او چلوونکو په ډېرو سختو شرایطو او حالاتو کې خپلو خپرونو ته دوام ورکړ او هیله یې خپلو مینه والو ته ورسوله.

د افراط او تفریط پر وړاندې یې یو قوي فرهنګي مورچل جوړ کړ او د اصیل افغاني فرهنګ د بډاینې او ځلونې لپاره یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې وکړې. د هېواد د وروستیو دوه نیمو لسیزو ناخوالو او ربړو څخه یې په زغرده پرده پورته کړه، په اوسني نظام کې یې د نا انډولۍ او بې غورۍ په باب وخت پر وخت لیکنې خپرې کړې او د ولس په ویښونې (بیدارۍ) کې یې خپل رول ولوباوه.

د ټولنې د ذهني تګلوري په بدلون، جوړښت او رغښت کې هیله مجله ځانګړی ځای او مقام لري، د قبیله یي ذهنیت د له منځه وړلو او واحد ملت د جوړونې لپاره یې فعالیت، کار او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیار له هېچا پټ نه دی.

په دې بهیر کې هیلوال له ډېرو چلنجونو، ګواښونو او ستونزو سره مخ شوي، خوله دې ټولو ستونزو سره سره خپل هدف او موخې ته ژمن پاتې شوي او د ذهني بیا رغونې اوږدې لارې یې وهلي ، ان تر دې چې د هیلې مجلې تر خپراوي وروسته د نړه پښتو خپرونو په شمېر کې خورا زیاتوالی رامنځته شو.

د هیلې مجلې هره سرلیکنه د ځانګړې ارزښت او اهمیت لرونکې ده، دا سریزې چې پر هره موضوع لیکل شوې، شته ستونزې یې راسپړلې، وړاندیزونه او حل لارې یې ورته په ګوته کړې، یانې دا چې (هیلې) مجلې یوازې انتقادي شکل نه درلود ، په هره برخه کې یې د انتقاد او نیوکې تر څنګ د حل لارې هم په ګوته کړې دي. هیلې په خپلو پاڼو کې ملي او اسلامي ارزښتونه وپالل او په دې برخه کې یې موثر ګامونه پورته کړل.

ډېری ځوانان یې په سیاسي، فکري او فرهنګي لحاظ روزلي، چې وروسته ټولنې ته د خدمت جوګه شوي. د هیلې مجلې ډېری سرلیکنې د هېواد وروستیو سیاسي حالاتو ته ځانګړې شوي او ځینې یې پر فرهنګي مسایلو لیکل شوي، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دوارو برخو کې يې د افراط او تفريط ترمنځ انډول ساتلی او هره موضوع يې په جرئت سره په علمي او منطقي ډول څېړلې ده.
د هيلې مجلې سرليکنې، د سرليکنې د فن لپاره ديو بنسټ او اساس حيثيت لري، چې زما له انده د هيلې مجلې سرليکنو (سرمقالو) په کتابي بڼه چاپ څخه هدف هم همدا دی چې اوسنيو ځوانانو او راتلونکي نسل ته دا وروښودل شي، چې سرليکنه څه ډول ليکو؟ علمي او سياسي سرليکنه بايد څومره قوي وي اوڅومره جرئت ورته پکار دی؟
هيلوالو د افغاني فرهنګ د ودې او بډاينې لپاره تر خپل وس او توان زيات زيار ګاللی دی، هيله مجله پر خپل وخت د هېواد د مطبوعاتو په افق کې يوه ځلنده مجله وه، چې د زرګونو افغانانو د پوهې په زياتونه کې اغېزناکه تمامه شوې ده.
هيلوالو د زورواکو د زور او زر په مقابل کې د تسليمۍ سر نه دی ټيټ کړی، تل يې په مېړانه او جرئت غله ته غل او حق ته حق ويلي، ځکه خو يې تر نورو خپرونو په پرتله کې ګرانښت او منښت زيات و.
هيلې مجلې په هېواد کې د ملي فکر د غوړونې لپاره روزونکی رول درلود، د ملي يووالي او واحد ملت د جوړېدو، پياوړتيا او غښتلتيا کې يې تاثير ډېر زيات او مهم و، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیلوالـو هیلـې، غوښـتنې، اندېښـنې، وړانـدوینې او فکـر د ولس له هیلو او فکر سره سم او برابر وو.

د پردیپالو پر وړاندې په مبارزه کې د هیلې مجلې د ادارې او کارکوونکو هڅې او فعالیتونه د ستاینې او یادونې وړ دي. پـه دې برخـه کـې هیلـوال تـر نـورو وړانـدې اومخـکښ وو او پـه هـر وخت کـې یـې پـه پـوره شـجاعت او زړورتـوب سره دپردیپـالو او پردیـو پـر وړانـدې قلمـي او علمـي مبـارزه کـړې او پـوره بـاور دی چـې دې مبـارزې تـه بـه د ژونـد تـر پایـه دوام ورکـوي، د هیلوالـو هوډونه هدفمند او ژمن دي، هیله من یو په راتلونکې کې تـر دې هم خـورا غښـتلې چـارې او کارونـه ترسره کـړي. د هیلـې مجلـې سـرلیکنې د سـرلیکنې لـه آرونـو سـره برابـرې او کـره دي او دا ټولګه به د سرلیکنې د فـن پـه غوړېدو کـې مـوثره تمامـه شـي او هغـو لوسـتونکو تـه چـې دا سـرلیکنې او هیلـه مجلـه یـې نـه ده لوستې هغوی ته به هم د یـوه لارښـود حیثیـت ولـري،دا بـه هـم پـه ډاګـه شـي چـې د هیلـې چلوونکـو پـه څـه ډول حـالاتو کـې څـومره مهمې او قوي سرمقالې لیکلې دي. دا مجموعـه د هیلـې مجلـې لـه سـرلیکنو جـوړه ده، دا سـرلیکنې لـه ۱۳۷۲ل کـال څخـه تـر ۱۳۸۲ل کال پورې لیکل شوي، د همدې وخت او تـر هغـه څخـه د وړاندې حالاتو روښانه انځور لرونکې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو!

ستاسې او د دې کتاب ترمنځ نه د ېوال کېږم، تاسې قدرمن ددې کتاب لوستلو ته رابولم،د دې سریزو لیکوال، د هیلې هیلوال او د کابل پوهنتون استاد پوهندوی محمد اسمعیل یون ته د نورو فرهنګي خدمتونو، فعالیتونو او بریاوو هیله کوم.

په مینه او درناوي
شېرعلم امله وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((هیلې)) پر سریزو

یوه سریزه

هره ادبي، علمي، ټولنیزه او سیاسي خپرونه، پر خپل وخت او مهال خپل خپل تاثیرات لري، خو ځینې بیا داسې وي، چې د خپلو مهالنیو اغېزو تر څنګ یې، الهام او پیغام، فکر او پانګه نورو نسلونو ته هم انتقالېږي او په ټولنه کې د یو مثبت او ژور فکري بدلانه سبب ګرځي. هیله مجله هم دداسې خپرونو له جملې څخه یوه ده. سره له دې چې څه د پاسه پنځه کاله کېږي، هیله مجله نه خپرېږي، خو هغه چا چې پخوا دا مجله لوستله او یا یې لوستې، اوس یې هم پر فکري ژوندانه اغېز محسوس دی. هیله پر داسې یو مهال (۱۳۷۶ل کال لومړیو کې) پیل شوه، چې په ټول هېواد کې د ټولو رسنیو پر ستوني د بندیز خپسه ناسته وه، پر تلویزیون بندیز و، رادیو یوازې د جنګ ترانې، نعتونه او دهغې دنیا خبرونه خپرول او د جګړې خبر د خبرونو ((سرخي)) جوړوله، موسیقي اود ښکلا نورې نغمې خو د کفر د تمثیل سمبولونه وو. د ذیروح تصویر اخیستل څه چې ګرځول یې هم حرام وو، پر ټول هېواد د چوپتیا سیلۍ خپره وه، پر داسې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال د یوې ازادۍ او بیا بشپړې ازادۍ خپرونې خپرول، نه د چا په وس پوره وه او نه حالاتو چا ته ددې جرئت ورکاوه، چې څوک دې د داسې یوې حاکمې فضا پر وړاندې پټ او ښکاره بغاوت وکړي.

خو دهیلې، هیلوالو ددغسې اغزن چاپېریال له ستونزو سره سره د یوې کره، نږه او معیاري پښتو مجلې (هیلې) د چاپ او خپراوي تکل وکړ. دا هوډ د یو متساوي الاضلاع مثلث له دریو غړو (عبدالمالک بېکسیارپه ډنمارک، صفیه صدیقي په پېښور او محمد اسمعیل یون په کابل کې) څخه جوړ شو. د مجلې د لومړۍ ګڼې تر چاپ دمخه یوازې د ګوتو په شمېر څو لیکوال د مجلې پر خپراوي خبر وو او نور په چوپه خوله کار و. ددې یو علت دا و چې دا وخت ان په پېښور کې د یوې رښتینې، ازادې او نږه پښتو مجلې پر وړاندې ستونزې وې. ستونزې نه یوازې د کیڼلاسو او ښیلاسو او سرو او سپینو سیاسي ډلګیو له خوا احساسېدلې، بلکې خپله زموږ د یو شمېر هغو لیکوالو له خوا هم وې، چې د یو ((مضر احتیاط)) پر ناروغۍ اخته وو، دوی لکه د ګاډۍ اسونه له پخوا نه د ژوندانه د یوه سولیدلي میتود په اسارت کې وو، دا ورته بېخي جرم (!) او عجیبه ښکاره کېدله، چې څوک دې مجله ټوله په پښتو ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کړي، خود هيلوالو يو ځواکمن هوډ د مضر احتياط او دوديزو ليکوالو دا بريدونه مات کړل او تر هغه وروسته بيا د لوی خدای (ج) په فضل په لسګونو ليکوالو د نړه پښتو مجلو چاپ او خپراوي ته په ارام زړه او خلاصه فضا را ودانګل او دا لړۍ لاتر اوسه دوام لري. تر هيلې دمخه هم ځينې پښتو خپرونې خپرې شوي، خو د هيلې کوم فکري موثريت او جذابيت چې دا وخت د نورو چاپي خپرونو د نشتوالي او کموالي له امله په ټولنه کې و، دې موثريت نورو ته هم لاره خلاصه کړه.

دهيلې لومړۍ ګڼه د ۱۳۷۲ ل کال پر ثور مياشت چاپ شوه، پر لومړي مخ يې د ميرويس نيکه او پر دويم مخ يې د احمدشاه بابا تصويرونه چاپ شوي وو، دا هغه مهال و چې پر کابل د طالبانو د واکمنۍ لاکال پوره نه و او طالبانو د موسيقۍ او هر ډول زيروح تصوير پر وړاندې جهاد اعلان کړی و، دا مجله په کابل کې، لومړۍ، دولتي طالب چارواکو ته ورسېده، هغوی که له يوې خوا له عکس سره مخالف و، نو له بلې خوا يې د ميرويس نيکه او احمدشاه بابا د عکسونو پر وړاندې د مخالفت جرئت نه شو کولای، نو په دې ډول دا مجله د طالبانو د بنديز تر دايرې بهر شوه، دا کار څه تصادف نه و، هيلوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې تر مخکې فکر کړی و چې په هېواد کې د حاکم قید او بند نه د خلاصون یوه لاره داده، چې په پیل کې د مجلې پر پښتی‌ د داسې یو چا عکس راوړل شي، چې د طالبانو دُره یې د قیدولو توان ونه لري. مجله په دې ډول په ټول افغانستان کې خوره شوه او ورو ورو دې لړۍ دوام وکړ او په دې کار سره یې په هېواد کې او تر هېواده بهر خپل ګڼ شمېر مینه وال، لوستوال او ملګري پیدا کړل، هیلې له پیل نه د خپل ملي ارمان لپاره کار ته کار ویلای و، نو ځکه خو یې د موسمي حکومتونو او سیمه ییزو چارواکو لـه واک نـه کـوم بـاک نـه درلـود. د هغـه وخـت سیاسي، فرهنګي او ټولنیز حالت چې څرنګه وو، همغسې یې خپرول، په دې توګه د هیلې مجلې په لمن کې په لسګونو، علمي، ادبي، ټولنیزې، دیني، سیاسي او نورې لیکنې چاپ شوې او په دې ډول یې د ځوان نسل په روزنه، د ملي تصور په اوچتونه او د معیاري پښتو غورځنګ په پرمخبیونه کې خپله کارنده ونډه واخیسته، په هیله کې د بېلابېلو لیکوالو د ګټورو او ژورو لیکنو تر څنګ د «هیلې سریزې» هم د لوستونکو خوښې شوې او څو څو ځله یې له موږ څخه هیله وکړه چې دا سریزې د یوه ځانګړ ي اثر په بڼه چاپ کړو. څرنګه چې د هیلې سریزې له پیله بیا تر وروستۍ چاپي ګڼې په یوه قلم (زما په قلم)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل شوي، نو په دې ډول، زه تر هر څه زیات د هغو په فکري مسئولیت کې شریک یم او زما د شخصیت او فکر یوه برخه په کې ځلېږي، که څوک غواړي ما وپېژني دا سریزې ورسره مرسته کولای شي، د هیلې د سریزو راټولوني او چاپ ته مې ځکه زړه ښه کړ، لکه څنګه چې د هیلې د خپراوي په پیل کې مو هېواد، ملت او ژبې ته د خدمت تعهد کړی و، زموږ له سریزو به څرګنده شي، چې موږ څه ویلي او څه مو کړي دي؟ هغو په اصطلاح لیکوالو ته به هم دا په ډاګه شي چې کله کله به یې په هیلوالو پسې ((سوی تبسم)) کاوه، خبرې به یې پسې کولې او بل کار به یې نه و، کاشکې هر لیکوال د هرې لسیزې په پای کې، په تېرې لسیزې کې دخپل کړي کار ریکارډ چاپ کړي، په دې ډول به دهغه د علمي، سیاسي او کلتوري شخصیت متزلزلې او باثباته خواوې خلکو ته څرګندې شي او بیا به په چا پسې د ((سوی تبسم)) جرئت ونه لري.

د هیلې په دې سریزو کې اوس ما هیڅ ډول بدلون نه دی راوستی، لوستونکي کولای شي د شک په حالت کې یې د لوستلو پر مهال چک کړي، یوازې کومه یوه کلمه چې املایي او انشایي تېروتنه په کې وه، هغه مې سمه کړې ده، نورې نو دا لیکنې د هیلې پانګه ده او دهمغو شرایطو محصول، هر ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنوعي بدلون راوستل په کې د هیلې له تېر تاریخ سره درغلي ده.
دلته ډېره لاژمه او ضروري ده، د هغو کسانو د خیر یادونه وشي چې (هیله) یې له لومړۍ بیا تر وروستۍ چاپي ګڼې را رسولې؛ که د عبدالمالک بېکسیار، صفیه صدیقي، حفیظ-الله غښتلي، احمد ویس وردګ، صالح محمد صالح، عزت الله شمسزي، بریالي ویاړ او دغه راز د نورو هیلوالو پرله پسې هلې ځلې او د فکر او تندي خولې نه وای، نو خدای خبر چې هیله به له یوې ګڼې بلې ته خوځېدلې وای، نو تاسو چې دا سریزې او یا د هیلې نورې لیکنې لولئ، ددې ښاغلو زیار او زحمت باید هېڅکله له یاده ونه ایستل شي، ګران ورور شېرعالم امله وال هم د ستاینې وړ دی چې وخت پر وخت به یې په زیات ټینګار سره راته ویل چې د هیلې سریزې باید راټولې او چاپ کړو، نور نو دا سریزې ستاسو مخې ته ږدم، هیله ده چې خوند ورځخه واخلئ او په نږدې ماضي کې د هېواد د ځو تنو فرهنګیانو له کار او زیار ځخه تر یوه بریده خبر شئ.

په درناوي
پوهندوی محمد اسمعیل یون
د هیلې یو هیلوال
ارګ، د جمهوري ریاست ودانۍ، کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د کومو هیلو په هیله خپرېږي؟

د هېواد روانه غمیزه د خپل ژوند دویمې لسیزې پوره کېدو ته نږدې کېږي. په همدې تېرو شلو کلونو کې چې څه پر هېواد او زمونږ پر ولس راغلل په ذهن کې دهغو بیا تېرول او یادول انساني ذهن له سترپاوو سره مخامخوي. په تېرو پنځو کلونو کې د ولس د ژوند پر رګونو د جګړو او غمونو یوه بله روې هم کېناسته.

د پخوانیو زورواکو رژیمونو په پرتله او اندېول ددې (۱۳۷۱ غویي- ۱۳۷۵ تله) ترینګلي نظام نادودې او ظلمونه ډېر دردوونکي وو. نه یوازې دا چې زمونږ د ولس د کړي جهاد مېوه یې وپلورله، بلکې ځینو داسې قومي، ژبنیو، تاریخي، سیمه ییزو مسایلو ته یې لمن ووهله چې د یو موټي افغان ملت د روغې ستې لپاره ډېر خطرناک تمامېدل. د کابل ښار چې د تېرو جګړو له ګوزارونو سلامت پاتې شوی و، نه یوازې د هېواد سیاسي مرکز، بلکې د سیمې یو ستر فرهنګي مرکز هم و، نو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې وجه خو د هېواد تاريخي دښمنان چې کابو څلوېښت کاله يو ناروا غلچکي او نيتبدي عمل ته منتظر وو، دا هيله چې ((کابل بايد وسوځي)) د همدې کورنيو او بهرنيو لوبغاړو په لاس، ترسره کړه.

د همدې لوبې په پايله کې د هېواد پلازمېنه په وينو ولمبول شوه او زياته فرهنګي او مادي شتمني يا لوټ او يا له مينځه يوړل شوه.

اوس نو موږ نه يوازې په اقتصادي ډګر کې له يو ويجاړ او سوځېدلي هېواد سره مخامخ يو، بلکې په فرهنګي او مانيزه برخه کې هم يو ړنګ بنګ فرهنګ راپاتې دی.

دا چې چا، چا موږ پر دې برخليک اخته کړو، پورته مو په ضمني توګه ورته اشاره وکړه، اکثره افغانان يې لاملونه او تول لوري پېژني. د پښتو متل دی ((اوبه چې تر ورخه تېرې شوې بيا نه راګرځي)) اوس چې هر چا هرڅه زموږ د هېواد پر خلکو وکړل، هغه وشول. اوس دا فکر پکار دی چې څنګه پر خپلو زخمونو پټۍ کېږدو؟ څنګه خپل هېواد بېرته زرغون او ښېراز کړو؟ څنګه خپل فرهنګ له سره ښېراز او څنګه په راتلونکي کې ددې ډول غميزو مخه ونيسو؟

اوس اوس په کابل، پېښور او تر هېواده دباندې يو زيات

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر افغانان دژوند دبار د اوچتولو ترڅنګ د خپل هېواد د راتلونکي او حال په باب ډېر اند ېښنمن او فکر وړي دي. يو شمېر فرهنګيانو د خپل وس او امکان تر بريده دخپل هېواد د فرهنګ لپاره نېکې هڅې کړې او کوي يې. دا فرهنګي هڅې زياتره دمجلو، اخبارونو او کتابونو دچاپ په برخه کې زياتې متمرکزې دي.

په ډنمارک کې دمېشته افغانانو له جملې څخه يو شمېر فرهنګيانو او فرهنګپالو هم دا وپتېيله چې خپل ځانونه په دې هڅو کې شريک کړي. د خپلې ژبې، هېواد او فرهنګ دخدمت لپاره يې اوس تر ټولو غوره دا وګڼله چې خپل فکر او هيلې به د يوې خپرونې له لارې بيانوي او بيا که د وس او امکان پولې وغځېدلې، پر نورو لارو به هم فکر کوي او عملي ګام به پورته کوي. ((هيله)) زموږ د هڅو لومړی پيل دی، هيله ده چې دا پيل زموږ د ملي او اسلامي فرهنګ په وده او د افغان ولس د ذهن په روښانولو کې اغېزمن ثابت شي.

((هيله)) به اوس اوس يوازې په پښتو ژبه د ليکوالو ليکنې چاپوي ځکه چې اوس پښتو ژبې او ادب ته دخدمت ضرورت زيات محسوس دی. که په راتلونکې کې وخت، امکان او اړتيا ددې ايجاب وکړ، کېدی شي په نورو ژبو هم د ليکوالو ليکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرې کړي.

((هیلـه)) بـه د هېـواد دملـي او اسـلامي فرهنـګ د بـډاينې او زرغوتتيا لپاره خپلې پانې د ليکوالو په ليکنو ډکوي، هر هغه فکر چې زمونږ د هېواد دلوړو ملي او اسلامي ګټو لپاره وقف شوی وي، د ((هيلې)) په پاڼو کې به ځلېږي.

((هيله)) به دليکنو دخپراوي او چاپ په واسطه تر هېـواد دننه او تـر هېـواده د بانـدې افغـان ليکوالـو تـرمنځ فکـري او قلمـي رابطه ټينګوي.

پـه ((هيلـه)) کـې بـه پـر، هـر هغـه فکـر، ذوق او خيـال بنـد يز او سانسور نه وي چې له اسلامي فکر او د هېواد له ملي ګټو سره په ټکر کې رانه شي.

((هيلـه)) بـه پـه کـره ليکنـې، ګړنـۍ او معيـاري پښـتو ليکنـې خپروي، د فرهنګي ليکنو ترڅنګ بـه هغـه سياسـي ليکنـې هـم خپروي چې په ربتينې بڼه د هېـواد د سياسـي پېښـو او سياسـي څېرو انځور ګري کولای شي.

دپښتو د ځوان پښت د ځوان ادب د سمسـورتيا پـه هيلـه بـه د ځوانـو ليکوالـو د ليکنـو خپـراوي تـه ځـانګړې پاملرنـه کـوي.

((هيله)) غـواړي د سـالم انتقـاد او کـره کتنـې روحيـه پيـل او دود شي، هر هغه انتقاد په ورين تندي خپروي چې تر ضرره يې ګټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتې وي.

((هيله)) به د هېواد د ټولو وګړو له هغې جملې د ښځو د حقوقو كلك ملاتړ كوي او په دې اړه به ليكنې خپروي.

كله كله كه د ((هيله)) په پاڼو كې كوم داسې مطلب راغی چې د واقعيت پر بنسټ ليكل شوي وي، خو په هېواد كې د كوم سياسي ګوند او يا سياسي څېرې له ذوق، شوق او سليقې سره متضاد وي، دا به په دې مانا نه وي چې له هغې ډلې او يا شخص سره د كينې او يا د بلې ډلې د پلوۍ له كبله چاپ شوی وي. بلكې آره وجه به يې هغه درد ، وي چې د ليكوال د زړه رګونه يې سېځلي او هغه يې دې ليكنې ته اړ كړی دی.

خو په لنډه توګه د ((هيله)) ټوليزه موخه خپل هېواد ، ولس، ژبې، فرهنګ او انساني كراماتو ته خدمت كول دي. هيله ده له موږ څخه په دې برخه كې خپلې هېڅ ډول مانيزې او مادي مرستې ونه سپموئ.

په درنښت

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ((هیله)) کې د هېوادوالو هیلې انعکاس شوې او که نه؟

کله چې موږ د ((هیلې)) لومړی ګڼه خپروله، نو دا وېره راسره وه چې خدای(ج) مه کړه موږ به خپل دې نېک نیت او فرهنګي هڅې کې پاتې راشو، زموږ هېوادوال چې نور نو د ژوند په اکثرو ډګرونو کې له زیاتو ستونزو سره لاس او ګرېوان دي، ایا موږ به په دې بریالي شو چې د هغو د هیلو او رنځونو تصویر وړاندې کړو؟ ایا دا به د هغو لسګونو افغاني خپرونو په منځ کې چې هره یوه ځانته ځانګړې ((پالیسي)) لري او تر بېلابېلو به پلمو لاندې د لیکوالو لیکنو ته د سانسور زندی ور اچوي، په خپلواک ډول سره راپورته او د ناوړه سانسور کړی به ماتې کړي؟ له دې سره سره دا وېره هم وه چې د لوستونکي ذهني شتمني او رابطه به راخپله کړي او که نه؟ خو له نېکه مرغه کله چې د ((هیلې)) لومړی ګڼه چاپ او خپره شوه، نو زیاتو لوستونکو یې په ډېره مینه هر کلی وکړ. له زیاتو لوستونکو څخه مو مقصد ټول لوستونکي نه دي، بلکې اکثریت مو مقصد دی. هغو افغانانو چې په جرمني، امریکا، روسیې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سویډن، ناروې او ډنمارک کې استوګن دي او ((هیله)) مجله ورته ور رسېدلې وه، ځینو یې د لیکونو او ځینو هم د ټلیفون له لارې د مجلې ستاینه وکړه. په کابل، ننګرهار او پېښور کې هم لوستونکو او لیکوالو د مجلې ډېره ستاینه وکړه، خو له ستاینو سره سره ځینې انتقادونه او وړاندېزونه هم وشول. د ځینو انتقاد دا و چې ولې ټوله په پښتو ژبه ده، ځینو ویل چې سیاسي برخه یې تونده ده، ځینو ویل چې ټوله باید ادبي وي، ځینو ویل چې په مجله کې باید هېڅ ډول فکري سانسور نه وي، یو شمېر ویل چې د مجلې د ژبې د معیار په برخه کې باید نور هم زیات کوښښ وشي، ځینو ویل چې د مطالبو په خپراوي خصوصاً په فکري برخه کې له ډېر احتیاط نه کار واخیستل شي، ځینو ویل چې لیکني هیئت کې باید لوی لوی پوهان او لیکوال شامل شي. ځینو دا خبره کوله چې پښتو ژبې ته د خدمت ضرورت او اړتیا ډېره زیاته ده، نو باید ټوله مجله تر پایه په پښتو چاپ شي، یو شمېر ویل چې د هغو سیاسي اشخاصو او ملي خاینینو څېرې باید رسوا شي چې زموږ پر هېواد یې دا ناورین راوستی او اوس یې هم جاري ساتي. په دې ډول د مجلې ادارې او کارکوونکو ته په لیکنې او ګړنې ډول ډېر زیات نظرونه راورسېدل. سره له دې چې د لوستونکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظرونو کې زیات اختلاف و، خو یو شی چې د مجلې ادارې ته ثابت شو هغه دا و چې اکثره نظرونه د مجلې د ښه والي لپاره د ښه نیت له مخې څرګند شوي وو. هر چا چې هر نظر رالیږلی و مقصد یې دا و چې د مجلې په ښه والي کې مثبت ثابت شي، خو تر کومه ځایه چې د مجلې ادارې ته ددې ټولو نظریو د تطبیق پوښتنه راولاړیږي، نو په دې باب باید ووایو چې د مجلې اداره کوښښ کوي چې د امکان تر حده د اکثرو لوستونکو نظریو او غوښتنو ته دعمل جامه ور واغوندي، خو دا هم څرګنده ده چې هېڅ داسې خپرونه به نه وي چې هغه دې د ټولو لوستونکو، د فکر او ذوق له پلوه یوشان خوښه شي.

موږ لکه څنګه چې په لومړۍ ګڼه کې ددې مجلې تګلوری په ګوته کړی، په لنډیز سره وایو چې زموږ موخه او مقصد خپل ملي او اسلامي فرهنګ، ملي ژبې (پښتو) ته خدمت کول او د هېواد د ملي واکمنۍ د دښمنانو، ملي خاینینو او نورو ملت ضد اشخاصو پر ضد په قلمي او فرهنګي مبارزه کې برخه اخیستل دي. دې سره سره به موږ د ټولنیز ژوند د بېلابېلو ډګرونو او د هغو د سمون په اړه لیکنې خپروو او د لوستونکو ذوق او فکر به هم تر ډېره حده په پام کې نیسو.

موږ له هغو ټولو لوستونکو او لیکوالو څخه د زړه له کومې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننــه څرګنـدوو چـې مـوږ تـه یـې خپـل رغـوونکي نظرونـه، انتقادونه او وړاندیزونه راولېږل، او د نورو مشورو په انتظار یې یو.

د مجلې اداره یو ځل بیا یادونه کوي چې کله که د مجلې په پاڼو کې کوم داسې سیاسي او یا انتقادي مطلب چاپ شو، چې په هېـواد کـې د کـوم مشـخص سیاسي ګروپ او یـا شـخص پـه ضرر وي، نو دا ددې مانا نه لري، چې موږ ګنـې لـه هغـه شـخص سره شخصي کینه لرو، بلکې د لیکـوال د هغـه درد پـه انعکـاس کې برخه اخلو، چې هغـه یـې دې لیکنـې تـه اړ کـړی دی، خـو کـه مخـالف لـوری او یـا شـخص د خپـل ځـان د سـپیناوي او دفـاع لپاره داسې لیکنه راولېږي چې د قلم عفت او عـزت پکـې سـاتل شوی وي، نو هغه به هم د هغه شخص د ځواب په توګه خپروو.

ستاسو د نورو نېکو نظریو، لیکنو، انتقادونو او وړاندیزونو په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د کومو ستونزو له پیچومو تیرېږي؟

په هغو ټولنو کې چې د پوهې او قلم پرځای د ټوپک منطق حکومت کوي، سوال او ځواب ټول د تورو په سرونو کېږي، دکتاب، مجلې او نور خپرونو فرهنګ لاد ټولنې اکثرو برخو ته نه وي خور شوی، د لوږې، فقر، تنګلاسۍ او نورو ستونزو د سیلۍ شمال د ژوند غوټۍ ښېرازېدو ته نه پرېږدي، په هغو ټولنو کې چې رون اندي (روشنفکر) قشر پر بېلابېلو ذهني تمایلاتو وېشل شوی وي او ډول ډول سیاسي، اقتصادي، سیمه ییزو او نورو ناروغیو یې د ذهنونو ټولې برخې نیولې وي، د افراط او تفریط او مضر احتیاط روحیې د اکثرو ذهنونه او فکرونه تسخیر کړي وي، د یوې ازادې، خپلواکې، رښتینې مجلې، اخبار او یا بلې خپرونې خپرول او دخپلواکو قلمونو چلول په رښتیا سره یو ډېر ستونزمن او له ذهني، رواني او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فزيکي خطره ډک کار دی.

له بده مرغه بايد ووايو، چې زموږ ټولنه اوس اوس له پورتنيو ستونزو او اندېښنو سره لاس او ګرېوان ده، خو ايا د ټولو خپرونو پاڼو او د قلم نوکې ته د يو ((مضراحتياط)) دلومې ور اچول د يو روڼفکر، ليکوال او شاعر انساني او هېوادنی مسووليت تر پوښتنې لاندې نه راولي؟ او يا هم د بې تفاوتۍ ارام او شنه خوبونه زموږ د ټولنې د رنځور حالت درمل کېدلای شي؟ دهمدغو بد مرغيو دجاج اخيستلو له کبله موږ د يوې داسې خپرونې پر خپرونو لاس پورې کړ چې لږ تر لږه د يادو ستونزو د ځينو برخو په انعکاس کې برخه واخلي او د هېواد د ټپي فرهنګ د بيا رغونې او بډاينې لپاره په ذهني فعاليت کې ځان شريک کړو، خو ايا موږ له ستونزو سره مخامخ نه يو؟ هغه کسان چې پر خپرنيو فعاليتونو بوخت دي، هغه په اوسني وخت کې ديوې ازادې خپرونې، هغه هم د داسې يوې خپرونې چې د يو چا د لاس د خولو په زور چلېږي پر ستونزو ښه پوهېږي. ((هيله)) مجله دهمدغسې ستونزو او مشکلاتو، ستړياوو او هلو ځلو له بټې ځخه راوتلې وروستۍ ثمره ده، د دې په خاطر چې راتلونکی پښت او اوسنيو ليکوالو ته د مجلې د اوسني ستونزمن حالت لږ جاج معلوم شي، په لنډيز سره ويلای شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اوسنۍ ((هیله)) د څو کسانو د منډو تړړو او د یوه واحد مقصد لپاره د څو کسانو د زیارونو او هلو ځلو د شریکېدنې پایله ده، یو تن په ډنمارک کې د خپل ژوند د هوساینې شرایط پرځان راتنګ کړي او د خپلو لاسونو، فکر او قلم د زیارونو د خولو ثمر رالېږي، یو بل تن په پېښور کې دې هلو ځلو ته اوډنه او انتظام ورکوي او د اړیکو مزي ټینګوي او بل تن له جنګ ځپلي کابل او نورو سیمو نه لیکنې او مضمونونه راټولوي او بیا یې د چاپونې زیار ګالي، په حقیقت کې له دغه مثلث څخه د ((هیلې)) مېوه لاسته راځي، خو اوس راځو دې ته چې دا زیار د ټولو لپاره د ستاینې او منني وړ دی او که نه؟ که اختلافونه هم ورسره مله دي؟

رښتیا خبره خو دا ده، ((هیله)) چې د کوم مقصد لپاره خپرېږي د همدې فکر درلودونکو اشخاصو لپاره هم د منني وړ ده او هم د ستاینې، خو په طبیعي ډول د مخالف لوري لپاره نه یوازې دا چې د منني وړ نه ده، بلکې د غندنې سبب یې هم ده. دې منځ کې یو ډله نور خلک هم دي چې هغوی ټول عمر د مضر احتیاط په ډنډ کې ډوب دي او مضر احتیاط په ټولنه کې هغه زهر دي چې د ټولنې د پرمختګ رګونه سیزي، استاد الفت په خپل یو نثر کې د مضر احتیاط کیسه داسې بیانوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«شمی اکا په کلي کې په احتیاط ډېر زیات مشهور و، هر چا چې به په کلي کې کوم کار کاوه نو یو ځل به یې هغه ته مراجعه کوله، دده د احتیاط یوه نښه دا وه چې ټول عمر په موټر کې نه سورېده، ځکه چې ده ویل کېدی شي موټر چپه شي او ژوند ته یې خطر پېښ شي، کور ته یې برق نه راوسته، ویل یې کېدی شي برق شارټ شي او ټول کور اور واخلي، هو، دی له عقله پیاده و، ځکه یې ټول عمر کور کې تیاره وه.» له بده مرغه باید ووایو چې اوس هم زموږ په ټولنه کې د دې ډول اشخاصو ډېرې بېلګې شته. تراوسه پورې موږ ته یو شمېر لیکوالو او نالیکوالو چې پر همدې رنځ اخته دي، دمجلې د خپرنیو مطالبو په باب همداسې نظر راکړی، د دوی یو ستر انتقاد دا دی چې ولې تاسو ټوله مجله په پښتو ژبه خپروئ، او دا به ستاسو لپاره «ښه راتلونکی ونه لري».

خو که موږ هر څو ورته ویلي چې د خپلې ژبې او فرهنګ خدمت نه یوازې دا چې کوم خیانت نه دی، بلکې د ویاړ او د ډېرې نېکنومۍ خبره هم ده او دا د نړۍ د ټولو انسانانو طبیعي حق دی، نورو ته چې د خپلې ژبې د خدمت حق حاصل دی، موږ هم غواړو چې له همداسې یو حق نه ګټه پورته کړو.

بله خبره داده چې دا به د چا وجدان ومني چې یو پښتون دې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد له مورنۍ غېږې نه په لرې هېوادو کې د خپل زیار د خولو په بیه د خپل فرهنګ او ژبې لپاره یوه مالي بسپنه برابره کړي او موږ هغه د بل چا د ژبې او فرهنګ د بډاینې لپاره مصرف کړو.

حقیقت دادی چې موږ د نورو فرهنګونو او ژبو ته ډېر زیات خدمتونه کړي دي، د نورو ژبه مو په خپل دربار کې ساتلې او پاللې ده او بې شمېره خدمتونه مو ورته کړي دي، د افغانستان نومیالي لیکوال استاد پوهاند عبدالشکور رشاد په دې برخه کې دوه ټوکه مهم کتابونه لیکلي چې یو یې (پښتانه شعرا په فارسي کې) او بل یې (پښتانه شعرا په اردو کې) نومېږي، په هر اثر کې یې تر دوو سوو زیات شاعران معرفي کړي، چې په نوموړو ژبو یې شعرونه لیکلي او خدمتونه یې ورته کړي دي، همداسې نور په سوونو پښتانه لیکوال چې د نورو د فرهنګ او ژبې لپاره یې قلمونه چلولي دي، هم در واخله!

په ټولیز ډول که موږ د هغو پښتنو شمېر چې اردو او فارسي ژبو ته یې خدمتونه کړي دي یوازې (۷۰۰) تنه لیکوال محاسبه کړو او د هر یوه دکتابونو شمېر په منځني حد (لس عنوانه) کتابونه محاسبه کړ، نو د ټولو کتابونو شمېر به (۷۰۰۰) عنوانه کتابونه شي او دا هغه شمېر دی چې تقریباً دپښتو ژبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولو کتابونو له شمېر سره د انډول وړ دی، ایا همدا خدمت کفایت نه کوي؟

په نړۍ کې به هېڅوک داسې قوم پیدا نه کړي، چې د بل چا ژبې او فرهنګ ته یې دومره خدمتونه کړي وي، اوس نو که په دې خدمتونو هم له پښتنو څخه څوک خوشاله نه وي، نو خدای(ج) دې هغوی خوشاله کړي.

درنو لوستونکو!

((هیله)) مجله دهمدغسې نظرونو له ګوزارونو تېرېږي او خپله لار جوتوي. له ژبنیو نظرونو پرته، دې او هغې ډلې ته دمجلې د انتساب اوازې هم زموږ تر غوږونو راورسېدې، خو وخت به دا ثابته کړي چې ((مجله)) یوازې د افغانستان ملي ګټې په پام کې نیسي، نه د کومې ځانګړې ډلې خیال او سلیقه، خو له ستونزو سره سره د زیات شمېر هېوادوالو او په بهر کې د مېشتو افغانانو تشویق او ستاینې او په دې برخه کې همکاري هم د مننې وړه ده، په ځانګړي ډول د هغو لیکوالو همکاري چې له کوم مادي امتیاز پرته یې د خپلو قلمونو مېوه موږ ته د خپراوي لپاره راسپارلې ده او موږ سره یې په ګډه په دې فرهنګي او ملي کار کې ونډه اخیستې ده.

((هیله)) مجله به هڅه وکړي چې په خپلو پاڼو کې د دوو تېرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼو په شان زموږ د ټولنيز او فرهنګي ژوند د بېلابېلو ټپونو د علاج لپاره د درنو ليکوالو افکار خپاره کړي، له درنو لوستونکو او ليکوالو څخه هم هيله لرو، چې د هېواد د هغو ناويلو او ناليدلو ټپونو او رنځونو په باب چې لااوس هم زموږ د ولس دژوند د بېلابېلو ډګرونو شيره زبېښي، ارزښتمنې ليکنې راولېږي.

د مجلې اداره کوښښ کوي، چې تر زياته بريده په ژبني او ليکني معيار کره ليکنې درنو لوستونکو ته وړاندې کړي، په ليکنو کې به د هېواد ملي او اسلامي ګټې او د ملي فرهنګ د ښېرازۍ او بډاينې مساله ضرور په پام کې نيول کېږي، خو هېڅکله به د منفي ځان ساتنې، ورځ چارۍ او د احتياط په پلمه له ورځنې فرهنګ نه شاتګ ته غاړه کېښږدي او نه به تر دې بهانو لاندې د ليکوالو رښتيني مطالب له چاپ وغورځوي، د مجلې او درنو ليکوالو ترمنځ غټ او د پيوستون پُل همدا دی چې د هېواد ملي او اسلامي ګټې په پام کې ونيسي او د پښتو ژبې د بډاينې لپاره خپل قلمونه نور هم ګړندي کړي. له ځوانو ليکوالو نه هم په درنښت هيله کوو چې «هيله» د خپلو فرهنګي ليکنو او هيلو د غوړېدو چينه او تمه ځای وګڼي او په خلاص مټ او زغرده توګه د مجلې ادارې ته خپلې ليکنې او شعرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راواستوي.

دغه راز د مجلې اداره ټولو درنو ليکوالو ته يو ځل بيا په درنښت سر بلنه ورکوي، چې د افغاني ټولنې د ژوندانه د بېلابېلو ډګرونو او اړخونو په باب موږ ته خپلې ګټورې ليکنې راولېږي.

په درناوي

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي رغونه د لومړيتوب حق لري

د شلو کلونو په بهير کې د هېواد د ژوند د بېلابېلو خواوو د ودانيو برجونه نړول شوي، د هېواد فرهنګي شتمني د بهرنيو او کورنيو دښمنانو له خوا په شعوري او ناشعوري ډول چور او تباه کړای شوې ده. د ټول هېواد رغنده خواوې او ودانۍ ويجاړې شوي دي، هره برخه بيا رغونې او ابادۍ ته اړتيا لري، خو دا خبره د يادولو وړ ده چې په هره ټولنه او هر ځای او وخت کې تر ضرور نه ډېر ضرور کارونه موجود وي. د اړتيا په اندول بايد لومړی هغه کار تر سره شي، چې ډېره زياته اړتيا يې محسوسه وي، په دويم ګام کې ضروري او بيا همداسې نور کارونه او هڅې، خو اوس راځو دې ته چې زموږ په ټولنه کې تر ټولو لومړی، کوم کار او چارې ته اړتيا ده؟ هغه څوک چې په هېواد کې اوسېږي او ډول ډول اقتصادي فقر او ناخوالو ځپلي، هغوی ته که دا پوښتنه وړاندې کړې، نو هغوی بې درنګه دا خبره کوي، چې تر ټولو لومړی بايد د اقتصاد (ډوډۍ) غم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شي، چې یو ځل ګېډه مړه شي بیا هر څه کېږي، د دوی په فکر اقتصادي ستونزې ددې سبب کېږي، چې سړی له خپل فرهنګه لرې او ان پردی کړي، دوی وایي یو څوک چې د خپل ورځني ژوند د خړوب او تېرولو وس نه لري، نو فرهنګ خو لا پرېږده چې عادي سالم فکر هم نه شي کولای او ټول ذهن ان فکري ځواک یې د اقتصادي فقر په ورېځو کې ډوب وي. ددې یادې ستونزې عملي او څرګندې بېلګې همدا اوس زموږ په هېواد کې ډېرې زیاتې دي. که د پخوانیو شمېرنو له مخې زموږ هېواد دیوې پنځه لس ملیوني بشري ټولنې په توګه په پام کې ونیسو او ددې ټولنې د مطالعې جاج واخلو، نو دا به ښه څرګنده شي چې دلته اولس د سواد او اقتصادي فقر تر څنګ له نورو ستونزو سره هم مخ دی. اوس په پښتو ژبه ډېر کتابونه چاپېږي، تقریباً د هر عنوان شمېر (۵۰۰) او یا (۱۰۰۰) ټوکه وي، خو ډېرې کمې بېلګې به پیدا کړو چې دا کتابونه دې د خرڅلاو له لارې بېرته خپل لګښت پوره کړي، نور اکثره یا خلکو ته وړیا ورکول کېږي او یا هم په کتابتونونو کې پاتې کېږي. اوس سړی له دې خبرې پوهېدلای شي، چې په یوه پنځلس ملیوني بشري ټولنه کې زر آن پنځه سوه تنه هم منظمه مطالعه نه کوي، دلته بیا همغه د کتاب پلور خبره سړي ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

رایادېږي: «هغه څوک چې پیسې لري هغه کتاب نه اخلي او هغه څوک چې مطالعه کوي هغه پیسې نه لري» اکثره کسان اقتصادي ناخوالې زموږ د فرهنګي ودې د مخنیوي ستر عامل بولي. دهمدې اقتصادي فقر په پایله (نتیجه) کې داسې حالات پېښ شول چې زموږ د فرهنګ لپاره نا مطلوب وو. غوره بېلګه یې د کابل ښار دی، دلته د همدې ستونزو په نتیجه کې هغه فرهنګیان چې پخوا یې په ښه مینه او خلاص مټ، فرهنګي هلې ځلې کولې، د وخت په تېرېدو سره د ژوندانه پر ستونزو پر ځانګړي ډول په اقتصادي مشکلاتو اخته شول. فرهنګ او فرهنګي کار هم خپل مادي ملاتړ له لاسه ورکړ او د فعالیت کړۍ یې تنګه شوه، نو دا فرهنګیان هم په ذهني او هم په فزیکي ډول استهلاک شول او اوس یې له اکثرو د کوم نوښت او لوی فرهنګي کار هیله نه شي کېدلای.

د نوي ځوان فرهنګي کهول د ټوکېدو زمینه هم نه شته، ځکه چې مخکې پلونه ټول نړېدونکي او نړول شوي دي. ان داسې وخت هم راغی چې لیکوال د خپلو کتابتونو خرڅلاو ته کېناست. دې سره سره ځینې داسې کسان هم شته چې د هغوی فرهنګي مینه او د زړه زور تراوسه اوبه شوي نه دي او د خپل هېواد د فرهنګ ډیوه یې نیم ژواندې ساتلې ده. اوس که د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد دننه په کابل او نورو سیمو کې د فرهنګي کار لړۍ ښه ګرمه نه ده، نو په پېښور او تر هېواده بهر ځینو نورو سیمو کې د ګڼو فرهنګیانو او افغانانو له خوا په خپلو شخصي هاند او هڅو ګڼ شمېر فرهنګي خدمتونه او کارونه ترسره کېږي. یوازې په پېښور کې دومره ګڼ شمېر بېلابېلو پښتو کتابونه چاپېږي، چې په شمېره کې ان هېواد د پخوانیو حکومتونو تر کلنیو چاپي کتابونو زیات دي، له څو کلونو راهیسې چې په هېواد کې دولتي سیستم ړنګ شوی، نو شخصي او ځاني فرهنګي تشبثاتو، د دولتي فرهنګي کړنو ځای نیولی او ورو ورو زموږ هېوادوال له کتاب سره د خپلې مینې او ملګرتیا مزي ټینګوي.

د پیداګوژۍ پوهان عقیده لري چې په یوه ټولنه کې باید د ښوونې او روزنې (فرهنګي) او اقتصادي چارې دواړه سره څنګ په څنګ وده وکړي، ځکه چې دا یو له بل سره لازم او ملزوم دي. اقتصادي پرمختیا د یوې ټولنې د فرهنګ د ښېرازۍ او فرهنګي وده د یوې ټولنې د اقتصادي پرمختیا او پیاوړتیا لپاره لارې اواروي.

اوس چې زموږ هېواد له ډول ډول ستونزو سره مخامخ دی، نو زموږ هېوادوال باید کومې ستونزې لومړی حل کړي؟ څرنګه چې انسان لومړی فکر کوي او بیا عمل (کړنه)، نو کله چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر خبره منځته راغله، نو دلته د ټولنې د ذهني اعمار مساله رامنځته کېږي او دا هم څرګنده خبره ده چې ذهني اعمار د فرهنګ په واسطه منځته راځي، ځکه چې فرهنګ د ټولنې مغز دی، که چېرې دا مغز سالم او نورمال وي، ټولنه د خپل ژوند تګلوری په ښه توګه تنظیمولای شي او که چېرې مغز ناروغه وي، نو ټولنیز ژوند له ګډوډۍ سره مخامخېږي، نو اوس چې موږ د خپلې درد بدلې، کړېدلې او سوځېدلې ټولنې د بیا رغونې او سوکالۍ په هیله یو، نو لومړی باید ذهني اعمار پیل کړو، کله چې د ټولنې د افرادو ذهنونه رڼا شول نو هغوی کولای شي د همدې ذهني او فکري رڼا په غشو د لوږې، اقتصادي فقر او نورو ستونزو توره بلا وولي او ځان ترې خلاص کړي. دلته بیا هم پوښتنه راولاړېږي، چې ذهني اعمار او فرهنګي کار خو هم لګښت او پیسو ته اړتیا لري، دا پیسې به له کومه شي؟ د دې پوښتنې په ځواب کې باید ووایو، له نېکه مرغه یو شمېر افغانان له اقتصادي پلوه ښه ژوند کوي، دوی باید د خپلې پانګې یوه برخه فرهنګیانو ته د فرهنګي خدمتونو لپاره ورکړي چې هغوی پرې هم خپل ژوند وژغوري او هم فرهنګي خدمتونه ترسره کړي. دهمدې فرهنګي خدمتونو په پایله کې به د ټولنې د وګړیو ذهنونه روښانه شي، خپل دوست او دښمن په ښه کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل ژوند تګلوري به په دقيق ډول وپېژني، ټولنيز فکر او هېوادنۍ مينه به يې په زړونو کې په ولولو شي او په پای کې به له ټولو ستونزو څخه مخ سور او بريمن راووزي.

په درنښت
د همداسې يوې هيلې د برې په هيله
اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي چارو او اړتیاوو په باب څو وړاندیزونه

د شل کلنې جګړې په ترڅ کې بېلابېلو بهرنیو او کورنیو لاملونو او بېلابېلو ډلو هر یو په خپل وار سره د افغانستان فرهنګ او معنوي ژوند ته درانه زیانونه واړول.

د ملي موزیم بېلابېل یو لک اثار چور شول، سیمه ییز موزیمونه وران شول، په زرګونو ښوونځي رنګ شول، د لوړو زده کړو په لسګونو مرکزونه وران شول، په لسګونو ملیونه ټوکه بېلابېل کتابونه چور او وسېزل شول، د راډیو او ټلویزیون دستګاوې ورانې شوې، هر کلتوري او علمي مرکز ته له یو نه یو لوري زیانونه او خطرونه متوجه شول او د دې ترڅنګ دهېواد نوره کلتوري شتمني چې په فزیکي ډول نه ترسترګو کېږي او یوازې په مانیزه توګه او دودیز ډول لکه د زړونو سپېڅلتیا، ساده ښکلا، ننګ، مېلمه پالنه، مینه، غیرت او داسې نور، زموږ په ټولنه کې موجود وو، هم له جدي ګواښ سره مخامخ شول. څومره چې جګړه غځېدله، نو بیا هماغومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي ناورین ورو ورو دومره زیات شو، چې د ټولنو د وګړو پر ستوني یې خپسې کېنولې، کله چې پر ۱۳۷۱ل کال د یوې توطیې له مخې د افغانستان دولتي جوړښت رنګ او په هېواد کې بېلابېلې ډلې پر بېلابېلو سیمو واکمنې شوې، نو د هېواد فني او مسلکي کدرونه په تېره بیا فرهنګیان لاس تر زنې کېناستل، هغو کسانو چې فزیکي کار یې له مسلک سره اړخ لګولای شو، فزیکي خواریو او درنو کارونو او ځینو نورو یې ازاد کار او کسب ته مخه کړه، مسلک او رسمي زده کړه د ډوډۍ دګټلو له وسیلې نه ووتل او هر چا له خپلې تحصیلي څانګې جلا پر یو بل نوي کار لاس پورې کړ، خو لیکوال، شاعران، قلموال او په یوه مانا فرهنګیان بیا ددې کار هم نه وو، له یوې خوا له اقتصادي ناورین سره مخامخ شول، له بلې خوا یې د هنر دمینه والو او لېوالو ډګر تش کړای شو او ان د هغوی د کلونو زیار او لاسته راوړنې، کلتوري او هنري پانګې ته د بې ارزښتۍ په سترګو وکتل شول. لیکوالو او فرهنګیانو په ټولنه کې د خپل درنښت، حقوقي شخصیت او ثابت نوم په وجه هم نه شو کولای د ژوند د تغذیې یو درېیم یا دویم کار ته لاس واچوي او نه هم له ذهني، رواني او ان فزیکي پلوه د دې جوګه وو چې په دې ناوړه بیړنیو شرایطو کې د ژوند خړوبېدنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله لار ومومي. په پایله کې د ټولنې د نورو وګړو په اند‌ول د فرهنګیانو ژوند له زیاتو ستونزو سره مخامخ شو، ډول ډول ذهني او رواني ناروغیو یې هم د ذهن رګونه ونیول، بیا داسې وخت راغی چې نه دژوند شول او نه هم د فرهنګي او پوهنیز کار.

کله چې په افغانستان کې دولت ړنګ کړای شو، فرهنګي مسوولیت او فرهنګي کار یوازې دملتپالو او فرهنګپالو افغانانو پر غاړه پرېوت. دوی دامکان او خپل وس تر بریده تر هېواد دننه او تر هېواده بهر پر فرهنګي او علمي کړنو لاس پورې کړ، تر یوه حده د دوی هڅو مثبته نتیجه او ثمره ورکړه. اوس تر هېواد بهر یوازې په خپرنې برخه کې په لسګونو عنوانه بېلابېلې ازادې خپرونې خپرېږي او هم تر هېواد دننه د واکمنو تر واکمنۍ لاندې یو شمېر خپرونې کېږي. خو دا دواړه حالته په خپل ځای بریاوې او نیمګړتیاوې لري. تر هېواد دننه خپرونې یوازې د واکمنو د اند ښکارندویي کوي او یو ټاکلی تګلوری تعقیبوي او د ټولنې د اکثرو وګړو ذهن او ذوق نه شي خړوبولای.

تر هېواده د باندې خپرونو یوه برخه پر ځینو ملي، سیمه ییزو او تنظیمي ناروغیو اخته ده او ځینې یې د سوداګرۍ او یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډوډۍ پیدا کولو وسیلې دي، د دې خپرونو بله نیمګړتیا دا ده چې ډېره کمه برخه یې هم د هېواد داخل ته نه رسېږي.

تر هېواده بهر د خپرېدونکو خپرونو په باب د یاد وړ بل ټکی دا دی چې د دې یو زیات شمېر خپرونې د افغان فرهنګپالو په مالي لګښت او زیار خپرېږي، نو داسې هیله کېږي، چې دا خپرونې باید زموږ په ټولنه او کلتوري بهیر کې مثبته اغېزه وکړي. دا خپرونې چې په کوم نېک نیت او هیله خپرېږي، په عمل کې په پوره ډول همدا هیله نه پوره کوي. کله کله د دې ډول خپرونو د مالي تمویلوونکو او فني چلوونکو په نیتونو او اندودونو (د فکر طرزونو) ترمنځ واټن منځته راځي او دا خپرونې یوازې د فني چلوونکو تر انحصار لاندې راځي. ځینې وخت دا چلوونکي د دې پرځای چې زموږ د فرهنګي بهیر، ټولنیز ژوند او فرهنګیانو ورځنۍ ستونزې په پام کې ونیسي او هغو ته ځواب ورکړي. خپله ځاني سلیقه او ستونزمن فرهنګي ژوند او د دې ډول فرهنګیانو ترمنځ د احساس او اند واټن رامنځته کېږي.

ښه خبره به دا وي چې تر هر څه دمخه باید زموږ فرهنګي اړتیاوې او ستونزې په ګوته او د حل لارې یې ولټول شي، لومړی، دویم، درېیم، ضرورت باید وټاکل شي او حل یې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړي نه پيل شي.

زموږ د فرهنګيانو ستونزې هم يو ډول نه دي،په کابل کې د فرهنګيانو لويې ستونزې دا دي، چې د ژوند تر پښتې لاندې خپلو فرهنګي کارونو او هڅو ته وده نه شي ورکولای، د ليکوالو ذهني او فزيکي ځواک د ژوند د پايدنې په لاره کې مصروف دی، له اقتصادي ستونزو راپيدا شوي ذهني فشارونه هم د ليکوالو د فرهنګي کار ستر خنډ دی.

په پښښور کې بيا بېل کلتور حاکم دی، دلته زموږ ليکوال که د اوسني کابل په انډول له اقتصادي پلوه تر ډېر فشار لاندې نه دي، خو له ذهني پلوه پر خپل اقتصادي ژوند ډاډه نه دي. ځينې فرهنګيان کوښښ کوي چې د خپل ورځيني ژوند د خړوب تر څنګه د سبا غمه هم وخوري، نو په دې وجه څو ځايه فرهنګي او نا فرهنګي کارونو ته لاس اچوي. د ليکوالو انرژي او فکري ځواک پر بېلابېلو کارونو وېشل کېږي او د هيلې وړ فرهنګي کار ثمره ترې لاسته نه راځي.

يو زيات شمېر فرهنګيان دلته هم د وزګارتيا په وجه له ډول ډول ستونزو سره مخامخ دي. يو شمېر نور يې له خپل مسلک نه لرې دويم او درېيم ورځيني ګټندوی کار ته لاس اچوي او په دې ډول دخپل ژوند پښتې اوچتوي. يو شمېر نور چې په ځينو

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسسو او په پیسو مالامال ادارو کې د کار په پیدا کولو بریالي شوي، د پیسو په مینه کې یې ورو ورو خپل فرهنګي هویت او ارزښت ډوبېږي او د وخت په تېرېدو سره کېدی شي، لیکوال پر سوداګر واوړي.

یو شمېر نور کاري لیکوال د ژوند د مجبوریتونو له کبله د څېړنیز او تخلیقي کار پر ځای د خپرونو پر تخنیکي چارو مصروف دي، چې د دوی اصلي کار ته زیان ورپېښوي. تر ټولو د یاد وړ خبره داده چې په پېښور کې داسې یو نا مطلوب پانګوالي کلتور واکمن او واکمنېږي چې معیار یې له مشروعو او نامشروع لارو د پیسو ګټل دي. هغه ټولنیز کلتور چې په هېواد کې د فرهنګیانو او فرهنګي حلقو تر منځ موجود و، د هغو ډېره برخه دلته په پېښور کې د افغان لیکوالو او فرهنګیانو ترمنځ نه شته او لا د مسخه کېدو په حال کې دی.

یو شمېر افغان لیکوالو او فرهنګیانو چې لوید یځ او ځینې نورو هېوادو ته یې پناه ور وړې، تر اوسه پورې یې تر ډېره بریده له خپل هېواد، اولس او کلتور سره خپله مینه او ذهني اړیکي ساتلي، په همدې وجه هلته هم ګڼ شمېر افغاني خپرونې او اثار خپروي. د دوی د مرستو لړۍ ان تر پېښوره هم رارسي او دلته پرې ګڼ شمېر فرهنګي او علمي اثار خپرېږي. دا لیکوال او فرهنګیان کېدی شي د ژوند تر پایه له خپل هېواد او کلتور سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپله دا مینه همداسې ګرمه وساتي، خو د هغو له راتلونکي نسل نه دا هیله کېدی نه شي.

له لویدیځ څخه د فرهنګي کار لپاره د افغانانو رالېږلې مرستې که په دقیق ډول او مناسبه توګه ونه کارول شي نو په دې برخه کې هم ستونزې راولاړېدلای شي، اوس پېښور او غرب کې د مېشتو افغان فرهنګیانو ترمنځ د فرهنګي همکارۍ ښه ګرمه لړۍ روانه ده، خو اوس دا پوښتنه راولاړېږي چې ایا دا فرهنګي هڅې څومره اغېزمنې دي او زموږ په ټولنه کې د فرهنګي خلا د ډکولو جوګه کېدی شي او که نه؟

اساسي خبره داده چې فرهنګي خلا تر هېواد دننه رامنځته شوې ده، باید داسې هڅې تر سره شي چې په یو نه یو ډول دا خلا ډکه شي، ترټولو لومړی باید د هغو فرهنګیانو غم وخوړل شي چې په هېواد کې اوسېږي. فرهنګي کار یې یا کمزوری شوی، یا پر ټپه ولاړ دی او یا هم دمسخه کېدو پر لوري روان دی، هغه اغېز چې یو فرهنګي کار یې زموږ د ټولنې په دننه کې شیندلای شي، د ټولنې د باندې یې نه شي ترسره کولای. دا خبره هم د یاد وړ ده چې که یو فرهنګي کار زموږ د ټولنې لپاره وي، نو باید کوښښ وشي چې زموږ ټولنې ته انتقال شي.

دلته کېدی شي ځینو کسانو ته دا پوښتنه راپیدا شي چې د هېواد په داخل کې خو د واکمنو دسختو او تنګو شرایطو او نورو ستونزو له امله ازاد فرهنګي کار ترسره کېدی نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید وویل شي چې یو واکمن که هر څومره د لنډ او تنګ فکر خاوند هم وي، بیا هم په څرګند ډول د یو ګټور ټولنیز او فرهنګي کار مخه نه نیسي، بله خبره دا ده چې له همدې واکمنو سره په دې اړه غربېدل او د هغوی قانع کول په خپله یو فرهنګي کار دی. که چېرې تر هېواده د باندې افغان فرهنګپال، فرهنګیال او ملي سوداګر هغه ګټور علمي او کلتوري فعالیتونه چې تر هېواده د باندې یې پیل کړي، په یوه نه یو ډول د هېواد داخل ته ولېږدوي، نو ګټه به یې تر اوسني حالته څو ځله زیاته شي. یو خو به یو شمېر فرهنګیانو ته چې اوس هلته له وزګارتیا او ستونزو سره مخامخ دي، یوه فرهنګي بوختیا پیدا شي. له هېواده به د نورو فرهنګیانو د راوتلو او لېږد مخه ونیول شي، د افغانانو پانګه به بېرته د افغانستان غېږې ته ورشي. په دواړو خواوو کې به زموږ هېواد ګټه وکړي؛ هم به زموږ ټولنې ته کتاب وړاندې شي او هم به یې لګښت بېرته زموږ هېواد ته پاتې شي.

اوس چې په پاکستان او نورو ځایونو کې څه خپرونې کېږي، نو له مالي ګټې سره سره یې لګښت ټول د پاکستان او نورو هېوادو لمن ته لوېږي. کله چې یوازې کتاب موږ ته راپاتې شي نو بیا مجبور یو چې یوه برخه یې هېواد ته ولېږدوو، دهغو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوست لګښت هم د همدې هېواد په ګټه پرېوزي او نورې ستونزې خو يې لا پرېږده.

تر هېواده د باندې د افغانانو له خوا چاپېدونکې خپرونې او اثار که له يوې خوا د ورځيني چاپ په ګانه ښکلي شوي، نوله بلې خوا بايد د خپل لوستونکي او ملت دژوند اقتصادي کچه هم په پام کې ونيسي. که يو اثر ډېر مانيز ارزښت هم ولري، خو چې د اقتصادي ستونزو په وجه يې لوستونکی د اخيستو وس ونه لري، نو بيا يې هم چاپ ډېر ګټور نه پرېوزي. په تېرو دوو لسيزو کې زموږ په هېواد کې تر شل مليونو ټوکو، زيات کتابونه له منځه وړل شوي دي، نو اوس د کتابونو د زيات شمېر چاپ ته اړتيا ده.

دلته بايد دلومړۍ درجې کاغذ پرځای، دويمه درجه او درېيمه درجه کاغذ څخه کار واخيستل شي، چې د يو پرځای دوه ټوکه کتابونه چاپ شي او د يو تن پرځای دوو تنو ته ورسېږي.

په پای کې يو ځل بيا وايو چې موږ بايد خپلې فرهنګي اړتياوې تشخيص او د ضرورت په اندول دهغو د حل لپاره په مينه او ولوله، اند او ځواک هلې ځلې وکړو.

د همدې ارمان د پلي کېدو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله یو کلنه شوه

د ۱۳۷۵ کال په بهیر کې د هیلې مجلې د چاپ او خپراوي لپاره د څو تنو پښتنو لیکوالو له خوا هلې ځلې پیل شوې، ددې هلو ځلو مقصد دا و چې په پښتو ژبه یوه داسې خپلواکه، ناپېیلې، فرهنګي او ټولنیزه مجله چاپ شي، چې هغه په رښتیا سره هم خپلواکه او ناپېیلې وي، په پای کې دا هلې ځلې یوې مثمرې پایلې (نتیجې) ته ورسېدې او د ۱۳۷۶ل کال د (وري-غویي) پر میاشت، د هیلې مجلې لومړنۍ ګڼه چاپ شوه، له هغه راهیسې شپږ ګڼې چاپ شوې چې په ټولیز ډول یې د هېواد د لیکوالو تر دوه سوو عنوانونو زیات ډول ډول لیکنې او شعرونه خپاره کړي دي.

هیله د یو کال په بهیر کې ښه وځلېده، ډېر لوستونکي یې پیدا کړل او ډېر مینه وال، ډېرو لیکوالو له هیلې مجلې سره له کوم مادي امتیاز پرته همکاري وکړه او د نورې ملګرتیا ډاډ یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګند کړ. يو شمېر کسانو له بهر او يو شمېر نورو په پېښور او نورو سيمو کې په مجله کې کلنی ګډون وکړ.

هيلې مجلې له خپلو برياوو سره سره نميګړتياوې هم لرلې او انتقادونه هم پرې راخواره وو. د انتقادونو زياته برخه د مجلې فني، مسلکي او علمي چارو ته متوجه نه وه، بلکې اکثرو يې ژبني تومنه لرله او د دې ډول انتقاد کوونکو نيوکه همدا وه چې تاسو ولې دا مجله ټوله په پښتو چاپوئ! دا انتقادونه يوازې د انتقاد او نيوکې تر پولې نه پاتې کېدل، بلکې د دښمنۍ، کينې او تعصب تر بريده هم رسېدل، ددې ډول انتقادونو په مقابل لوري کې بيا ډېرې ستاينې او مننې هم رارسېدلې، هغوی پر همدې خبره ټينګار کاوه، چې ټوله مجله بايد پښتو وي او همدا مجله ده چې زموږ د زړه باد ايستلای او د زړونو غوټې مو اوارولای شي، دوی دا خبره هم کوله چې خپلې ژبې ته خدمت کول او د خپل فرهنګ پالنه د نورو د فرهنګ د دښمنۍ مانا نه لري. هر څوک حق لري چې خپل فرهنګ ته په خپله کار وکړي، په داسې حال کې چې زموږ ژبه او فرهنګ دې ډېر زړه سوي، لاس نيوي او خدمت ته اړتيا ولري او موږ دې د نورو د ژبې او فرهنګ په چوپړ لګيا يو، دا نه يوازې خپل فرهنګ سره بې پروايي ده، بلکې له هغه سره لوی خيانت هم دی. خدای پاک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه لیکوال د پښتو او پښتني فرهنګ د خدمت لپاره خلق کړي او همدارنګه د نورو ژبو فرهنګیان د خپلو ژبو لپاره، خو ځوک کـه ددې وس لـري چـې د خپلـې ژبـې تـر څنـګ د نـورو فرهنګي بار هم اوچت کړي نو دا د هغه په نړۍ لید او ځواک پورې اړه لري، خو موږ نه غواړو ې زموږ د لیکوالو په ځواک او انـرژۍ دې د نـورو فرهنـګ وپړسـېږي او بیـا دې زمـوږ ژبـه او فرهنګ تر ستوني تېر کړي. هیلې مجلې د همدغسې متضادو نظرونو په کړېچونو کې خپله لاره پرانیستله او هغه څه چې وړ وو هغـه یـې پـه خپلـو پـاڼو کـې ځـای کـړل. د ژورنالیسـتیکو او علمي معیارونو په اړه یې د لوستونکو نظریې او وړاندیزونه په ځیرتیـا سره وڅېـړل او د امکـان تـر حده یې عملي کړل او هغـه نظرونه او انتقادونه چې د ځانګړې کینې او تعصب لـه مورچله راګوزار شوي وو، پر هغوی یې غته تیږه کېښوده.

د اداري پرسونل د ډېر کم حد په پام کې نیولو سره موږ پر دې بریالي نه شولو چې د مجلې ټولو مینوالـو او لېوالـو تـه مجله پـر ټاکلي وخت ورسوو، خو بیـا هم اداره تـر یوه بریـده پـه دې برخـه کې بریمنه وه، موږ هیله لرله چې په بهر کې بـه د ځینـو افغانـانو د ګډون لـه لارې د مجلې د مـالي ستونزو زیاتـه برخـه حل کـړو، خو تراوسه پورې کم شمېر کسانو په مجله کې ګډون کړی، سره له دې چې د تېر یو کال په بهیر کې د مجلې ټول لګښت د هېـواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان نوښتګر شاعر عبدالمالک بېکسیار له خوا ورکړل شوی او اوس یې هم خپل ډاډلیک رالېږلی او پکې لیکلي یې دي ((که نور هېڅوک هم له مجلې سره مالي مرسته ونه کړي نو زه خو درته لکه غر هسې ولاړ یم)).

د ښاغلي بېکسیار دا خوشال خانی هوډ د قدر وړ دی، خو ښه به دا وي چې په لوید یځ کې زموږ فرهنګیان هم د ده په شان هوډ وکړي او یا د ده مټ پیاوړی کړي.

د هیلې مجلې اداره غواړي تر وروستي بریده له ټولو مشکلاتو سره مقابله وکړي او مجله د ۱۳۷۲ کال په شان او ان تر دې لا هم ښه لوستونکو ته وړاندې کړي. خدای(ج) دې وکړي، چې د مشکلاتو بېلابېل ډولونه زموږ قلمونو، هڅو او هیلو ته زنډی وا نه چوي تر څو زموږ هیله ناهیلې نه شي او ګران لوستونکي او غمځپلي هېوادوال له خپلې کوچنۍ، خو له هیلو ډکې ((هیلې)) بې برخې نه شي.

په پای کې له ټولو هغو درنو لیکوالو، شاعرانو او پوهانو نه د زړه له کومې مننه کوو، چې په تېر یوه کال کې یې له هېڅ ډول امتیاز پرته د هیلې مجلې ادارې ته خپلې لیکنې، شعرونه او رغوونکې نظریې او وړاندیزونه رالېږلي دي.

کور مو ودان او هیلې مو له هیلو ډکې اوسه

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي چارو سمون او ملګرتيا ته اړتيا ده

که له يوې خوا زموږ د هېواد کلتور په تېرو شلو کلونو کې له سترو ناورينونو سره مخامخ شوی او ګڼ شمېر فرهنګي بنسټونه او مرکزونه له منځه وړل شوي دي،نو له بلې خوا زموږ د هېواد ليکوال، شاعران، قلموال او په ټوليزه مانا فرهنګيان هم غلي او ارام ناست نه دي. دوی د خپل وس تر بريده خپلو فرهنګي هڅو ته دوام ورکړی، په ډېر زړه چاودون و زيارېې علمي اوفرهنګي هڅې سرته رسولي دي، دا فرهنګي هڅې په هېواد کې هم ترسره شوي او تر هېواده بهر هم.

تر ۱۳۷۱ل کاله پورې چې په افغانستان کې ښارونه او په تېره لوی ښارونه او د دولت فزيکي جوړښت اوساختمان څه ناڅه روغ وو، نو يو لړ علمي او کلتوري کارونه هم تر سره کېدل، داچې له فکري پلوه واکمنو کومه ايډيالوژي تعقيبوله اود هغو لپاره يې له څه ډول دولتي امکاناتو نه ګټه پورته کوله، دا يو بېل بحث دی، خو د دولت د چوکاټ د سلامتيا له کبله ډېرو زياتو فرهنګي مرکزونو چې له سياست سره يې تړاو نه درلود او يوه اندازه ناتنظيمي فرهنګي کارونه په پېښور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په نسبي توګه په عادي ډول تر سره کېدل.

کله چې د ۱۳۷۱ل کال په لومړيو کې د ګاونډيو هېوادونو په مرسته د افغانانو د کلونو کلونو حکومتي رغښت او بنسټونه ونړول شول، نو هر څه يو پناه شول، له هېواد نه د علمي کدرونو د وتلو لړۍ نوره هم ګړندۍ او زياته شوه.

څرنګه چې دولتي دستګاه سخته زيانمنه شوه، نو يو شمېر فرهنګيانو په خپلو شخصي تشبثاتو او هلو ځلو د فرهنګي کارونو ترسره کولوته ملا وتړله. دا هڅې د دولت په انډول هېڅ د يادونې او پرتلې وړ نه دي، خو بيا هم د دوی د ځاني احساس او نيکو هلو ځلو ښکارندويي کوي.

يو شمېر نورو ليکوالو، فرهنګيانو او فرهنګپالو تر هېواده د باندې فرهنګي هڅې پيل کړې، دا فرهنګي هڅې تر يوه حده برېمنې وې، اوس ګڼ شمېر اخبارونه، مجلې او بېلابېل کتابونه چاپېږي، پېښور اوس د يو فرهنګي جهاد مرکز دی، هغه اخبارونه او مجلې چې تر هېواده دباندې خپرېږي، د هغوی شکلي جوړښت او کچه ښکلې وي، خو د ځينو ليکنو کمی په کې احساسېږي، په ځانګړي ډول د هېواد د ورځني ژوند د پېښو، فرهنګي فعاليتونو او د خلکو د ټولنيز ژوند د کړاوونو په باب ډېر زيات مطالب نه لري، د دې وجه داده چې هغوی ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ډېرې سختۍ سره د هېواد دننه پېښنو په اړه د لومړي لاس ليکنې ورسېږي.

د دې خپرونو بله ستونزه داده چې ډېر کم شمېر يې د هېواد داخل ته رسېږي، د هېواد داخل کې چې کومې خپرونې کېږي هغه هم بهر کې د ګوتو په شمېر افغانانو ته ور رسېږي، نو په دې وجه د يو بل له خپرونو او د هغو له محتوياتو څخه پوره نه خبرېږي، تر هېواده بهر چې کومې خپرونې کېږي، د هغو يوه بله ستونزه داده چې ځينې يې تکراري ليکنې خپروي، ددې تر څنګ بيابهر کې د خپرېدونکو افغاني خپرونو يوه لويه ښېګڼه دا ده چې دوی د نورې نړۍ نوی ژوند او نوې تخنيکپوهنې په اړه په زړه پورې ليکنې خپروي، چې تر اوسه د هېواد کورنۍ خپرونې ترې بې برخې دي. همدغه ستونزې او ځينې نور عوامل د دې غوښتنه کوي چې ټول افغان فرهنګيان بايد خپلو فرهنګي چارو ته سمون ورکړي، دا کار د يوې فرهنګي ملګرتيا له لارې ترسره کېدی شي، داسې چې څو تنه فرهنګيان دا دنده پر غاړه واخلي چې د افغاني خپرونو د يو رنګۍ او سمون لپاره کار وکړي او نور فرهنګيان بايد له دوی سره مرسته وکړي.

د دې کسانو دنده به دا وي چې دوی په هېواد کې دننه ليکوالو او فرهنګيانو هغه ليکنې چې د هېواد داخل کې يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ او خپراوي امکان نه وي، تر هېواد بهر خپرونو ته ورسوي او هغه لیکنې چې د نوې تخنیکپوهنې او متمدنې نړۍ د ژوند او تجربو په اړه لیکل کېږي او ځینې وخت په تکراري ډول خپرېږي، هغه دې د هېواد کورنیو خپرونو ته چې تر اوسه لا دا ډول مطالب نه لري، ورکړي، همدا راز د ژوند په نورو ډګرونو کې دې د هېواد مېشتو فرهنګیانو او په بهر کې مېشتو افغان فرهنګیانو تر منځ اړیکې ټینګ شي، چې د یو بل له ستونزو خبر شي، یو بل سره قلمي او فرهنګي همکاري وکړي او په پای کې ټولې افغاني خپرونې پر داسې لیکې روانې شي، چې هغه د هېواد د ملي واکمنۍ او ملي یو والي د ټینګښت، د اولس د ذهني کچې د اوچتیا او د خلکو د سوکالۍ په یوې اغېزمنې وسیلې بدلې شي.

د همداسې یوې فرهنګي ملګرتیا په هیله

په درنښت

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ازادو خپرونو ستونزې

په هره ټولنه کې ازادې خپرونې د ژوند د يو لړ مهمو اړتياوو د پوره کولو لپاره رامنځته کېږي. د ولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او د ژوند د نورو برخو په لوړتيا او پرمختيا کې برخه اخلي. هغه ټولنې چې پرمختللې دي او د لوستوالو شمېر يې زيات دی په هغو کې په ټوليز ډول ټول مطبوعات او په ځانګړې ډول خپلواک مطبوعات د خلکو په ذهني پيوستون کې ستره برخه لري. دا خپرونې د خپل لګښت د دوراني حرکت په نتيجه کې نه يوازې دا چې خپل ژوند تضمينوي، بلکې ډېرې مالي ګټې هم ترلاسه کوي. د امريکا متحده ايالاتونه به د بېلګې په توګه ياد کړو. اوس په دې هېواد کې په هره مياشت کې ((يوولس زره عنوانه)) بېلابېلې دولتي او خپلواکې خپرونې خپرېږي، چې دهرې يوې مهالنۍ تېراژ مليونونو ټوکو ته رسېږي او همدارنګه په سلګونو خپلواک تلويزيوني چينلونه پر خپرونو بوخت دي.

يوه ورځپاڼه به په پام کې ونيسو چې هره ورځ يې په مليونو ګڼې چاپېږي، که په هره ګڼه کې لږ تر لږه پينځه ويشت سېنټه ګټه وکړي، هغه ورځپاڼه چې هره ورځ د دوو مليونو په تيراژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپېږي نو ورځنۍ ګټه به يې پينځه لکه امريکايي ډالره شي او هغه بې شمېره پيسې چې دوی په هره ګڼه کې له ګڼو اعلانونو څخه ترلاسه کوي، هغه خو لاپرځای پرېږده. د دې وجه داده چې هلته اکثره خلک اخبار لولي او د ژوند يو نه يو ضرورت يې په ورځپاڼې او يا خپرونې پورې تړلی وي. پانګوال، صنعتکاران او سوداګر اخبار د خپلو اقتصادي معاملو او ګټې د تبليغ لپاره ښه وسيله ګڼي. هغه کسان چې په دې خپرونو کې کار کوي هغوی نه يوازې دا چې کولای شي له دې لارې خپل ورځينی ژوند ښه خړوب کړي، بلکې له فکري پلوه هم خپلواک او هڅاند پاتې کېدی شي، خو په وروسته پاتې ټولنو کې بيا داسې نه ده؛ په وروسته پاتې ټولنو کې د ژوند اکثره کارونه وروسته پاتې وي. په داسې ټولنو کې خپرونې او ډله ييز ارتباطي وسايل اکثره د واکمنو تر واک لاندې وي او د هغو خپلواکي، د خپل واک د کاواکه کولو په لاره کې يو مهم فکتور ګڼي، نو تر خپله وسه کوښښ کوي چې خپرونې په خپل واک کې وساتي.

په دې کار او چار کې يوازې واکمن ملامت نه دي، هغه ټولنه چې نالوستې وي په هغه کې خپله مطبوعات هم څه دروند اغېز نه شي ښندلای؛ نالوسته شخص ته اخبار يا مجله ورکول، کنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د ډول وهلو مثال لري. وروسته پاتې ټولنې د لوستوالو د کمښت تر څنګ پر اقتصادي ستونزو هم اخته وي. د دوی لومړی اړتیا دا وي چې څنګه د ژوند د اړتیا وړ لومړني مواد لاسته راوړي، چې ژوندي پاتې شي. د ژوند د دویم، دریيم او څلورم ضرورت د پوره کولو لپاره ورته ډېره لږ پاتې وي. له همدې کبله په داسې ټولنو کې خپرونې ښه وده نه شي کولای. هغه خپرونې چې د واکمنو په لاس کې وي، لګښت یې د حکومت له خوا ورکول کېږي، پرته له دې چې خلک یې لولي او که نه؟ پیسې پرې ورکوي او که نه؟ خپل لګښت بېرته ترلاسه کوي او که نه؟ واکمن مجبور دي چې د خپلو هیلو د پوره کولو لپاره د هغو لګښت ورکړي، په دې منځ کې که یوې نیمې خپلواکې خپرونې ته هم اجازه ورکړي، نو هغه به هم د واکمنو مالي مرستې ته اړه وي، ځکه چې دا خپرونې د خرڅلاو له لارې خپل شوی لګښت نه پوره کوي.

زموږ په ټولنه کې هم مطبوعات پر همدې رنځ اخته دي. لومړی دا چې د ټولنې ډېره زیاته برخه نالوستې ده، دویم دا چې څوک دولتي خپرونې چنداني نه لولي او په ازادو خپرونو پیسې نه ورکوي او یا یې نه شي ورکولای، نو ځکه دلته مطبوعات له سخت ځنډ سره مخ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس اوس تر هېواده بهر د يو شمېر اشخاصو او فرهنګيانو په مرسته يو شمېر خپلواکې مهالنۍ مجلې او اخبارونه چاپېږي، خو يو يې هم د خرڅلاو له لارې ببرته خپل لګښت نه شي پوره کولای. اکثره دا خپرونې په وړيا ډول وېشل کېږي او د خرڅلاو بازار يې نه يوازې دا چې ډېر سوړ دی، بلکې اصلاً بېخي نه شته.

دا خپرونې که څه هم د چاپ تېراژ يې کم وي، خو دا چې لګښت يې د يو او يا هم دوو دريو تنو له خوا ورکول کېږي، نو پر تمويلوونکو باندې ډېر درونډ مالي بار پرېوزي او نه شي کولای تر پايه پورې په يوازې ځان دومره مالي بار وزغمي.

((هيله)) مجله هم يوه له هغو ازادو خپرونو څخه ده، چې ټول لګښت يې تراوسه پورې د يو شخص (د هېواد تکړه ليکوال او شاعر عبدالمالک بېکسيار) له خوا ورکول کېږي او تراوسه پورې د هغه د لاس په خولو چلېږي.

((هيله)) (۵۰۰) ګڼې چاپېږي چې يو شمېر يې کابل، جلال اباد، پېښور کې وېشل کېږي، يو شمېر يې بهر ته لېږل کېږي او يو شمېر يې خرڅلاو ته وړاندې کېږي.

څرنګه چې د ((هيلې)) مجلې اصلي او اساسي موخه خپل افغاني فرهنګ ته خدمت کول دي او غواړي په دې وسيله د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل فرهنګ د ژوندي ساتلو لپاره هېوادوالو ته لږ تر لږه یو فکر شانې ورکړي، نو که په هېواد کې وړیا وېشل کېږي، دا کار د یو ضرورت له مخې دی.

هغه کسان چې تر هېواده د باندې اوسېږي او اقتصادي وس لري، له هغو څخه موږ ډېره هیله لرو، چې له مجلې سره به مالي مرسته وکړي، خو تراوسه پورې یوازې څو تنو په هیله کې کلنی ګډون کړی دی. اوس له هرځایه د مجلې د ستاینې په باب ګڼ شمېر لیکونه راځي، خو د هغه چا چې مالي وس رسېږي، تر اوسه یې د مجلې د ادارې مالي لاسنیوی نه دی کړی، نو په همدې وجه مجله له مالي ستونزو سره مخ ده او دا خبره هم مشکله ده چې د یوې مجلې ټول لګښت دې تر پایه پورې د یو شخص پر غاړه وي.

له هغو کسانو څخه چې مالي پانګه لري، دا هیله لرو چې پر خپل فرهنګ زړه وسېزي او د خپل فرهنګ د غوړېدنې لپاره د هیلې مجلې مالي ستونزې غوڅې کړي او که نه ددې وېره شته چې ((هیله)) نهیلې شي.

د هېواد د رنګ شوي او سېزل شوي
فرهنګ د رغونې او غوړېدنې په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد ملي يووالی او
د فرهنګيانو نوې هيلې

په تېرو څو مياشتو کې په هېواد کې سياسي او پوځي بدلونونو دا په ډاګه کړه چې افغانستان يو نه تجزيه کېدونکی هېواد دی او هېڅکله به هم د دې هېواد بهرني او کورني دښمنان پر دې بريالي نه شي، چې تجزيه غوښتونکي خوبونه او پلانونه عملي کړي.

هغوی چې پرون د ځينو نورو په لمسه په هېواد کې د تجزيې د لومړي ګام په توګه د فدرېشن يا فدراليزم شعارونه پورته کول، نن يې هيلې شعارونه او پلانونه تر خاورو لاندې شول او پردي ملاتړي يې هم په شرمونو وشرمېدل او لاشرمېږي.

دا څرګنده خبره ده چې له ځينو پلورل شويو افغانانو پرته نور ټول افغانان له خپل هېواد سره دومره مينه لري، چې د نړۍ په ټول تاريخ کې به يې بېلګه کمه پيدا شي. افغانانو په خپلو بې ساري قربانيو او اتلوليو سره د نړۍ په سياسي او ملي پېښليک کې يو بې مثاله ريکارډ ټينګ کړی دی. هر وخت چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ هېواد له کوم کورني ناورين او بهرني ناتار سره مخامخ شوی، نو د فرهنګيانو او قلم د خاوندانو ذهنونه او زړونه يې تر ټولو زيات متاثر کړي دي. دوی خپل درد او احساس د قلم په روح کې پو کړی. د خلکو ولولې يې راپارولي او په پايله کې يې ټول ولس د يو ستر فکري، ذهني، فزيکي او ولوليز ځواک په توګه د دښمن د مقابلې جوګه کړی دی.

د تېرو شلو کلونو په لومړۍ لسيزه کې چې هېواد نېغ په نېغه د سره استعمار له يرغل، ښکېلاک او ناورين سره مخ و، نو د هېواد د فرهنګيانو له زړونو څه، چې له قلمونو څخه هم وينې څڅېدلې، کله چې سره ښکېلاک زبردسته ماتې وخوړه او بيا د پاڼې بڼه بدله شوه، نو ظاهراً خو داسې برېښېده چې موخه ترلاسه شوې، خو دا لاډېرو ته څرګنده نه وه چې «لوبه» ختمه نه ده، بيا د دې «لويې لوبې» بل پړاو پيل شو. په دې پړاو کې د هېواد اکثره هغه مادي او مانيزه شتمني چې تر دې دمه له تېرو ناتارونو څخه خوندي وه، هم تباه کړای شوه. سربېره پر دې داسې ډلې او ډلګۍ هم د سياست ډګر ته راووتلې، چې په ښکاره او څرګند ډول يې افغانستان ضد او افغان ضد شعارونه ورکول او د پرديپالنې په لباس پوښل شوي وو. دې ډلو ته دومره ځواک او حرکت ورکړای شو چې هره يوه د هېواد ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

رغښت د ويجاړتيا او بربادۍ لپاره په ښکاره او پټه خپل پلانونه د عمل ډګر ته وړاندې کول. دوی په بهر کې هم زيات بهرني ملاتړي درلودل، په ځانګړي ډول ځينو هغو هېوادونو چې د زمانې په اوږدو کې يې يو وخت له افغانانو څخه ماتې خوړلې وه. له رواني پلوه په هغو کې يو شمېر داسې واکمنې کړۍ او انفرادي اشخاص وو چې د افغانستان له ورانۍ او د کابل له رنګېدو نه يې خوند اخيسته او له روحي پلوه يې د خپلو هېوادونو د تېرې ماتې د تداعۍ جبران کاوه. دلته به له دې هېوادونو څخه د يوه هېواد بېلګه راوړو. يو افغان قلموال په لندن کې استوګن دی او په يوه داسې اداره کې کار کوي چې هلته ډېر قلموال انګرېزان چې خپل تاريخ او د افغانانو پېښليک ورته ښه معلوم دی، هم کار کوي، په دې اداره کې داسې يو انګرېز هم کار کوي چې له افغانانو سره خپله ځانګړې کينه ساتي، دا افغان وايي: ((کله چې به په کابل کې خونړې جنګونه ونښتل او په سلګونو افغانان به په وينو ليت پيت شول او دنګې ماڼۍ به ړنګې شوې او د انګرېزانو د خوښې تنظيم به د ښار په منځ يا څنډه کې کومه ويجاړه ودانۍ ونيوله، نو کله چې به دی (انګرېز) ماته مخامخ شو، نو موسکی به شو، که پر هغې ورځ به د ده له ماسره هېڅ کار هم نه و، نو ده به ضرور يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل لـه مـا سـره ځـان مخـامخوه، چـې د کابـل د ويجاړتيـا او د افغانانو پـه وينـو رنـګ ژوند تصوير زمـا ذهـن تـه انتقـال کـړي، خپل ځان پرې خوشاله او ما پرې غمجن کړي، په دې منځ کې چې به چا اويا کومې ډلې د هېواد د تجزيې خبره وکړه، نو پر هغه به ډېره ښه ولګېده او بيا به يې په ټولـه اداره کې هغـه نوره پسې هم غټه کړه. دغه انګرېز د افغانستان دملي يووالي ضد ډلو ټپلو سره دومره مينه، لېوالتيا او اړيکي درلودل چې ان د هغو د ځينو مشرانو عکسونه هم ورسره وو او يو يې لاد خپـل کار په خونه کې ځوړند کړی هم و. انګرېز به په هغه خبره ډېر خوښېده چې چا بـه د افغانستان دتجزيې خبره مطرح کړه. دې انګرېز ته کېدلای شي د خپل نيکه ((ډيورنډ)) هغـه عمـل پـه زړه کې ګرځېدلی وي چې د لوی افغانستان واحد وجود يې پر دوو برخو ووېشه او زموږ ستر هېواد يې د اوږدې مودې لـه رنځونو سره مخامخ کړ، دا هم کېدی شي چې د دې ډول انګرېزانو ډېر زيات مقصدونه وي، خو ماته داسې ښکارېدله چې هر کله به دا انګرېز ماتـه زمـوږ پـه هېواد کې د وينو او اوښکو د رودونو د بهېدو له کبله موسکی شو، نو ماتـه بـه داسې ښکاره شوه چې دی له ما څخه د ميوند، ټل او د کابل-جلال اباد پـه لويـه لاز کې د انګرېزي لښکرو د ماتې غچ اخلي، ده تـه کېدی شي خپـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

((مکناټن)) ور په یادېده، خو ما ته خپل ((اکبرخان)) په ذهن کې ګرځېده، ده کېدی شي د خپلې ماتې مایوسه سندره زمزمه کوله، خو ماته د خپلې ((ملالۍ)) ټپه رایادېده، خو زما د دې ټولو روانې لاسبریو سره سره بیا هم پرما د خواشینۍ څپې خورېدلې او د انګرېز په څېره کې د خوښۍ رڼا ځلېدله. یو وخت بیا داسې راغی چې په کابل کې د شوکمارو، غلو او ملت ضد ډلو ټپلو ټغر ټول شو او دا خبر د نړۍ اکثرو خپرونو خپور کړ، خو دا ځل د انګرېز پرځای زما وار و، سهار چې کله دفتر ته لاړم، نو لومړۍ هڅه مې دا وه چې انګرېز ته دا خبر ورکړم او خپل غچ ور څخه واخلم، تصادفاً انګرېز په دهلیز کې مخې ته راغی، خو نن یې په تندي کې موسکا نه وه، د پرېشانۍ یو ګرد پرې خور و، دواړه سره مخامخ شوو، پرته له دې چې خبرې سره وکړو، څو شېبې مو یو بل ته وکتل، د تورو او شنو سترګو ترمنځ یو سخت روانې جنګ پیل شو، څو شېبې لاتېرې نه وې چې انګرېز سترګې ټیټې کړې او زما له څنګه تېر شو. انګرېزان ډېر مغرور خلک دي، دا زما لپاره لومړی ځل و چې یو انګرېز په خپل وطن کې د یو افغان سترګو ته ونه شو کتلای. کله چې انګرېز سترګې ټیټې کړې، نو زما پر شونډو د موسکا یوه څپه راغله. د انګرېز له څېرې نه ما ته دهغه د زړه حالات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرګندېدل، ما د هغو لمبو او وينو رواني غچ له انګرېز نه واخيست، چې هره ورځ به يې ماته د يو پېغور په بڼه مطرح کاوه.))

درنو لوستونکو! دا د يو افغان او انګرېز د رواني، ذهني او پټ جنګ هغه تصوير و چې دلته يې ځرګندونه وشوه. حقيقت دادی چې رښتيني افغانان چې په هر ځای کې وي، له خپل هېواد سره مينه لري او د هېواد دښمنان که د هېواد په داخل کې وي او که په بهر کې، د هېواد د ورانۍ هڅې کوي، خو دا ځرګنده ده چې لوی خدای(ج) تل حق پر باطل بريالی کړی. د بهرنيو او کورنيو دښمنانو هغه هڅې چې له دوه لسيزو راهيسې يې د هېواد د تجزيې او ورانۍ لپاره تر سره کولې دادی اوس د له منځه تګ په حالت کې دي، د هېواد ملي يووالی د شمال او جنوب، ختيځ او لويديځ دچغو او نارو سورو پورته کول نوري په ختمېدو دي. ترشلو کلونو وروسته دادی يو ځل بيا د يو واحد ، سرلوړي او غښتلي افغانستان د رازرغونېدو زېری ترسترګو کېږي.

کله چې زموږ د ټولو افغانانو دا ستر ارمان (د واحد او غښتلي افغانستان دجوړېدو هيله) پوره کېږي، نو ددې ترڅنګ دهمدې ارمان د ساتنې، پالنې او ځلونې لپاره زموږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړونو کې نوې هيلې هم راټوکېږي. په دې هيلو کې يوه هم د فرهنګي کار ترسره کول او د هېواد سمسورول دي.

اوس چې د هېواد ملي يووالی د ټينګېدو په حال کی دی او افغانستان ته د يو نورمال او سوکاله ژوند د رارسېدو هيلې راټوکېږي، نو ورسره جوخت زموږ د فرهنګيانو په زړونو کې هم نوې فرهنګي هيلې غوړېږي. په فرهنګي هيلو کې د فرهنګي کار د څرنګوالي مسئله ډېره د غور وړ ده. په هېواد کې د بشپړې سولې په ټينګښت سره تر هرڅه لومړی د کلتوري کار پيل ته زياته اړتيا ليدل کېږي، ځکه چې په ټولنه کې تر فزيکي اعمار څخه دمخه ذهني اعمار ته زياته اړتيا احساسېږي. که چېرې ټولنه له علمي او فرهنګي پلوه شتمنه شي، نو د خپل هېواد زېرمې او ناڅرګندې ملي شتمنۍ په ښه توګه پر کار اچولی شي او د ټولنې د سوکالۍ لپاره لاره برابرېږي. تر هر څه دمخه د ټول هېواد لپاره يو ټاکلي تعليمي او تحصيلي نصاب ته اړتيا ده. دا نصاب بايد په ملي او اسلامي روحيې اعيار شي، چې زموږ ځوان پښت په همدې روحيه وروزل شي، که چېرې د هېواد واکمن، د وخت عصري او ضروري پوهنو ته پام ونه کړي، نو بيا خو به د هر لرې او نږدې هېواد ګواښونو ته بې ځوابه پاتې وي او د هېواد دفاع او ساتنه به په ډېرو زياتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

قربانیو تمامېږي.

د تعلیمي او تحصیلي نصاب ترڅنګ لازمه ده، چې د ټول هېواد په کچه د خپرونو د سیستم بیارغونې او پرمختګ ته پام وشي، دغه راز که ازادو خپرونو ته اجازه ورکړای شي، نو ډېره به ښه شي، خو که بیاهم په اوس وخت کې ازادو خپرونو ته د ځینو ((کتنو)) له کبله اجازه نه ورکول کېږي، نو لږ تر لږه خو دې د دولتي خپرونو ساحه او امکانات پراخ شي او هم دې د ډېرو هغو لیکنو د خپرونو جوګه شي، چې د هېواد، ملي او اسلامي ګټو پرضد نه دي خو اصلاحي او انتقادي بڼه لري او د ټولنیزو، سیاسي او حقوقي ربړو په باب لیکل کېږي. د ټول هېواد مطبوعات باید د څو تنو تر ذهني او فکري سانسور لاندې نه وي، د مطبوعاتو معیار باید ملي او اسلامي ګټې وي، نه د اشخاصو د سلیقه یي، ذوقي او ذهني غوښتنو انعکاس. که چېرې د هېواد دولتي خپرونې د دې جوګه شي چې د ټول ولس ټولنیزې، سیاسي او حقوقي غوښتنې انعکاس کړي، نو ازادو خپرونو ته بېخي اړتیا نه پیداکېږي. که په دولتي خپرونو کې ازاده ساه وچلېږي، په شمېر کې یې زیاتون راشي او همدارنګه مطبوعات ټاکلی مادي ملاتړ او ګټه ترلاسه کړي، نو یو زیات شمېر لیکوال به په خپلو لیکو کې تنظیم کړي؛ د هغو د ژوند چارې به هم له همدې لارې خړوبې شي. دولت باید د مطبوعاتو عصري کولو او د نویو چاپخونو جوړولو ته جدي پاملرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي، د هېواد په داخل کې دې د علمي، ادبي، او نورو مسلکي اثارو چاپ ته ژور پام واړوي، که دولت په ځینو برخو کې پوره مالي امکانات نه لري، نو هغه اشخاص چې غواړي په خپل لګښت ادبي او علمي اثار چاپ کړي، دولت باید نه یوازې دا چې هېڅ بندیز پرې ونه لګوي، بلکې لاژمه مرسته هم باید ورسره وکړي، هغوی وهڅوي چې خپل اثار د هېواد په داخل کې چاپ کړي، اوس په پېښور او ځینو نورو ښارونو کې د افغانانو له خوا ډېر زیات اثار چاپېږي او په میلیونو کلداري پرې مصرفېږي، نو که چېرې دا کتابونه په هېواد کې چاپ شي دا ټولې پیسې به بېرته افغانستان ته پاتې شي او هم به زموږ ولس ته کتابونه ورسېږي.

څرنګه چې لیکوال دخپل هېواد د برخلیک په اړه ډېر حساس دی، نو کله چې یې هېواد د ښېرازۍ پر لوري ګام پورته کړي، نو د دوی زړونه باغ باغ شي، لاژمه ده چې دولت د لیکوالو ډېر زیات قدر وکړي، نه یوازې دا چې د هغو د کار په مخ کې ستونزې رامنځته نه کړي، بلکې له ټولو هغو ممکنه امکاناتو څخه کار واخلي، چې د لیکوالو او فرهنګیانو ستونزې حلولای شي.

په درنښت

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویدیځ‌مېشتي افغان فرهنګیان

او فرهنګي هیلې

ددې دوو لسیزو په بهیر کې د بېلابېلو لاملونو له کبله زموږ د ټولنې یو شمېر علمي کدرونه او تحصیل کړي اشخاص له هېواده وتلو ته اړ شوي او یا ایستل شوي دي. اوس په هېواد کې د پخوا په انډول ډېر کم داسې اشخاص پاتې دي، چې ډېرې لوړې زده کړې دې ولري.

د لوړو زده کړو اشخاص او په ځانګړي ډول کوم فرهنګي کدرونه چې په هېواد کې پاتې دي، د ژوند د ستونزو او د مسلکي، علمي او کلتوري کارونو د مادي ارزښت د له منځه تلو له امله له خپل آر علمي کار نه ورو ورو لرې کېږي. د ژوند تنګسیا هم د دوی پر ستوني داسې یوه خپسه کېنولې چې ارام تنفس او خوځون ته یې نه پرېږدي. کوم علمي- مسلکي کدرونه او په ځانګړي ډول فرهنګیان چې له هېواده مهاجرت ته اړ شوي او په لرې هېوادونو کې خواره واره شوي دي، داسې اټکل کېده چې د همغو ټولنو او هېوادونو په کلتور او جوړښت کې به جذب

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حل شي او د ټول عمر لپاره به يې له خپل هېواد ، ولس او کلتور سره اړيکې پرې شي، خو ددې اټکل د ځينو برخو د عملي کېدو ترڅنګ ځينو افغانانو، په ځانګړې ډول فرهنګيانو داسې يوه فرهنګي اتلولي څرګنده کړه چې اټکل يې نه کېده. دوی له فزيکي پلوه په همغو ټولنو کې اوسي خو روح او روان، مينه او عشق يې له خپل هېواد ، ولس او کلتور سره دي. دوی پر يوه وخت د ژوند پر دوو سختو لارو مبارزې ته د انګلې، يو خو دا چې دوی په يوه بله ټولنه کې د خپل ژوند د خړوب لپاره مجبور دي چې ډېرې سختې وزغمي، ډېر کار او ډېره هڅه وکړي او دويم دا چې د خپلې همدوغو لاسګټلو مادي شتو له لارې د خپل فرهنګ د ژوندي ساتلو او زرغونولو لپاره کار وکړي؛ د دوی فکري ځواک هم پر يوه وخت دوه ځايه مصروف وي، د خپل هېواد غم او په همغو ټولنو کې له سره د خپل ژوند برابرول او عيارول. دا ډول افغانان اوس د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د ژوند شپې تېروي، ځينو په پوره مينې او فکر د فرهنګي کار لپاره ملاتړلې ده، فرهنګي ټولنې يې جوړې کړي دي، جريدې او مجلې خپروي او نوې هلې ځلې کوي. د دوی هلې ځلې په ډله ييز ډول هم دوام لري او په ځاني ډول هم. د همدې افغان فرهنګيانو په مالي او مانيزه مرسته د تېرو نږدې څلورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو په ترڅ کې ډېر زيات علمي، ادبي، تاريخي او نور کتابونه چاپ شوي دي، خو دا لړۍ په دې وروستيو کې نوره هم ګرمه او فعاله شوې ده. د دې ټولنو په باب به، چې لانوې جوړې شوې دي، يو څه څرګندونه وکړو:

«د پښتني فرهنګ د ودې او پراختيا ټولنه» چې په جرمني کې د افغان فرهنګيانو له خوا جوړه شوې، د ښاغلو خليل الرحمن رسولي، جمال الرحمن، خوشال روهي او نورو فرهنګيانو هلې ځلې پکې د ډېرې ستاينې وړ دي. دې ټولنې د خپل يو کلن فعاليت په بهير کې درې مهم آثار خپاره کړي او دا لړۍ لادوام لري. دوی د داسې آثارو خپرولو ته زياته پاملرنه کوي، چې علمي، ټولنيز او سياسي ارزښت يې زيات وي او زموږ د ټولنې لپاره يې چاپ ضروري وي.

دوی د يو اوږدلي پلان له مخې د هغو تاريخي، علمي او ادبي اثارو د چاپ لړ ترتيب کړی، چې تراوسه د قلمي نسخو په توګه د هېواد په کتابتونو کې او يا له ځانګړو اشخاصو او ليکوالو سره خوندي دي. د دې ټولنې يو بل کار دادی چې مهم نړيوال ادبي شهکارونه، غوره اثار د بېلابېلو ليکوالو په واسطه وژباړي او بيا يې چاپ کړي.

دوی په اوسنيو سختو او ستونزمنو شرايطو کې د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوالو ستونزمن ژوند ته هم پاملرنه کوي او د خپلو مالي امکاناتو تر بریده دلیکوال د اثر تر چاپ وروسته د کتاب د خرڅلاو او بسپنو له لارې له هغو سره مالي مرسته کوي. د دوی کار د یو منظم پلان له مخې پر مخ ځي.

بله ټولنه چې هغه هم په جرمني کې جوړه شوې ده، هغه د هېواد د پیاوړي لیکوال او کره کتونکي زرین انځور په مشرۍ «د افغانستان کلتوري ودې ټولنه» ده. دا ټولنه هم نوې جوړه شوې ده، په دې ټولنه کې هم ګڼ شمېر افغان فرهنګیان راټول شوي دي. شېرولي شېر د دې ټولنې یو هڅاند غړی دی چې په نه ستړې کېدونکي ډول د خپل فرهنګ او ژبې لپاره کار کوي. دې ټولنې هم په ډېر منظم ډول کار پیل کړی دی او په ډېر لږ وخت کې د څو عنوانونو مهمو اثارو د خپراوي جوګه کېدونکې ده.

دوی هم غواړي، لومړی هغه مهم کتابونه چې په نړیواله کچه ارزښت لري او یا زموږ له ټولنې سره تړاو لري او یا ورته علمي، سیاسي او روزنیزه ګټه رسولای شي، چاپ کړي. دا ټولنه دا هڅه هم کوي چې په لوید یځو هېوادونو کې نه یوازې دا چې افغاني کلتور او ژبه ژوندۍ وساتي، بلکې غواړي چې هغو ته لا ځلا او ښکلا ورکړي او ګڼ شمېر افغانان په فرهنګي خوځون

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي. دوی په دې کار کې د ټولنې د جوړېدو د وخت په اندول ډېر بریمن دي. څو راتلونکو میاشتو کې به لوستونکي د دې ټولنې له خوا نوي خپاره شوي اثار ترلاسه کړي.

دغه شان ملي او فرهنګي هڅې په ځینو نورو لویدیځو هېوادو کې هم روانې دي، په ډنمارک کې خو یې عبدالمالک بېکسیار یوه ژوندۍ او ځلنده بېلګه ده، نو دا مثبت ملي او فرهنګي کارونه سړي ته داسې هیلې ورکوي، چې څوک زموږ فرهنګ او ژبه نه شي وژلای، ځکه چې اوس مغزونه او ضمیرونه دواړه ویښ شوي او لا ویښېږي.

په ډېر درنښت
د افغاني فرهنګ د لاغورېدو په هیله
اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ژبې او ادبیاتو یو طلایي پړاو

له هغه وخت راهیسې چې په هېواد کې د چاپ او خپرونو ماشین آلات رامنځته شوي او یا د کتابونو د چاپ لړۍ پیل شوې، نو د کتاب د چاپ او خپرولو پازوالي د حکومتونو پر غاړه وه، حکومتونو ازادو خپرونو او کتابونو ته چندان زړه نه ښه کاوه، د ولس او لیکوالو هم دومره مالي وس نه و، چې کتابونه پرې چاپ او خپاره کړي، کتابونو هم داسې بازار نه درلود، چې د خرڅلاو له لارې بېرته خپل لګښت پوره کړي.

ځینې نور لاملونه هم وو چې په ورو ورو ډول یې زموږ د ژبې او ادب د پرمختګ مخې ته خنډونه پېښ کړي وو، دا ټول لاملونه د دې سبب شول چې زموږ ژبه ډېره ونه غوړېږي او ادبیات مو زیات بډایه نه شي، خو اوس د ډېرې خوښۍ ځای دی چې ټول پخواني ډېوالونه او بندیزونه یو په بل پسې نړېږي، حکومتونه هم د پخوا په شان د کتابونو او د اثارو چاپ ته د زندۍ اچولو جوګه نه دي، ستر او اساسي پرمختګ دادی چې اوس په خپله زموږ لیکوالو او فرهنګپالو د ژبې او ادبیاتو پرمختګ او بډاینې ته دانګلي دي، نور نو حکومتونو ته لاس تر زنې ناست نه دي، خپله اثار لیکي، چاپوي یې او اولس ته یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسوي.
په اوسني فرهګي بهيرکې د هغو افغان ليکوالو او فرهنګيانو ونډه ډېره درنه ده چې لويديځو پرمختللو او پانګوالو هېوادونو ته يې پناه ور وړې ده، دوی د خپل ورځني ژوند له لګښت څخه يو څه پسې سپما کوي او بيا يې د خپل هېواد د فرهنګ او ملي ژبې د ښېرازۍ لپاره لګوي، د همدې فرهنګيانو او فرهنګپالو له خوا اوس په پېښور کې ګڼ شېر اثار خپرېږي، د تېرو دوو درې کلونو په بهير کې په پېښور کې دومره علمي، ادبي، تاريخي او هنري کتابونه په داسې ښکلې کچه او صحافت چاپ شوي، چې د هېواد په تاريخ کې يې ساری کم ليدل کېږي.
ډېره هيله منه خبره دا ده چې اوس د کتاب بازار ورځ پر ورځ ګرمېږي، او د کتاب لېوال ورځ پر ورځ زياتېږي، اوس په مصنوعي ډول نه، بلکې په طبيعي ډول خپله فرهنګيان او فرهنګپال خپل کلتوري مسوليت ته متوجه شوي دي، د فرهنګي هڅو لپاره د پانګې شته والی او په تدريجي ډول د هغو زياتوالی هغه بله هيله ده چې پر فرهنګي کار خپله مثبته اغېزمني ښندي.
اوس په روسيې، هندوستان، جرمني، ډنمارک، هالنډ، د امريکا متحده ايالاتونو، انګلستان، ناروې او نورو هېوادونو کې خواره واره افغان فرهنګيان او فرهنګپال پر ډېرو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونو بوخت دي، اوس هره میاشت د همدغو فرهنګیانو یا خپل اثار چاپېږي او یا د نورو لیکوالو اثارو ته د چاپ امکان برابر وي.

ددې هڅو مثبتو پایلو ته څکه زیاته هیله پیدا کېدی شي چې دا فعالیتونه د رښتینولۍ پر بنسټ ولاړ دي، اوس د اولس بچیان په خپله د فرهنګي خدمتونو جوګه دي، هر کله چې اولس پر خپل ذهن او ځواک متکي وي نو د ستړیا او خواشینۍ احساس نه پیدا کېږي.

که موږ بوازې د تېرو دوه دري کلونو د فرهنګي کارونو او اثارو د چاپ جاج واخلو، نو ویلای شو چې دا په هېواد کې د اثارو د چاپ له مخې یو ډېر طلایي پړاو دی، که چېرې د هېواد تنني او سباني واکمن په ښه ډول له دې فرهنګي هڅو سره خپله لېوالتیا او ملګرتیا ونښيي، نو په ټول هېواد کې به یو ځل بیا د مړاوي فرهنګ غوټۍ وغوړېږي او هغه وخت به واکوالو، فرهنګیانو او هم فرهنګپالو خپله دنده او پازوالي نوره هم په ښه ډول تر سره کړې، او کلتوري کار به لاګټوره نتیجه ورکړي وي.

په درناوي

د همداسې کلتور ملګرتیا په هیله

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله دوه کلنه شوه

له هغې ورځې چې د هیلې لومړۍ ګڼه چاپ او د لوستونکو تنده پرې ماته شوه، دادی پوره دوه کاله تېرېږي.

له بده مرغه زموږ په ټولنه کې د ملي ا و خپلواکو خپرونو عمر خورا کم او لنډ مهاله وي، بېلابېل لاملونه ددې سبب کېږي، چې خپلواکې خپرونې خپلواکۍ ته نه پرېږدي، او ژر یې د ژوند پر ستوني د چوپتیا خپسی کېنوي، ځکه خو د هرې خپلواکې او ملي خپرونې د ژوند په پیل سره د هغې د مرګ پوښتنې هم د سړي ذهن ته را دمخه کېږي، له دې کبله د دې ډول خپرونو راتلونکی چندان ډاډمن نه برېښي، لوستونکي، لیکوال او قلمي ملګري یې هم په شک کې وي، چې دا خپرونه به څومره دوام وکړي، ځینې خو یې لا له یوې ګڼې نه بلې ته هم د پاتې کېدو هیله نه لري.

((هیله)) مجله هم د همدغسې وهم او ابهام ، ګومان او شک د ورېځو په فضا کې راوټوکېده، خو چلوونکو یې د یو ټینګ هوډ مزي نیولي وو، سره له دې چې سختو او ستونزمنو حالاتو هېلې ته هم ټکانونه ورکول، خو ستر ملي او هېوادني ارمان ته د خدمت اند او ولولو د چلوونکو متې او قلمونه غښتلي کړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، نیوکې، ستاینې، مننې، غندنې، لاسنیوی، مرستې، خنډونه او پاټکونه،لنډ فکری او پراخ نظری دا ټول د هیلې په دوه کلن ژوند کې د هغې مخې ته یو په بل پسې څرګند شول، خو هیلې خپله هیله منه لار وهله، د لوستونکو، مخالفینو او موافقینو ټول اصولي او رغنده وړاندیزونه او نیوکې یې د خپلو امکاناتو تر بریده په پام کې ونیول او له هغو څخه یې د مجلې په ښکلا کې پر ځای کار واخیست.

هیلې په خپل دوه کلن ژوند کې د لوستونکو ذهني رابطه او مینه خپله کړه او دهغو په زړونو کې یې ځای ونیو، ځکه خو نو لوستونکو، لیکوالو، فرهنګپالو او مینه والو ټولو خپله مرسته ونه سپموله او د هیلې په ښکلا او اغېزمنۍ کې یې برخه واخیسته.

د هیلې د سږ کال په پنځو ګڼو کې په ټولیز ډول (۲۰۰) سرلیکه بېلابېل څېړنیز، تحلیلي، سیاسي، ټولنیز،طبي، علمي، تاریخي، هنري مطالب او شعرونه خپاره شوي، چې د تېر کال په انډول په سلو کې (دولس) برخې زیاتون ښیي، د تېر کال په پرتله یې مینه وال، لېوال، لیکوال او ګډونوال زیات شوي چې دا هم د هیلې د ګرانښت او منښت څرګندوی دي.

په اداري برخه کې د تېر کال په شان سږ کال هم د هیلې اداري ستونزې پر ځای وې، د دفتر، پرسونل او نورو امکاناتو د نشتوالي له کبله موږ پر دې بریالي نه شو، چې د ټولو مینه والو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د مجلې د لیوالو ذوق او هیله خړوب کړو؛ هغوی ته پر خپل وخت مجله ور ورسوو.

د مجلې د شمېر(۵۰۰) ټوکو مقدار هم بله ستونزه وه، د لوستونکو او مینه والو په انډول دا شمېر خورا کم دی، که د مجلې له اداري سره د ځینو فرهنګپالو مالي او مانیزې مرستې تر دې لږ څه نورې زیاتې شي، نو کېدی شي، د مجلې شمېر په راتلونکي کال کې (۱۰۰۰) ټوکو ته لوړ شي.

په ټولیز ډول سړی ویلای شي چې د ځینو نیمګړتیاوو، کمزوریو، مجبوریو او تنګلاسیو سره سره (هیله) په تېرو دوو کلونو کې یوه بریمنه او هیله منه مجله وه. هیله له درنو قلموالو، لوستونکو، مینه والو، او لیوالو څخه هیله کوي، چې خپله هیله لاهیله منه کړي، نهیلۍ ته یې پرې نه ږدي، په خپلو رغنده وړاندیزونو او نیوکو دهیلې پاڼې لا پسې ښکلې او سینګار کړي او د خپلې ملي ژبې د خدمت دا راټوکېدلی ګل مړاوي کېدو ته پر نه ږدي، اخر هیله خو نو همداستاسې هیله ده.

د همدغسې رغنده هیلو او وړاندیزونو په هیله
په درناوي
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد دننه فرهنګي يون او خوځون

تر اوږده ويرجن او قهرجن ناتار وروسته دادی زموږ ټولنه ورو ورو خپل ټپونه کوشېروي او د ارامۍ پر لوري ګامونه اخلي.

اوس زموږ د هېواد په زياتو سيمو کې سوله ټينګه شوې او د ژوند بېلابېلو خواو کې نوې هيلې د راټوکېدو په حال کې دي.

د فرهنګي ښېرازۍ نوي ځرکونه ليدل کېږي، څومره چې د جګړې لمبې سړېږي،هومره د ټولنې نوې اړتياوې راڅرګندېږي، اوس اوس تر بل هر وخت څخه فرهنګي رغونه، بډاينه او پرمختګ دټولنې د يو ستر ضرورت په توګه ځان ښکاره کوي، له نېکه مرغه زموږ د ټولنې ددغې سترې اړتيا د پوره کولو لپاره اوس فکرونه او ګامونه ګړندي شوي دي، اوس چې په هېواد کې څومره ليکوال او شاعران د راټوکېدو او ځلېدو په حال کې دي دا يو بې سارې ريکارډ دی، ژوندۍ بېلګه به يې د پکتيا او خوست ولايتونه وګڼو چې پخوا په کې د هېواد د ځينو نورو سيمو په انډول د ليکوالو او شاعرانو شمېر کم و، خو اوس په کې بوازې د ځوانو شاعرانو شمېر لسګونو ته چې سلګونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسېږي، دغې ډله ييزې راټوکېدنې په خوست کې د فرهنګې ټولنې د جوړېدا اړتيا احساس کړه، نو ځکه خو په لنډ وخت کې د دوو ټولنو د جوړېدو امکانات برابر شول، په خوست کې د يو بډايه کتابتون جوړېدل د فرهنګې کار يو بل زړى دى، د پکتيا ولايت په ګردېز ښار او ځينو ولسواليو کې هم د اطلاعات او کلتور وزرات دشعر او ادب د څانګې له خوا د ځينو فرهنګي ټولنو او کتابتونو د جوړولو لپاره هڅې روانې دي، په لوګر ولايت کې د مشاعرو پيل د يو نوي فرهنګي کار ښه پيلامه ګڼل کېدى شي، دلته هم ليکوال او شاعران په ډله ييزه توګه د راټوکېدو په حال کې دي، په وردګو ولايت کې خو اوس ليکوال او شاعران تر شمېره وتلي دي، هغوى هم د يوې فرهنګي ټولنې او خپرونې د جوړېدو په تکل کې دي، په غزني کې هم ګڼ شمېر ځوان ليکوال او شاعران چې پخوا هډو چا تصور هم نشو کولاى، راټوکېدلي، اوس يې د سنايي جريدې له لارې ځينې فعاليتونه څرګند پرې، خو راتلونکي کې ترې د ډېر کار د ترسره کولو اټکل کېدى شي، کابل کې خو ببخي د چا خبره د شاعرانو او ليکوالو ګڼه ګوڼه زياته شوې ده، د شعر او ادب اداره په هرو پنځلسو ورځو کې غونډه کوي، کله کله خو ټاکلى ځاى د ليکوالو لپاره تنګ شي، د يو نوي کتابتون جوړول يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو بل فرهنګي کار دی، د ننګرهار هره دره او ولسوالۍ له شاعرانو ډکه ده، داسې ښکاري چې ننګرهار اوس د کوکنارو د ګلونو تر څنګ د شعر او شاعرۍ بوزغلي کرلي دي، له مرکزه نیولی بیا تر سپین غره پورې له هرې تړې د شعر د ګلونو وږمې خورېږي.

که ننګرهار کې اوس څوک قلم راواخلي او پوازې تش د اولسي اولوستو شاعرانو او لیکوالو نومونه ولیکي، نو شمېر به یې تر سلو څه چې ان تر زرو هم واوړي، د ننګرهار د لیکوالو او شاعرانو ځینې هڅې په رسمي خپرونو لکه ننګرهار مجله او ورځپاڼه کې خپرېږي، خو تر رسمي خپرونو د ځینو لیکوالو شخصي تشبثات څو ځله زیات دي، ددې لیکوالو له خوا ګڼ شمېر اثار پېښور کې خپرېږي او بیا ننګرهار او د هېواد د نورو سیمو لیکوالو ته په وړیا ډول او یا هم د ډېرې کمې بیې په مقابل کې ورکول کېږي، کونړونه هم تر چا شاته پاتې نه دي، د یوې مجلې په خپرولو سره یې خپله فرهنګي مینه زبات کړه، په کونړ کې هم په لسګونوځوان لیکوال او شاعران راټوکېدلي او په خاصه ولوله خپل کلتور ته کار کوي، د اطلاعات او کلتور ادارې هڅې د ستايلو وړ دي چې د يو ښکلي او بډايه کتابتون په جوړولو سره يې د فرهنګيانو تنده ماته کړه، په کونړ کې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې فرهنګي شازلمي شته چې په خپلو منډو ترړو يې فرهنګې کار ته اوږه ورکړې، تر پېښوره او نورو سيمو پورې منډې ترړې کوي، کتابونه ټولوي او کونړ ته يې رسوي، چې د ځوانو ليکوالو د مطالعې کچه اوچته کړي، په خپله هم ګڼ شمېر ليکنې چاپوي.

له کونړه که ورتېر شو، اخوا ښکلي او شينکي لغمان ته ولاړ شو، هلته نو بېخي د بلبلانو اوازونه دي، په لغمان کې نو د ليکوالو او شاعرانو شمېر دومره زيات دی چې د لغمان ولايت هېڅ اوسېدونکی به نه وي، چې هغه لوستی وي او که نالوستی چې د هغه دې يو يا څو شعرونه له يادو زده نه وي او يا دې له شعر سره اشنا نه وي، يو شاعر له کابله لغمان ته مېلمه تللی و، هغه چې د لغمان ښکلې او شنې درې، وليدلې چې دالينګار او اليشنګ سيندونه په کې بهېدل، پر غرونو، رغونو او سيمو ټولو يې شين فرش غوړېدلی و، نوده د خندا په ترڅ کې وويل«زه اوس پوه شوم چې د لغمان خلک ولې له پوې مخې شاعران دي، دلته خو چې هر څوک راولې شاعر کېږي.» که لغمان د خپلو جغرافيايي حدودو په رڼا کې مطالعه کړو او له لږ جرئت څخه کار واخلو نو سړی ويلای شي، چې د نړۍ په کوم ګوټ کې به داسې شاعر خېزه سيمه پيدا نه شي، لکه لغمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دی. د لغمان ولایت د اطلاعات او کلتور ریاست امکانات د حساب وړ نه دي، خو خپله د لیکوالو فرهنګي هڅې د یادونې وړ دي، ددې فرهنګیانو په مرسته د لغمان ولایت په مهترلام ښار کې یو ښکلی کتابتون جوړ شو او ګڼ شمېر کتابونه ورته راټول شول. په لغمان ولایت کې به یوازې د الینګار ولسوالۍ د بېلګې په توګه یاده کړو: په دې ولسوالۍ کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت دشعر او ادب ادارې په چوکاټ کې یوه فرهنګي ټولنه «الینګار فرهنګي یون» جوړه شوه، چې په یوه کال کې یې د غړو شمېر تر سلو تنو پورې ورسېده او دا لړۍ لا دوام لري. ګڼ شمېر ولسي فرهنګیالو یې هم ملاتړ وکړ او د یوه کال په موده کې یې تر لسو زیاتې لویې او وړې فرهنګي غونډې جوړې کړې. الینګار فرهنګي یون تر اوسه یو مرکزي کتابتون هم جوړ کړی، چې ګڼ شمېر علمي، هنري، ادبي اثار په کې د مطالعې لپاره ایښودل شوي دي. له لغمان نه که ورتېر شو او بیا د ملالې د ټاټوبي سیمې (کندهار) ته لاړ شو، نو هلته هم نوې فرهنګي غوټۍ په راټوکېدو دي. په کندهار کې که څه هم د سیاسي بریاوو په انډول یې فرهنګي بریاوې لږ ښکاري، خو بیا هم په وروستیو وختونو کې فرهنګي کارونه په ګړندي ډول پرمخ روان دي. په کندهار کې د اطلاعاتو او کلتور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریاست هڅې د زیاتې ستاینې وړ دي.

دوی د کندهار د ښکلې مجلې او همدارنګه د خلافت مجلې او د طلوع افغان جریدې دچاپ له لارې په کندهار کې فرهنګي خلا ډکه کړې، خو د کندهار د عظمت له پلوه دا کار پوره نه برېښي، خو کله چې موږ په کندهار کې د اوسنیو ګڼشمېر ځوانو شاعرانو او لیکوالو د شمېر زیاتون ته ګورو، نو دا هیله مو زړه کې رازرغونېږي چې که خدای(ج) کول د کندهار فرهنګي عظمت به هم ان شاالله دهغه سیاسي عظمت ته ورسېږي. په کندهار کې د ځینو ځوانو شاعرانو ملي او اسلامي ولولې او فکري استعداد سړي ته دا هیله پیدا کوي، چې کندهار به بیا دملي ژبې ملي دربار جوړېږي او ډېرې پټې خزانې به پکې راڅرګندېږي.

له کندهار لرې په هرات کې چې له لسګونو افغان قبیلو یې خپله ژبه هېره کړې ده، دادی یو ځل بیا دفکري او ژبنۍ تداعۍ په حال کې دي او د خپل هویت د لاسته راوړلو په لټه کې دي، دهرات د اطلاعاتو او کلتور ریاست، دیوې خپرونې له لارې خپل فرهنګي فعالیت څرګندوي او له هغو لیکوالو او شاعرانو څخه چې اثار چاپوي، هیله کړې چې دوی ته خپل اثار ولېږي چې په خپل فرهنګي کار کې ورڅخه ګټه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بلخ ولایت چې په وروستیو دوو کلونو کې د خونړیو پېښو شاهد و او په زرګونو هېوادمینو افغانانو یې دښتې په خپلو وینو رنګینې کړې او دغه په ګټلو سره یې هېواد له تجزیې وژغوره، هلته هم دفرهنګي کار هیلې راټوکېدلي دي. په مزارشریف کې پوهنتون شروع دی او د نورو فرهنګي کارونو لپاره هڅې روانې دي. د بلخ ولایت یوه فرهنګي چارواکي په کابل کې له فرهنګیانو سره وویل: په یوه مناسب وخت کې به د امو دریاب پرغاړه دهېواد له بېلابېلو سیمو څخه ګڼ شمېر شاعران او لیکوال رابولو او د هېواد د تجزیې د مخنیوي په ویاړ او د ملي یووالي د تامین په مناسبت به داسې لویه او ستره مشاعره جوړوو چې تراوسه پورې د افغانستان په تاریخ کې چا نه وي جوړه کړې او دا به دهېواد د یووالي په ویاړ د یوه فرهنګي یادګار په توګه پاتې شي.

د بلخ په بل ګاونډي ولایت کندوز کې هم د فرهنګي کار څرکونه لګېدلي، هلته هم ګڼ شمېر شاعران راټوکېدلي او په دې وروستیو وختو کې یې د یوې مشاعرې په ترڅ کې خپل شتوالی ثابت کړ او چارواکو هم هغوی په مانیزو او مادي لورېینو ونازول. دغه راز د هېواد په ځینو نورو سیمو کې هم دې ته ورته فرهنګي فعالیتونه ترسره شوي ، چې مونږ دا پورتني

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیتونه یوازې د څرګندو بېلګو په توګه یاد کړل. د یادونې وړ ده چې اکثره پورتني فعالیتونه د اطلاعاتو او کلتور وزارت د شعر او ادب د ادارې په چوکاټ کې چې پر فرهنګي کار او هڅو کلک ټینګار کوي ترسره شوي، دوی فکر کوي چې په دې ډول به یو انتظام منځته راشي او د انارشۍ مخه به ونیول شي، د اطلاعاتو او کلتور مسوولین وایي چې موږ د ازاد فرهنګي کار او فرهنګي ټولنو مخالف نه یو، خو د دې خطر احساس شته چې یو څوک دې لومړی ازاد فرهنګي کار پیل کړي او یا دې ټولنه جوړه کړي، خو وروسته دې بیا دا فرهنګي ټولنه پر سیاسي ټولنه بدله کړي او هېواد ته بیا یو سردرد جوړ کړي، لکه چې مخکې هم داسې شوي دي. دوی وایي چې هر څوک غواړي فرهنګي کار وکړي نو رادې شي د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ادارو په چوکاټ کې دې کار وکړي، او یا دې په رسمي ډول ځان د اطلاعات او کلتور وزارت سره ثبت کړي او کار دې وکړي، دوی وایي هر هغه فرهنګي کار چې د اسلام او محمدي شریعت او د افغانستان ملي ګټو ضد نه وي پر هغه هېڅ ډول بندیز نه شته، خو ځینې ازاد فرهنګیان بیا دا ډول فکر کوي او وایي طالبان له شرعي اصولو او احکامو نه یو خاص تعبیر لري او نور خلک بل ډول دي، فرهنګي کار یوازې د یو تنظیم او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت مسولیت نه دی، بلکې د ټول ولس ګډ کار دی، نو دا څه جبري مسله نه ده، چې حتمي دې د یو مثبت فرهنګي کار لپاره سړی یو ځل د دولت ټولې دروازې وټکوي، له هغو دې اجازه واخلي او بیا دې کار وکړي، دوی استدلال کوي چې په دولتونو یا حکومتونو کې زیاته بېروکراسي موجوده وي، څو چې له یوې شعبې نه بلې شعبې ته او له بلې نه بلې ته یو کار خلاصوې نو په دې کې به وربانده میاشتې تېرې وي، که حکومتونو ټول مشکلات خپله حلولای شول، نوحل کړي به یې وو، بیا خو د ولس کار او ازادو فرهنګي هڅو ته هېڅ اړتیا نه پیدا کېدله، که په وروستیو څو کلونو کې دولتي فرهنګي هڅې له شخصي او ازادو فرهنګي هڅو سره پرتله کړو، نو رېښتیا هم چې د ازادو فرهنګي هڅو تله ډېره درنه خېږي.

دلته بیا دا پوښتنه را ولاړېږي چې ایا ټولې ازادې فرهنګي هڅې زموږ د هېواد په ګټه دي او که نه د ازادۍ په نامه یې د ښکېلاک او زېږبناک پټ مرموز زهر هم زموږ د ولس ذهن ته تېر کړي دي؟ دلته باید سړی ووایي چې ددې دواړو احتمال او شواهد شته.

اوسني واکمن استدلال کوي، زموږ ټولنه تر یوه اوږده ناتار وروسته د فکري، سیاسي، ملي یووالي او ثبات پر لور روانه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په دې نازک پېر کې هره نامطلوبه فرهنګي هڅه ډېر زيات زيان پېښولای شي، که سړی پورتنيو دواړو دلايلو ته انصافاً نظر وکړي، نو دواړه دلايل پر ځای دي، خو خبره داده چې څنګه به دا ستونزه حلېږي، او څنګه به دواړه لوري ګوزارې ته کېني؟ چې داسې يو کار وشي چې نه سيخ وسوځي او نه کباب. اټکل کېږي چې همداسې يوه لاره به پيدا شي، د روان کال د غويي په مياشت کې د اطلاعاتو او کلتود وزارت د وزير امير خان متقي په نوښت په کابل ښار کې د هېواد ګڼ شمېر ليکوالو، شاعرانو او د فرهنګي برخې د پوهانو په ګډون يوه غونډه جوړه شوې وه، په غونډه کې ښاغلي امير خان متقي د اسلامي امارت پرکړيو کارونو او ستونزو رڼا واچوله او له ليکوالو او فرهنګيانو نه يې وغوښتل چې د کارونو په ښه والي او د ستونزو په حل کې له اسلامي امارت سره مرسته وکړي، وروسته بيا بېلابېلو ليکوالو او پوهانو نظر څرګند کړ او ځينو په ښکاره ډول د اسلامي امارت د فرهنګي کارونو پر نيمګړتياوو انتقاد وکړ او د هغو د حل لارې يې په ګوته کړې او ځينو بيا د همکارۍ ژمنه وکړه، د غونډې فضا ډېره صميمي او ازاده وه، هر چا خپل انتقاد او نظر څرګندولای شو، له دې غونډې څخه داسې پايله اخيستل کېږي چې اوسني واکمن هم ورو ورو ديموکراسۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري درومي، کومې خبرې چې په دې غونډه کې وشوې، يو کال وړاندې يې کېدل امکان نه درلود او همداسې نوره هيله هم کېدی شي، چې واکمن به نور هم انتقاد او نيوکې ته تيار شي، خو دا هم په دې مانا نه ده چې هر څوک به انتقاد کوي او ټول مسوليت به حکومت ته راجع وي، بلکې اصلي خبره دا ده چې څوک د انتقاد وړ وي هغو ته بايد د نيوکې ګوته ونيول شي، که په ټوليز ډول خپلې خبرې راټولې کړو، نو سړی ويلای شي چې د واکمنو او ازادو فرهنګيانو ترمنځ د تفاهم او همکارۍ روحيه ورځ پر ورځ پياوړې کېږي او دا اوسنی مثبت فرهنګي خوځون چې په هېواد کې روان دی د دواړو د کړي فرهنګي کار ثمر بلل کېدی شي، که د هېواد له بهر څخه هېواد ته ګڼ شمېر علمي او ادبي کتابونه نه وای ورغلي او هلته په ګڼو کتابتونونو کې نه وای ايښودل شوي اويا په انفرادي ډول د ليکوالو اوشاعرانو لاسته نه وای ورغلي او يا هم په دې کې واکمنو همکاري نه وای کړې، دا اوسني فرهنګي يون به دومره ګړندی او بريمن نه وای.

د هېواد د نورو فرهنګي بريو په هيله

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((چغې مه وهئ کار وکړئ!))

تېره میاشت د هېواد ځو تنو ځوانو لیکوالو د افغانستان د اسلامي امارت د فرهنګي چارو له یو تن جګپوړي چارواکي سره وکتل او د هېواد د اوسني فرهنګي بهیر ستونزو، بریاوو او تګلارو په باب یې ورسره خبرې وکړې.

د کتنې په بهیر کې د بحث ډېره برخه د اسلامي امارت او د ازادو فرهنګیانو د فرهنګي تګلارو او چلند په باب متمرکزه وه، لیکوالو دا خبره څرګندوله چې پر فرهنګي کار ډول ډول بندیزونه د فرهنګي یون او پرمختګ مخه نیسي او د استعدادونو غوړېدو ته لاره چاره نه برابرېږي، د اسلامي امارت مسوول فرهنګي چارواکي ویل چې په هره ټولنه او هېواد کې د هر کار لپاره ټاکلي قوانین موجود وي، د هغو درناوی او منل د ټولو وګړو دنده او مسولیت ګڼل کېږي، موږ د چا د فرهنګي کار مخالف نه یو، بلکې دا زموږ مسولیت دی، چې فرهنګیان تشویق او وهڅوو چې خپل اسلامي او ملي فرهنګ ته کار وکړي، خوموږ له ځینو فرهنګیانو ګیله لرو اودا ګیله دانتقاد تر بریده ده اوکېدی شي چې خبره د هغو د کار او چلند د بندیز تر پولې هم ورسېږي.

اصلي خبره دا ده، چې ځینې کسان د دې پر ځای چې کار وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چغې وهي، نور راوپاروي، خپل محکومیت او مظلویت څرګندوي او د تېرو شویو ناروااوو څرګندونه کوي، فرهنګي چاوراکي زیاته کړه: «په دې چغو او نارو نه فرهنګي کار کېږي، نه پښتانه تپونه درملېږي او نه هم مړي په ژړا باندې ژوندي کېږي، بلکې مقابل لوری او نور هم راپارېږي او په پای کې د ذهني کړکېچ تر څنګ خبره آن فزیکي ټکر ته سره ور رسېږي» د اسلامي امارت د چارواکي نغوته هغو پښتنو لیکوالو ته وه چې د کار پر ځای یې چغې او فریادونه ډېر دي. چارواکي وویل: «د اسلامي امارت د پالیسۍ له مخې د افغانستان ټول قومونه سره ورونه دي او د خپل شومره والي له پلوه د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې حق لري، اسلامي امارت غواړي د ټولو کلتور ته وده ورکړي، نه یو خاص قوم او د هغه کلتور ته.

موږ هېچا ته اجازه نه ورکوو چې د ژبې، قوم او سیمې په نوم تحرکاتو، لمسونو او کینو ته لمنې ووهي، خو ځینې پښتانه لیکوال ددې پر ځای چې خپلې ژبې او کلتور ته کار وکړي، نورو ته بد رد وایي او د کار پر ځای خپله ژبه او خپل قوم وړاندې کوي، وګورئ په افغانستان کې نور قومونه هم شته هېچا هم د خپلې ژبې او قوم نوم نه دی اخیستی، چې زما داسې غیرتي ژبه ده او زما داسې توریالی قوم دی، بلکې غلي دي؛ خپل کلتوري کار کوي خو یو شمېر پښتنو لیکوالو د پښتو ژبې او پښتني کلتور شعار دومره ببرغي کړی چې د فرهنګي کار پر ځای نورې ستونزې ترې را ولاړېږي او آن قومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفرقه ورڅخه راپیدا کیږي، اسلامي امارت قومي تفرقه نه شي زغملای، بلکې د افغانستان ملي یووالي او د ټولو قومونو وروري زموږ موخه ده.» د اسلامي امارت فرهنګي چارواکي دا هم وویل: «زما دا خبره د هېواد د اکثریت له ژبې او کلتور سره د بې تفاوتۍ په مانا نه ده، زه هم په سینه کې د زړه په نوم د غوښې یوه ټوټه لرم، دا څه بې حسه ټوټه نه ده، هرڅه احساسولای او درک کولای شي، خو پښتنو لیکوالو نه دومره هیله لرم چې ښه به وي د چغو پر ځای کار وکړي، د تشو نارو سورو له کبله به ډېر څه له لاسه ورکړئ، خو هېڅ به تر لاسه نه کړئ اخر په چغو خو کار نه کیږي.» د اسلامي امارت له فرهنګي چارواکي سره د ځوتنو لیکوالو خبرې ډېرې اوږدې وې، په ځینو برخو کې د لیکوالو له خوا د اسلامي امارت پر فرهنګي پالیسۍ ځینې نیوکې هم وشوې خو پر دې خبره ټول موافق وو، چې «چغې مه وهئ کار وکړئ!»

اوس نو ټولو هغو پښتنو فرهنګیانو ته چې د فرهنګي کار او ولولو تر منځ یې پوره انډول نه شته، یانې د ولولو برخه یې درنه برېښي دا خبره راجع کیږي چې دوی هم باید د خپل کار په کړنلاره کې بدلون راولي، د فرهنګي چارواکي دا خبره له ځان سره وارزوئ چې «چغې مه وهئ کار وکړئ!».

په درنښت

د ډېرو فرهنګي کارونو د سرته رسولو په هیله

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد د تحصیل کړو اشخاصو بهیر به همداسې روان وي؟

له هغې ورځې چې په افغانستان کې روانه غمیزه پیل شوې، نو ورسره د خلکو د ځاني او ډله ییز لېږد لړۍ هم پیل شوې ده، هر واکمن او د هغه ډلې په خپلو مخالفینو پسې اورلړونې را اخیستي او د غم په تناره کې الوهی کړي دي، څوک چې له دې چپاوه ژوندي پاتې شوي، نو د کډوالۍ لمن یې نیولې ده.

د کډوالو په ډله کې ګڼ شمېر روڼ اندي او تحصیل کړي افغانان هم وو، د وخت په تېرېدو سره د افغانستان دننه جګړې خپل هغه لومړي ارزښتونه له لاسه ورکړل، د جګړې معیارونه او ارزښتونه بدل شول،ځکه خو له افغانانو او ان تحصیل کړو افرادو څخه لاره ورکه شوه او هغه هیله یې په زړه کې مړاوې او وچه شوه چې د پردیو یرغلګرو تر ماتې وروسته به خپل هېواد ته ستنېږي، د روسي یرغلګرو تر ماتې او وتلو وروسته غمیزه نوره هم اوږده شوه، د تحصیل کړي قشر د لېږد لړۍ نوره هم وغزېده اوتر ننه دوام لري.

پېښور له افغانستانه د راوتونکو تحصیل کړو اشخاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی دمه ځای دی. لومړی دلته د کار په لټه کې شي اوبیا نورو هېوادو ته د تللو لارې چارې برابرې کړي، په همدې ډول په لسګونو زره تحصیل کړي افغانان د نړۍ په ګوټ ګوټ کې خواره شول، اوس هم داسې اوونۍ به نه وي، چې د روڼ اندو افغانانو یوه ډله دې بهر ته ولاړه نه شي، دې لړۍ هغه نور تحصیل کړي افغانان هم وارخطا کړي چې په پېښور کې اوسېږي او یا لاتر اوسه په هېواد کې دننه پاتې دي.

د ټولو تحصیل کړو اشخاصو پر ذهن د هېواد د راتلونکي په باب د نهیلۍ او بې باورۍ یوه توره پرده پرته ده او د یو سیلاب په شان بهرنیو هېوادونو ته روان دي، که چېرې دا لړۍ همداسې دوام ولري، نو په راتلونکو څو کلونو کې به د هېواد په کچه د لوړو زده کړو لرونکو شمېره خورا کمه شي او د یو ولایت فني او مسلکي پرسونل به هم پوره نه کړای شي، د هېواد د اوسنیو تحصیلي موسسو ظرفیت هم دومره نه دی چې هېواد ته د اړتیا وړ علمي کدرونه وړاندې کړي او اوس هم که څوک له پوهنتونه فارغېږي نوبهر ته د تلو نیت ضرور ورسره وي.

دا چې بهرنیو هېوادو ته تللي افغانان په تېره بیا د لوړو زده کړو خاوندان به راتلونکي کې د افغانستان لپاره په ګټه وي که په زیان؟ دابېل بحث دی، خو د اوس لپاره دومره ویلای شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا د هېواد لپاره یو درونږ زیان دی او ستره تشه(خلا) یې را منځته کړې ده، د دې خلا د ډکولو لپاره څه هیلې او امیدونه هم شته، سره له دې چې د افغانستان اسلامي امارت دهېواد د پوهنتونو دبیا رغونې لپاره څه هڅې کړې دي، د اکثرو پوهنتونو لیلیې یې فعالې کړې او د پخوا په شان یې نارینه محصلینو ته د زده کړې یو لړ اسانتیاوې برابرې کړې، خوبیا هم ډېر مزل لا په مخ کې پاتې دی، د لوړو زده کړو وزیر څو ځله بهرنیو هېوادونو ته سفرونه وکړل او د هغو په ترڅ کې یې له تحصیل کړو افغانانو او د پوهنتونو له استادانو نه وغوښتل چې بېرته خپل هېواد ته راستانه شي، د هېواد خدمت او د نوي پښت په روزنه کې برخه وخلي.

خو تر اوسه پورې په عملي ډول دغو تخصیل کړو افغانانو کومه ډله هېواد ته ستنه نه شوه، لامل یې دا و چې د اسلامي امارت د پالیسۍ او د دې ډول اشخاصو د ذهني چاپیریال تر منځ ډېر زیات واټن و او دوی دواړو ته د یو بل شرایط، امکانات، بندیزونه او ازادۍ د منلو وړ نه برېښېدل، نو ځکه خو یې تر اوسه کومه عملي پایله نه ده څرګنده شوې.

د اسلامي امارت دا پالیسي د قدر وړ ده، چې په بهر کې مېشت تحصیل کړي افغانان بېرته هېواد ته ستنېدنې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهڅوي، خو دا هڅونه يوازې د يوې بې ځواکه غوښتنې او توصيې مانا لري، ښه به دا وي کوم څه چې د اسلامي امارت په واک کې دي له هغو نه ګټه واخلي چې د نورو مسلکي کدرونو د فرار مخه ونيسي.

د طالبانو د اسلامي تحريک تر بري وروسته هم، دا لړۍ تمه شوې نه ده، اوس چې هم اکثره تحصيل کړي اشخاص بهر ته ځي، نو د کيس منلو اصلي موضوع يې د اسلامي امارت له پاليسيو سره مخالفت، په افغانستان کې د تحصيل کړي قشر د مسلکي حيثيت بې ارزښتي او د هغوی ژوند ته د خطرونو او ګواښ پېښېدنه وي.

د اسلامي امارت له چارواکو نه د ځينو دردمنو روڼ اندو هيله دا ده چې په اوس وخت کې د هغو تحصيل کړو افغانانو غم وخوري، چې د دوی ټوله پاليسي يې منلې او اوس هم د دهېواد د خدمت لپاره پر کار بوخت دي،د دوی لپاره دې اسانتياوې برابرې کړي،چې دا يې له لاسه ونه وځي، تحصيل کړي افغانان چې بهر ته تللي، هغوی د هوايي مرغانو په شان دي چې د دوی له لاسه الوتلي دي، هېواد او خپلو ځالو ته يې بېرته راتګ په خپله خوښه دی، نه د اسلامي امارت په غوښتنه.

هېواد ته د ټولو افغانانو دبېرته راتګ په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلمې پېړۍ په مخه دې ښه!

شلمه پېړۍ د افغانانو لپاره د لويو بدمرغيو او لويو وياړونو پېړۍ وه، د شلمې پېړۍ په سر کې افغانانو ستره زور واکه انګريزي دکتاتوري ړنګه کړه او د همدې پېړۍ په پای کې يې د روسيې کمونيستې امپراتوري د تاريخ کندې ته ټېل وهله. د دې امپراتوريو ړنګول او پرځول څه اسان کارنه و، په مليونونو افغانانو ورسره خپل سرونه په تله کې کېښودل، د لومړۍ ښکېلاکيزې امپراتورۍ د ړنګولو بشري بيه د دويمې هغې په اندول کمه وه، خو د ټولنې ذهني تخريب يې تر اوسه محسوسېږي، د سرې امپراتورۍ د ړنګولو لپاره يو نيم مليون افغانانو خپل سرونه نذرانه کړل، يو نيم مليونه معلول او شپږ مليونه بې کوره او مهاجر شول، د شل کلنې جګړې په ترڅ کې د جګړې ټولو غاړو پر جګړې دومره پيسې ولګولې، چې تر جنګ د مخه د هېواد د عادي بوديجې په اندول د (۸۰۰) کلونو بودجه جوړوي، د ټولنې له هرو پنځو تنو څخه يو تن شهيد او معلول شو، په هر کيلو متر مربع کې دافغانانو اټکل (۷۰) لېتره وينه توی شوه، په دې ډول ټول هېواد په وينو رنګ شو.

د انګريزي امپراتورۍ د ړنګولو غچ د لومړۍ سقاوي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوستو کې په ډاګه شو او د روسيې امپراتورۍ د پرځونې غچ په دويمې سقاوۍ کې راڅرګند شو، دواړه ځله کابل او ټول هېواد له سراسري انارشۍ سره مخامخ شو.

د شلمې په پېړۍ په دويمه لسيزه کې په افغانستان کې د عصري ښوونې او روزنې بهير پيل او د همدې پېړۍ په وروستۍ لسيزه کې په شا وتمبول شو.

دهمدې پېړۍ په بهير کې د افغانانو د قربانيو له کبله له انګريزي ښکېلاک نه ګڼ شمېر هېوادونه خپلواک او دشوروي روسيې له زنځيره (۱۴) هېوادونه بېل شول،همدارنګه پنځلسو نورو کمونيستي هېوادونو ازادې نړۍ ته مخه کړه، د افغانانو د مبارزې له کبله د برلين ډبرين دېوال ونړېد خو د سياسي بېکفايتۍ له کبله د ډيورنډ سياسي دېوال د يو ډبرين دېوال بڼه ونيوله.

په ټوليز ډول افغانانو د دې پېړۍ (۲) لسيزې په نسبي سولې او ثبات کې تېرې کړې، خو تقريباً څلور لسيزې يې په لويو درنو جګړو او نا امنه حالاتو کې ژوند وکړ.

په پښتو او دري ژبو د اټکل له مخې (۲۵-۳۵) زره عنوانه کتابونه چاپ شول، (۲۰) کاله راډيويي او (۱۴) کاله ټلويزيوني خپرونې وشوې، د افغانانو ښاري ټولنه له نړېوال تمدن سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنا او ان روږدي شوه.

د همدې پېړۍ په بهير کې تر (۲۰۰) څخه زياتې لويې او وړې فابريکې، دستګاوې او کارځايونه جوړ چې اکثره يې بېرته تباه شول.

په هرو سلو تنو کې د ټولنې د لوستي قشر سلنه تر (۱۰) تنو پورې لوړه شوه، خو په وروستيو کلونو کې اټکل دوو فيصدو ته راټيټه شوه، د ټولنې علمي کدرونو ډېره زياته برخه تر هېواده بهر ووتله، د مادي او تاريخي شتمنيو په لړ کې د افغانستان ملي موزيم د (۷۳) کلن ژوند او يو لک اثارو په لرلو سره تباه شو، د ملي شتمنۍ (۴۲) ټنه سره زر لوټ شول او په سلګونو تاريخي ودانۍ تباه شوې.

په ټوليز ډول شلمه پېړۍ زموږ د ملت لپاره د سترو بدمرغيو او دوو سترو وياړونو پېړۍ وه، چې د سترو وياړونو ګټلو لپاره افغانان دل خو اکثره نړيوال پرې سوکاله شول، په علمي ډګر کې افغانانو نه خپل ځان او نه هم نړۍ ته څه ورکړای شول، يوازې په سياسي تاريخ کې يې دوه ستر نړيوال وياړونه(د دوو نړۍ خورو امپراتوريو ړنګول) وګټل چې د نړۍ په تاريخ کې يې ځان ته د وياړونو يوه زرينه صفحه پرانيسته، داسې ښکاري چې په (۲۱) پېړۍ کې يوازې نه په تاريخي وياړونو ژوند کېږي او نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشپړو اخلاقي او عقيده ييپ معيارونو؛ (۲۱)مه پېړۍ به د علم او تخنيک او مادياتو پېړۍ وي، څوک چې دا ونه لري د اخلاقو او وياړونو پېټې به يې پر سر او د خاورو پر ډېرۍ به ناست او له نورې نړۍ نه به تجريد وي، داسې ښکاري چې افغانان ۲۱مې پېړۍ ته کومه پوهنيزه ډالۍ نه لري، يوازې له ۹۸فيصده نالوستي قشر، خپلو سترو تاريخي، عقيده يي او اخلاقي وياړونو او د نالوستۍ او اقتصادي ستونزو له درنو پېټو سره ۲۱مې پېړۍ ته داخلېږي، داسې ښکاري چې د دې پېړۍ په پيل کې به يو ځل بيا زموږ هېواد له يو ستر ښکېلاک (امريکايي ښکېلاک) سره مقابلې ته وځي او ټول جهان به يې ننداري ته حيران ولاړ وي، خدای خبر چې بيا به خپل ژوندبايلي او نور به سوکالوي، که څنګه؟

که په (۲۱)مه پېړۍ کې د نړۍ جلبل او د افغانانو اسکېرلي ژوند ته سرې وګوري، نو د ارزونې تله به يې د افراط او تفريط حالت ته ورسېږي، خو کله کله داسې هم وي چې:

«خرقه پوه شو په خرقه کې دی مونډلی- هغه حظ چې په دنيا يې دنيادار کا»

افغانان به د پخوا په شان په دې پېړۍ کې هم، يو ځل بيا د هغه ذات پر مينې او لورېينې تکيه وکړي، چې خپل سرونه او زړونه يې د هغه لپاره نذرانه کړي او د خپل نيکه په شان «د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال خان ختک تکیه پر ذوالجلال ده» دوی به هم پر ذوالجلال ډېره ولګوي.

موږ په دې هیله شلمې پېړۍ ته مخه ښه وایو چې د شلمې پېړۍ بدمرغې پېښې زموږ په هېواد کې بیا تکرار نه شي او ۲۱مه پېړۍ زموږ د هېواد او خلکو لپاره د سولې، نېکمرغۍ او پرمختګ پېړۍ وي.

د همداسې هیلې د پوره کېدو په هیله.
د هیلې داره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسلک له خاوندانو

یوه هیله

کله کله چې له ځینو افغانانو سره د خپل سوي لوي هېواد د بیا رغونې او درملونې سوچ او اند پیدا کېږي، نو دا پوښتنې هم ورسره راولاړېږي، چې څه ډول، چېرې او پر کوم وخت خپل هېواد ته خدمت وکړي او د هغه په بیا رغونه کې برخه واخلي؟

ځینې کسان چې کارونو ته یې ذهن جوړ کړی وي، د عملي امکان لاره ترې ورکه وي، ځینې چې امکان لري، مینه او هېواد پالنه یې ډېر اورني نه وي، ځینې بیا سیاسي حالات پلمه کړي، ځینو ته جګړه دېوال شي، ځینو ته ددغې یا هغې ډلې یا واکمن واک او سلیقه او ځینو ته هم نورې نورې پلمې. همدغه ټول لاملونه ددې سبب شوي، چې ټول افغانان که تر هېواد دننه دي که بهر، په پوره ډول د هېواد دخدمت پر چارو بوخت شوي نه دي.

دا منو چې په هېواد کې سیاسي جګړېز کړکېچ لاپایته رسېدلی نه دی، ځینې به له سیاسي واکمنو سره وران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي او لـه ځینـو سـره بـه سیاسـي واکمـن، ذهنـي او ذوقـي ازادي محـدوده لاځـه چـې ترلـې بـه وي، کـار بـه د کـار سـړي تـه نـه وي سـپارل شـوی او پـه لسـګونو نـورې سـتونزې بـه هـم وي، خـو دې ټولو سره سره هېـواد لـه هېوادوالـو څخـه د خدمت هیلـه لـري او ستونزو سـره مقابلـه کـول پـه کـار دي. کـه مـوږ دې تـه کېنـو چـې لومړی دې ستونزې حل شي بیا به کار پیل کړو، نو دا خو هم یـو تصور دی؛ ستونزې خو هم په خپله نه اوارېږي، دهغو اوارول هم کار غواړي. ښه به داوي چې موږ د یوعملي کار پر تیـوری غـور وکـړو، هغـه دا چـې ځـان حـالاتو تـه تسـلیم نـه کـړو، نـه وخـت تـه انتظار وباسو او نه د واکمنو سیاسي چلند پورې خپل کار وتړو. هر څوک چې د هر مسلک خاوند وي که پـه همغـه خپـل مسـلک کې لږه هڅه هم وکړي، نو په ټولیز ډول به هېواد ته زیات خدمت سبب شوي وي. د بېلګې په توګه، د یوه لیکـوال دنـده دا ده چـې یو اثر ولیکي او بیا یې چاپ او هېوادوالو تـه یـې ورسـوي. د یـو انجنیر دنده داده چې عمراني کارونه وکړي، د ډاکتـر دنـده داده چې روغتیایي چارې سمبال کړي او ویې پالي. د تېر دوه لسـیز نـاورین پـه بهیـر کـې د هېـواد ګـڼ شـمېر مسـلکي اشـخاص لـه هېواده ووتل او ځینې یې اوس په یو شمېر پانګوالو هېوادو کـې ژوند کوي. د افغانستـان هېڅ داسې سیمه به نه وي چې لـه هغـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څخه دې ډاکتر، انجنیر، لیکوال او د کوم بل مسلک خاوند بهرنیو هېوادو ته نه وي مهاجر شوي. ددې کسانو اقتصادي ژوند اوس د هغو کسانو په انډول ډېر ښه دی چې په خپل هېواد کې اوسېږي.

اوس نو که د هرې سیمې (د یوې ولسوالۍ انډول) څو تنه په کوم بهرني پانګوال هېواد کې ژوند وکړي، نو دوی کولای شي دخپلې سیمې لپاره د یو روغتیایي یا ټولنیز مرکز د جوړېدو او کار لګښت برابر کړي. د بېلګې په توګه د هېواد هغه ډاکتران چې بهرنیو هېوادو ته تللي دي، کولای شي له هغو ډاکترانو سره چې په افغانستان کې اوسېږي، د طبي اړتیاوو، درملو، وسایلو، لابراتوارونو، کتابونو، د طبي اثارو په چاپ، د تجربې په لېږد او یو څه مالي برخه کې مرسته وکړي، که چېرې دا کار تر سره شي، نو پوره باور دی چې د افغانستان د طبي اړتیاوو یوه درنه برخه به پوره شي، د انجنیرانو برخه هم همداسې محاسبه کېدلای شي.

یو څو عملي بېلګې به هم وړاندې کړو: ښاغلی ډاکټر عبدالوکیل د افغانستان د کرنې یو لوی متخصص دی، ده په خپلو شخصي هلو ځلو د هېواد دکرنې په برخه کې دومره باغونه جوړ کړي او دومره خدمتونه یې کړي دي، چې آن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولتي خدمتونو انډول دي. دغه راز ښاغلي ډاکټر عبدالولي وردګ له خپلو څو تنو نورو ملګرو سره د (وفا) موسسې په جوړولو سره وکړای شول په وردګو کې د چک برېښناکوټ ترميم او په ځينو سيمو کې د اوبو لګولو سيستمونه بيا جوړ کړي.

همدغه ښاغلي د کابل پوهنتون مرکزي ليليې ته برېښنا راوسته چې هره شپه پرې د (۲۸۰۰) تنه محصلينو خونې رڼا کېږي.

د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه او د پښتني فرهنګ د ودې او پراختيا ټولنه چې دواړه په جرمني کې د ځينو افغان ليکوالو په مټو تر رو جوړې شوي، د دوو کلونو په ترڅ کې يې شل عنوانه علمي، ادبي، تاريخي کتابونه چاپ کړي او ګڼ شمېر يې په هېواد کې علمي مرکزونو او ليکوالو ته په وړيا ډول ورکړي دي.

داسې په لسګونو نورې بېلګې هم شته چې يوه بېلګه يې هم همدا (هيله) مجله ده، چې د يوه افغان ليکوال (عبدالمالک بېکسيار) په مټ دا دی ۱۷ مه ګڼه يې خپرېږي او د هېواد د مطبوعاتو په تاريخ کې يې ځانته جلا پاڼه پرانيستې ده.

که پورتنۍ بېلګې په پام کې ونيسو، نو سړي ته دا هيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کېږي، چې افغانان په تېره د مسلک خاوندان که په خپله حرکت وکړي، نو خدای(ج) پاک په کې زیات برکت اچوي، پورتنیو کسانو چې کوم خدمتونه او کارونه کړي دي، په همدومره وخت کې دولتونو هم نه دي کړي، نو که دوی دې ته فکر کړی وای چې اول باید شرایط ښه شي او بیا کار پیل کړي، نو دا دومره لاسته راوړنې به یې نه درلودې. افغانان په تېره بیا د مسلک خاوندان هر یو که په خپل مسلک کې خدمت ته ملا وتړي او مسلک د سیاست تابع او مربوط نه کړي، نو باور دی چې ډېر کار به وشي، زموږ هیله هم داده چې راځئ سیاستونه یوې خواته کړو، مسلکونه مخکې کړو، له ستونزو نه ونه ډار شو او ځان ته د ((شرایطو)) په نوم ذهني او رواني ستونزې جوړې نه کړو، بلکې په هر ډول شرایطو کې کار ته ودانګو، د زمانې له سختیو سره ډغره ووهو، وخت له لاسه ور نه کړو، ځکه چې ((وخت لکه سره زر دي)) او چاته انتظار نه باسي.

په درناوي
هېواد ته د مسلکي خدمتونو
د سرته رسولو په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله درې کلنه شوه

یو درې کلن مزل او د کلونو واټن
اغــزنــې لارې او ګلــورینې بریاوې

د همدې ګڼې په خپرېدو سره د هیلې مجلې دعمر درېیم پسرلی پوره شو. تېر درې کلونه لکه څنګه چې د هېواد په سیاسي، ټولنیز او فرهنګي ژوندانه کې تاوده او تاوجن کلونه وو، دهیلې مجلې لپاره هم د ازمون، هڅون او پرمخیون کلونه وو. په دې تېرو (۱۰۹۸) ورځو کې د هیلې هیله والو چلوونکو یوه ورځ هم بې تفاوته او ارامه تېره نه کړه او شپه ورځ یې د هیلې پاڼو د ځلا او ښکلا لپاره منډې ترړې وکړې. په دې موده کې په ټولیز ډول (۳۵۰) تنو بېلابېلو لیکوالو د هیلې په پاڼو کې د خپل اند، هیلې او خیال ستوري وځلول او اټکل (۵۰۰) تنو نورو د خپلو لیکونو، نظرونو او وړاندیزونو له لارې د هیلې لاره مستقیمه کړه.

د خوښۍ خبره داده چې د هیلې بنسټوالو هیله والو چې د هیلې د خپرولو لپاره کومه موخه ټاکلې وه، هیلې دهمغې نښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځ وویشت؛ هېواد پالنه، ملتپالنه، ژبپالنه او انسانپالنه چې د هېواد د شل کلن ناورین په بهیر کې د رالېږل شویو او بیا سره ښکېل شویو ایډیالوژیو له خوا تر ګواښ، برید او ستم لاندې وه، هیلې ورته یو ځل بیا د خپل کړېدلي ولس پام راواړوه او هغه یې د خپلې ټولنې د درملونې یوه ښه نسخه وبلله. هیلې د خپلو (۱۸) ګڼو او (۱۲۰۰۰) ټوکو ټولیز شمېر په واسطه د لسګونو زرو هېوادوالو ذهنونه روښانه کړل او هغوی یې له خپلې ملي مېنې او مینې سره لاپیوند او روږدي کړل. تر خپله وسه یې د هېواد پېښې د واقعیت او حقیقت په هنداره کې لوستونکو ته څرګندې کړې.

هیلې د یوې رښتینې، ازادې، خپلواکې او ناپېیلې خپرونې په توګه خپل رسالت لکه څنګه چې لازم و ترسره کړ، پر هېواد واکمن سیاسي او ذهني چاپېریال سره یې داسې ځان اعیار کړ چې نه د غومبسو ځالې ته لاس وروړي او نه هم د هغوی له زهرونو او قهرونو څخه سترګې پټې کړي، د یوه متناسب انډول د ساتلو له لارې یې د هځونې، نیوکې او لازمې ستاینې ټولې چارې وکارولې خو د مضر احتیاط پر سیند یې خپل ارمانونه لاهو نه کړل. هیله د دریو سره لرې ان متضادو فرهنګي چاپېریالونو ترمنځ د وصل کړۍ شوه، داسې چې د هیلې په تېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې کلن ژوند کې پر افغانستان باندې يو ډول ذهني، سياسي او فکري چاپېريال حاکم و، په ټوليز ډول پر کوزه پښتونخوا د يوې متبذلې او اروړه ديموکراسۍ، دملي روح دنشتوالي او بې تفاوتۍ فضا حاکمه وه او ده او هلته په لويديځه ټولنه کې بيا بـل ډول کلتـور او ذهنـي فضـا ده چـې زمـوږ لـه دې دواړو چاپېرياليونو سره ځرګند او ان متضاد توپير لري. هغه افغانان او په تېره د هيلې هيله وال او مينه وال چې په دې دريو متضاوتو چاپېرياليونو کې اوسېږي، طبعاً دهغوی ذهني، ذوقي، فکري اوو ان سليقه يي يو والي راوستل يوه هغه ګرانه مسله وه چې هيلې ورته له پيل نه پوخ تکل کړی و.

له نېکه مرغه د هيلې چلوونکي په دې ستر او ستونزمن کار کې د داسې يوې خپرونې په خپرولو تر ډېره حده بريالي شول چې په درې واړو چاپېرياليونو کې د چلند وړ وي. دا منو چې کله به په هيله کې داسې ليکنې هم راغلې وي، چې پر هېواد باندې د واکمنو ځينو چارواکو تندی ورته تريو شوی وي، خو ددې ترڅنګ به يې داسې ليکنې هم تر سترګو شوې وي، چې بېرته يې تندی ورين شوی او د غوسې تاو به يې ناست وي. همداسې بـه يـوه لويـديځ مېشـتي افغـان ورور تـه هـم کلـه کلـه داسـې سرخوږی پيدا شوی وي چې دوی ته لاګوره؛ خلک يـو ويشـتمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېړۍ ته داخل شول او ټول ژوند یې کمپیوټرایز شو، خو دوی لا تراوسه د شاعرۍ او زړو ببولالو له ښکېله نه دي راوتلي او تراوسه لاوعظ او نصیحتونه کوي. په پېښوري چاپېریال کې خو پر اوسېدونکو افغانانو د دواړو چاپېریالو یخ او تود شمال لګېږي.

اساسي خبره داده چې د هیلې چلوونکي د ذهني تصادم او ذوقي اختلاف پر دغسې یوې درې لارې کې ولاړ دي او که چېرې په تلې کې یې لږه ډنډۍ ووهله، نو ضرور به له یو لوري د زیاتې نیوکې تر برید لاندې راځي.

د مجلې چلوونکو په همدغسې متصادمې درې لارې کې تراوسه پورې هم خپل ځان ساتلی او هم یې د هغه ملي ارمان لپاره کار کړی چې زموږ په هېواد کې یې دخدمت اړتیا تر بل هر کار زیاته احساسېږي.

زموږ د بهرنیو افغاني خپرونو یوه اساسي ستونزه داده چې دوی تراوسه پورې د خپلې ټولنې له دردونو او واقعیتونو سره بشپړ منطبق شوي نه دي، زموږ د ولس ځپل شوې هیلې او دهغوی سوي اهونه چې د انعکاس وړ دي په پوره ډول په خپرونو کې نه منعکسېږي او دوی یوازې په خپلو ذهني او ځانګړو یادونو او وړاندیزونو هغو ته د حل لاره ښیي او بس. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې ترمنځ هم ډېر واټن رامنځته شوی دی، د تخنیکي ستونزو شتوالی بله اساسي مسئله ده چې د دې خپرونو چلوونکي نه شي کولای پر خپل ټاکلي وخت خپله خپرونه هېواد ته ورسوي. په دې ډول په بهر کې د افغاني خپرونو او د هېوادمېشتو افغانانو ترمنځ ډېر واټن رامنځته شوی دی.

خو هیله یوازینۍ افغاني خپرونه ده، چې د دریو چاپېریالونو، افغانستان، کوزه پښتونخوا او نورو بهرنیو هېوادونو کې د خپلو لوستونکو هیلې خړوبوي او تراوسه پورې په دې برخه کې ډېره بریمنه ده. (د شیطان غوږونه دې کاڼه وي).
د یوې خپرونې لپاره به تر دې زیات بری چېرې وي، چې یوه ګڼه یې شل تنه ولولي. د کابل پوهنتون د محصلینو د ډېرو شکایتونو او غوښتنو او بیا بیا ټینګار له کبله د مجلې اداري د کابل پوهنتون محصلینو ته د مجلې (۴۰) ګڼې بېلې کړې، خو څو تنو محصلینو څرګنده کړه چې دا مجلې ډېر کمې دي؛ اوس چې موږ ته هره ګڼه راشي، نو په نوبت سره یې لولو، لست ورته جوړوو، یو محصل مجله ځان سره یوسي او بیا یې راوړي، بیا یې بل یوسي، کله داسې هم شوي چې په دې لست کې د راغلو نومونو شمېر (۲۰-۲۵) تنو ته رسېدلی دی. سره له دې چې موږ مجله له (۵۰۰) ګڼو څخه (۱۰۰۰) ګڼو ته اوچته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه ، خو د یوې انګلیزي او ولس میلیوني ټولنې لپاره دا شمېر خورا کم دی.

په اوسنیو شرایطو کې د یوې خپرونې د بري یو بل راز د هغې د چلوونکو په رښتینوالي او صداقت کې نغښتی دی، ایا ددې خپرونې چلوونکي کوم څه چې خپروي له هغو سره رښتیا هم مینه لري که هسې نور ګرموي؟ هر کله چې د صداقت او عمل ترمنځ واټن وي، پر لوستونکي ځوک خپله خبره نه شي منلای. خدای پاک د وګړو ترمنځ دومره رازونه پټ کړي؛ چې پوهېدل پرې اسان نه دي، چې د زړه خبره نه وي پر زړه نه لګي.

هیله مجله داسې هم نه ده چې پر یوه اواره لاره روانه وي او د هغې چلوونکي به له هېڅ ګواښ، نیوکې او غندنې سره نه وي مخامخ شوي او یوازې همدا ستاینې به وي او بس.

د مجلې د ادارې د شمېرنې او انګېرنې له مخې هیلې ډېره موده د ستاینو او غندنو ترمنځ خپل کار ته دوام ورکاوه.

په لومړیو وختونو کې خو اساسي نیوکه دا وه چې هیله ولې یوازې په پښتو چاپېږي؟ ایا افغانستان کې نور ((ملیتونه)) نه شته، دهغوی حقوق به څنګه شي؟ (دري) باید حتمي په کې ځای شي که نه دا خو رښتیا (!) هم یوه نشنلیستي او فاشیستي هڅه او خپرونه ده!؟ کله چې د هیلې مجلې د ادارې له خوا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې برخه کې جدي غبرگون ونښودل شو، چې وروره خبره داسې نه ده؛ هر څوک حق لري چې خپل غم په خپله وخوري، که موږ ددې وس ولرو چې نورو ته خدمت وکړو دا خو نو ښه کار دی، خو که نه یې لرو او خپله د رنځونو په دریاب کې ډوب یو، نو ایله دومره وکړو چې خپله بېړۍ له ډوبېدو وژغورو او که خپلې ژبې او قوم ته خدمت کول نشنلیزم یا فاشیزم وي، بیا خو له پښتنو پرته د دنیا ټول قومونه نشنلیستان او فاشیستان دي.
څرنگه چې هغه وخت هیله په پېښور کې یوازینۍ افغاني مجله وه چې ټوله پښتو خپرېدله، نو ځکه ژبنی عکس العمل هم زیات و، خو چې د هیلې چلوونکو ورته ځان ټینگ کړ او خلک هم له خپل مسلم حق سره روږدي شول او دا یې خپل روا حق وگاڼه نو یو کال وروسته دا نیوکې غلې شوې. که هیلې دا سپین سترگي (!) نه وای کړې نو نن به یو شمېر نورو نړۍ پښتو خپرونو ته لاره نه اوارېدله. څه موده وروسته ځینو کسانو بیا خپل ذهنونه سره وجنگول او په هیله کې د عیب پیدا کولو په فکر کې شول او ویې ویل: ((والله نو دې کې خو اسلامي لیکنو ته ځای نه ورکول کېږي)) سره له دې چې هر چا کومه اسلامي لیکنه رالېږلې، په هیله کې بې له ځنډه خپره شوې ده.
په کابل کې یو چارواکی هم په دې اند و چې اسلامي لیکنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کې کمې دي، دهیلې یو چلوونکي ورته وویل چې مهرباني وکړه! هم ملا یې هم چارواکی، هم ښه مبلغ یې او هم د اسلامي شریعت د نفاذ لپاره د چارواکي درسره دي، راځه که نه هرې ګڼې ته په منظمه توګه یوه اسلامي لیکنه رالېږه او موږ به یې خپروو، تر هغه وروسته هغه هم دا ډول نیوکه ونه کړه.

ځینو نورو دوستانو ویل: ((یاره دا پښتوبازي په کې ډېره زیاته ده)). دوی ویل ښه به وي که د چغو او خبرو پرځای پښتو ته عملي کار وکړو، ځکه چغې څه ګټه نه لري. د دوی خبرې پرځای وې او دي، موږ هم په همدې نظر یو. د هیلې تګلاره اساساً داده چې داسې مطالب خپاره کړي، چې نه یوازې د اسلامي اصولو او زموږ له ملي ګټو سره ټکر، ونه کړي، بلکې دهمدغو آرونو په رڼا کې لیکل شوي وي او هم یې دا هیله ده چې د چا مثبته لیکنه د سانسور په زنځیر، ونه تړي. فکر کوو پښتنو باندې په خپرنۍ برخه کې څه ظلم شوی او تېر ستمي ناورین هم دوی ذهناً وځکل، د تېر محرومیت د جبران لپاره دوی اړ دي چې پر پښتني مسایلو او پښتنو زیاتې لیکنې وکړي او خپل زړه تش کړي، دا کار هم کېدی شي ډېر دوام ونه کړي کله چې ټولنه نورمال حالت ته راوګرځي. لیکوال یې هم طبعاً د ژوند د نورو اړخونو په باب فکر کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه کار خو همدا دی چې زموږ ښاغلي لیکوال د ژوند پر بېلابېلو خواو لیکنې وکړي او د هیلې مجلې پاڼې پرې رنګینې کړي.

د هیلې مجلې داسې لوستونکي هم شته چې د هیلې ټولې ګڼې یې ګام پر ګام څارلي او د کمزورو لیکنو په باب یې خپل نظر په ډېر جرئت سره څرګند کړی دی. دساري په ډول یو شمېر لوستونکو د هیلې مجلې د ۱۳۷۸ل کال دویمه ګڼه تر نورو کمزورې وبلله او واقعیت هم همداسې و. له ډنمارک نه یو لوستونکي دهیلې مجلې د همدې ګڼې په باب په یوه لیک لیکلي وو: ((له (۷۰) مخونو څخه یې (۳۰) مخونه په لوستلو ارزېدل او نور ټول سولیدلي مطالب وو)). موږ تر خپله وسه د ټولو لوستونکو او لیکوالو نظرونه، نیوکې او لارښوونې منلي او د هغو د عملي کولو لپاره مو عملي هڅې کړې دي. یوه دا خبره ده چې ځینې شیان زموږ په وس کې نه وي او لوستونکي زموږ له ستونزو خبر نه وي او موږ نه د نورې پرمختیا هیله کوي، راځئ چې دا خبره به هم لوستونکو سره شریکه کړو: دا ټوله هیله مجله چې تاسې ګورئ دا په اوس وخت کې د دوو کسانو د زیار او خولو محصول ده.

یو تن عبدالمالک بېکسیار نومېږي چې په ډنمارک کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسي او د خپل تندي د خولو په بيه د هيلې پاڼو ته ساه ورکوي او بل تن اسمعيل يون دی چې په کابل او پېښور کې اوسي او د هيلې علمي او تخنيکي چارې پرمخبيايي، پخوا يوه بله ميوند واله (صفيه صديقي) هم د هيلې يو بل مټ و، خو هغه هم اوس پرديسه او له هيلې لرې ده.

ايا څوک به داسې فکر وکړي چې داسې يوه مجله دې (لکه هيله) نه دفتر ولري، نه مېز، نه پرسونل، آن په پېښور کې يې پوستي پته هم د بل چا وي او لنډ مهالې يې رانيولې وي. خو له دغو ټولو ستونزو سره سره موږ د خپلو هيله والو، مينه والو او درنو ليکوالو پر همېشنيو مرستو او لاربنوونو ډډه لګولې، هوډ مو سست شوی نه دی او د خپل ملي ارمان لپاره مو چاته کمه هم نه ده ويلې. لکه څنګه چې د هيلې مجلې هيله والو د هيلې خيال ساتلی، داسې موږ هم د خپلو مينه والو هرې مثبتې غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړی دی؛ غوره بېلګه يې د هيلې مجلې همدا ګڼه ده، ښاغلي ډاکټر جاويد وردګ يو نيم کال وړاندې د هيلې مجلې د يونيم کلن عمر د ارزونې په غونډه کې هيله څرګنده کړې وه: ((هيله لرم هيله يو وخت په (۵۰۰) مخونو کې د (۵۰۰۰) ټوکونو په شمېر چاپ شي)). دادی د هيلې مجلې او خپل پښتني فرهنګ د يوه اورني مينه وال او لېوال دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیله خو پوره شوه، د هیلې دا ګڼه خو (۵۰۰) مخه شوه نور نو خدای(ج) لوی او مهربان دی، که د درنو لوستونکو او قلموالو همکاري تر دې هم زیاته شي، نو موږ به هم تر دې زیات کوښښ وکړو چې د کالګڼې مخونه تر دې هم زیات کړو او هم د عادي ګڼو په مخ شمېر کې زیاتون راولو. دا هم کېدی شي چې دمخونو د شمېر د زیاتون پرځای دهغو د ځرنګوالي د ښه والي په اړه فکر وکړو. خو په هر حال هیله مجله خپلو هیله والو ته اړتیا لري او هیله وال يې دمجلې ښه والي ته.

خو په هر ډول لاژمه ده چې د یو بل په مرسته خپلې ستونزې غوڅې کړو او نیمګړتیاوې له منځه یوسو او په هېواد کې د یو مثبت فرهنګي اوښتون او خوځون لپاره په ګډه هلې ځلې وکړو. ښه به وي که د سیاسي اوښتونو پر ځای د فرهنګي اوښتون او مثبت بدلون لپاره هڅه او هاند وکړو.

دهیلې د ځلا، ښکلا او د هیلې د هیله والو د بریا اوسوکالۍ په هیله.

په درناوي

د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

«راځئ چې سره کېنو په ټغر د روغې جوړې»

دوه ویشت کاله وشول چې افغانان له پردیو او هم په خپل منځ کې یو بل سره لاس وګرېوان دي، د جګړې بهرني لوری ظاهراً د پردې پر مخ نه ښکاري، خو په حقیقت کې اوس هم بهرنۍ لاسوهنه د جګړې اساسي لامل دی، دا چې بهرنیان د افغانستان په جګړې کې څومره ګرم دي او د افغانستان پر وړاندې څومره اخلاقي، انساني او بشري مسولیت لري، دا یو بېل بحث دی اوپه سیاسي ډګر کې څوک چا نه د ګیلې حق هم نه لري، ځکه سیاست د کوم اخلاقي معیار تابع نه دی، زړه خوږی،انسانیت، مینه او ورورولي د اخلاقي کلتور برخې دي، له پردیو ان دښمنانو د ښو هیلو لرل په خپله زموږ فکري ارزونه له پوښتنو سره مخ کوي، ښه به دا وي چې هر څه له ځانه پیل کړو، ځان ګرم وګڼو او له بحرانه د وتلو لار پیدا کړو.

که د افغانستان د جګړې فکري او تدارکي چارې له بهرنیو سرچینو برابرېدلې او برابرېږي، خو د عملي کولو چارې یې په خپله د افغانانو له خوا ترسره کېدې او پر افغانانو عملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدې،افغانستان د مختلفو ګروهو او وسلو د ازمونځې حيث غوره کړی دی، ددې ازموينو زهرجن لوګي زموږ ولس تنفس کړي، خو د امتياز ډيوې يې د نورو خونې روښانه کړي دي.

هرې ډلې او ډلواک چې د ځواک توره ترلاسه کړې او پر واک يې ډډه لګولې نو بيا يې د هېواد د ودانۍ پر ځای د خپلو مخالفانو د کور ورانې لپاره توره راکښلې او په وينو يې سره کړې ده ، مقابل لوري بيا د غچ اخيستنې ځواک راټول کړی او بيا يې دومره افراط کړی چې لومړۍ ډله د خلکو له ياده وتلې ده، د دوه ويشتو کلونو په بهير کې دا کار او عمليه څو ځله غبرګ شول او اوس يوځل بيا د اوج پوړۍ ته رسيدلې دي، لويه بدمرغي داده چې زموږ د لوستي قشر د ياد وړ يوه برخه د سرو او شنو، سپينو اوتورو، خوږو او رنګينو شعارونو سراب تېر ايستې وه او په همدغه مخالفو ډلو او ډلګيو کې تنظيم شوې وه، د دې ډلو د ټکر په نتيجه کې د دې لوستو کسانو زيات شمېر هم له منځه لاړ او هېواد ته يې درانه کلتوري، اقتصادي او ټولنيز زيانونه هم واړول. نتيجه يې ان دا راووته، هرې ډلې چې دکومې ګروهې د پراختيا او واکمنۍ لپاره چغې وهلې، په پای کې يې عملونه دهمغې ګروهې پر ضد تمام شول او اکثر يې بيا له خپل مخالف موقعيت سره يو ځای شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې انګلیزي شمېرنې له مخې دهېواد په سلو کې (۹۵) وګړي نالوستي دي او د لوستي قشر یاد وړ برخه په همدې مخالفو ډلو کې تنظیم شوې وه،د یوې ښېرازې ټولنې د جوړېدو لپاره باید لږ تر لږه د وګړو زیاته برخه لوستواله شي او ټول تر حده زیات کار وکړي، که اوس موږ ټول تنظیمونه راټول کړو او غړي هم ټول لوستوال حساب کړو او بیا یې څو ځله زیات محاسبه کړو، نو بیا به هم د افغان ولس لسمه برخه ترې جوړه نه شي، که چېرې دا لسمه برخه وګړي، له اختلاف پرته شپه او ورځ کار وکړي، نو بیا به هم د هېواد د ټولو وګړو ژوند پوره سوکال نه شي کړای.

مختلفو ډلو نه د ولس هیله داده چې دوی خو د نفاق تجربه وکړه، دا ځل دې اتفاق وازمویي، چې مثبته نتیجه ورکوي او که نه؟ اوس هم وخت شته، که د مختلفو فکري لارو د ټکر اوسیالۍ پر ځای مینه،انسانیت او هېوادپالنه د خپلې مبارزې تګلاره وټاکي، نو کېدی شي د نورې ورانۍ مخه ونیول شي او ولس ته د دې امکان برابر شي چې د خپلې ناروغۍ درملنه په خپله وکړي او خپل زخمونه په خپله وګنډي.

زموږ سیاستوال باید لږترلږه یو ځل سر په ګرېوان کې ښکته کړي او خپلې تېرې ورانۍ ځان سره تداعي او محاسبه کړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادې هم محاسبه کړي چې دوی نور څومره عمر لري چې بېرته د هغو ورانیو عمران ته ملا وتړي؟ ایا هر تنظیم او دهغه مشر چې افغانستان ته کوم زیان اړولی؟ که اوس یې څوک له ګرېوانه ونیسي چې راشه تاوان یې ورکړه! نو دا ډله او ډلواک به یې پوره کړای شي؟

خو زموږ ولس د ډېرې اوسېلې خاوند دی، دوی ته یې ډېر زغم وکړ او د خدای (ج) دربار ته یې د خلاصون په هیله لاسونه پورته کړل، خدای پاک پر مختلفو ډلو او ډلواکو داسې طاعون خپور کړ او د شرم داسې جامې یې ور واغوستلې چې اوس په بهر کې هم له شرمه ډک ژوند تېروي او په داخل کې خو یې هډو ځای نه شته.

له نویو واکمنو هم دا ګیله کېږي، چې د تېرو، ترخې تجربې تکرار نه کړي، ټولو ته یوه د مینې او صمیمیت فضا رامنځته کړي، چې خپل ولس یې سوکاله او ارام شي:

«راځـئ چـې سـره کینـو پـه ټغـر د روغـې جـوړې
پـه خپـل وطـن کـړو جـوړ ملـي اختـر د روغـې جـوړې»

په ټول هېواد کې د ملي خوشالۍ او سوکالۍ په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا چا شل کړې ده؟

په پښتو کې (شل) له (شمېرنومه) پرته بوه داسې نومونه هم ده چې د بوه سخت اونا شوني کار د بشپړاوي لپاره کارول کېږي، یانې داچې یو چا د یو ستومزمن کار وروستی مورچل وواهه، نو بیا ورته وایي چې ده (شل) کړه، ځکه خو دډېرو دنیایي کارونو او چارو په باب ویل کېږي چې ((نولس کېږي، خو شل کېږي نه)) پښتنو په حقیقت کې (شل عدد) د هر هغه ستونزمن کار لپاره چې ترسره کول یې یو خارق العاده اند وځواک غواړي یو معیار ټاکلی، دې معیار ته رسېدل څه اسان کار نه دی، او هر څوک یې (شل) کولای نه شي.

ډېرو لسو، پنځه لسو، اوولسو او نولسو ته رسولې خو شل کړې یې نه ده، خوداسې خلک هم شته چې نه یوازې شل کړې یې ده ، بلکې تر هغه څخه د لالوړتابه په تکل دي.

همدا ((هیله)) همدا چې تاسو یې اوس لولئ، همدا به درته بېلګه کړو، یو وخت چې مورډ هیلې لومړنۍ ګڼه د اغزن ذهني چاپېریال له ډول ډول خنډونو او فشارونو سره سره چاپ او خپره کړه، نو سم له لاسه لکه د ځینو نورو پښتنو مهالنیو خپرونو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېر د هغې د مړينې انځور هم په ذهن کې تېر وبېر شو، خو کله کله به تخيل اوتصور د ذهن پر سترې ارمان يو خوږ شال را خور کړ او دې ارمان به مو غځونې وکړې: ((يو وخت به داسې هم راشي چې د مجلې (شلمه) ګڼه خپره شي او موږ ورته د خوښۍ او نمانځنې جشن جوړ کړو)) دا دی له هغې ورځې (۱۱۴۰) ورځې تېرېږي او نن موږ هغه هدف ته رسېدلي يو، چې يوازې په تصور کې مو لاس ورته رسېدی شو او بس، پر دې مهال برې وکه نابرې، ارامۍ وې او که نا ارامۍ، دمې وې که ستړياوې، منډې وې که ناستې، ټول له يو ډول روحي ډاډ سره ملګري وو، همدغې ارواييې خوړلنۍ زموږ متې مضبوطې کړې وې، نو ځکه مو خبره له (صفره) (شلو) ته ورسوله، داچې له مانيز پلوه به شلو ته رسېدلي يو که نه؟ ګرانه به وي خو د عدد له مخې مو هغه شمېره ترلاسه کړه، چې ډېر يې په ترلاسه کولو کې پاتې راغلي دي، د هيلي د شلمې ګڼې خيربدا موږ ته دا په ډاګه کوي، چې که د هېوادني فرهنګ لپاره مينه، ولوله، اند، مالي ځواک او صداقت ټول سره ملګري شي، نو په هېواد کې د فرهنګي رکود او سقوط مخه نيول کېدی او د بيا رغونې لپاره لارې چارې برابرېدی شي.

اوس مهال چې د ژوند د نورو ډګرونو په شان فرهنګي ډګر هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیات کار او خدمت ته اړتیا لري، د فرهنګیانو او فرهنګپالو مسولیت هم تر بل هر وخت څخه درنېږي، اوس باید موږ د پخوا په انډول څو برابره کار وکړو، ویجاړ شوی او تالا شوی فرهنګ بېرته تر لاسه کړو، هڅه او هاند وکړو چې له فرهنګي پلوه؛ تر کودتایي او کړکېچنو نظامونو د مخه حالت ته ورسوو او بیا نوره هڅه وکړو چې د هېواد دفرهنګي پرمختیا لپاره لاره چاره برابره شي.

لنډه دا چې فرهنګیان او فرهنګپال باید جګړه مارو ته وښیي چې که تاسو د هېواد په ورانۍ او خیانت کې نه ستړي کېږئ، موږ یې په ودانۍ او خدمت کې نه ستړي کېږو، تاریخ به بیا پر دواړو قضاوت کوي.

ډېـر تـفاوت شتـه پـه انـسان کې دمانا په لحاظ
واړه مشغول دي ځینې ځان ځینې جهان جوړوي

په درناوي
د زیاتو فرهنګي هڅو او خدمتونو په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اوسنيو پښتو خپرونو موضوعي وېش

هغـه فرهنگـي خپرنيـزه تشـه چـې پخـوا د پښـتو خپرونـو د نشتوالي او کموالي له کبله احساسېدله، دادی د خدای (ج) پـه لورېينـه او د ګڼو فرهنګپـالو پـه همت اوس تـر يـوه بريـده ډکـه شوې او ډکېدونکې ده.

اوس د کال له لومړي ورځې نه نيـولې بيـا د کـال تـر وروستۍ ورځـې پـورې هـېڅ داسـې ورځ نـه شـته چـې پـه هغـې کـې دې پـه پښـتو ژبـه کومـه خپرونـه چـاپ نـه شـي، لـه ورځپـاڼو نيـولې تـر کالګڼو او ځانګړو ګڼو پورې، هر ډول جريدې، مجلې او نـورې خپرونې خپرېږي، که اوس يوازې د پښتو مجلو شمير په پام کـې ونيسـو، نـو شـمېر يـې تـر لسـو عنوانـو اوړي، همـدا اوس يـا پـه منظم ډول او يا هم پـه لږ ځنډ سره ، سباوون، بـاختر، ګوربـت، داستـانونه،شمشـاد ، هيلـه، ګنـدهارا ، ورځ، کـونړ، ننګرهـار ، خوسـت، شـمله او دوه ژبـې لکـه مسـتقبل، وطـن، تعـاون، معـارف، رنګين کمان، سپيده، اسمايي، صدف، روزنه، کابـل پوهنتون، صبا ، خلافت، کتاب او ځينې نورې مجلې خپرېږي.

د مجلو دې شمېر او ځرنګوالي ته چې سړی ګوري، نو پـه زړه کې يې ډېرې فرهنګي هيلې راټوکېږي، که دازادو خپرونو دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندي او ګڼشمېره بهیر همداسې ګړندی روان وي، نو بې له شکه به زموږ فرهنګ ته زیاته وده ورکړي، ګڼ شمېر لیکوال، شاعران او د قلم خاوندان به را وټوکېږي، او ډېر به په کې وځلېږي، خو له دې سره سره که ازادې او دولتي خپرونې وخت پر وخت ونه ارزول شي او د نیمګړتیاوو له منځه وړلو لپاره یې هڅه ونه شي، نو کېدی شي ځینې یې خپل ارزښت او اغېز وبایلي او ځینې آن د انحراف خواته لاړې شي.

لکه څنګه چې څرګنده ده، اکثره خپرونې ظاهراً د یو نېک کار او خدمت په هیله پر خپرونو پیل کوي او په ټولیز ډول د عقیده یي، هېوادنیو،ملي، فرهنګي، ټولنیزو او پوهنیزو مسایلو د خدمت په نوم او هیله خپرونې کوي.

اوسنۍ پښتو-افغاني خپرونې هم د همدې نومونو او موخو پر چورلیز راڅرخي، په دې کې یوشمېر داسې خپرونې شته چې ټولې یوه موضوعي لیکه تعقیبوي، نه یوازې د لیکنې محتوایي بهیر او رنګ له یوې بلې سره یو شان وي، بلکې د خپرونې ظاهري بڼه، استر او ډیزاین یې هم یوې بلې ته ډېر ورته وي، دا ستونزه په ازادو خپرونو کې ډېره احساسېږي او داسې ښکاري چې د ځینو خپرونو چلوونکي پر موضوعي فقر اخته دي. له موضوعي فقر،پاشلتیا، ګډوډۍ او بې ځایه رنګارنګۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د خلاصون او ژغور لپاره په کار دي چې د یوې مجلې او خپرونې لپاره داسې یوه مشخصه مانیزه او آن شکلي تګلاره او کړنلاره وټاکل شي، چې نورو خپرونو تر اوسه نه وي تعقیب کړې.

په پښتو کې یې غوره بېلګه «داستانونه» مجله ده، چې د هېواد د پیاوړو لیکوالو؛ اسدالله غضنفر او اجمل پسرلي په نوبت او هڅو رامنځته شوې ده، دا مجله یوه ځانګړې موخه تعقیبوي او هغې ته ځکه د خدمت جوګه کېدی شي چې د چلوونکو ذهني او فزیکي ځواک پر یوې واحدې موضوع باندې راټول شوی دی.

هغه مجله چې په ټولیز ډول یو لوی ملي ارمان ته خدمت خپله دنده ګڼي، د ملت جوړونې بهیر ګړندی او پیاوړی کوي او د خلکو د شعور کچه اوچتوي، د هغوی د کار ساحه نسبتاً پراخه ده، ددې مجلو لپاره په کار دي چې د داسې کسانو له خوا ایډېټ او خپرې شي چې د ملي خدمت او خیانت تر منځ ټولې پولې ورته معلومې وي او خپله هم په ښه پوره ډول د ملي ولولې څښتن وي، داسې لیکنې چې دټولنې په هره برخه کې ګټورې وي، ملت رغاندې او هېواد رغاندې وي، خپرې کړي، په دې برخه کې هم د لیکنو موضوعي تسلسل ته پاملرنه په کار ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو اوس ځينې داسې خپرونې شته چې يا خو يې موضوعي تګلاره تته ده او يا بېخي نه شته او ځينې په کې د نورو خپرونو کاپي کوونکې دي، پر يوه موضوعي ليکه د ګڼو خپرونو خپرول د لوستونکو په ذهن کې د يو رنګۍ فکر پياوړی کوي او په نتيجه کې د ذهني ستړيا سبب کېږي، پر ګڼو خپرونو د پخو ليکوالو د ليکنو وېش هم د مجلو مانيز ځواک سره وېشي او د يوې (ښې) پر ځای، ډېرې (کمزورې) مجلې راوځي، البته دلته بايد داسې ونه انګېرل شي، چې د خپرونو زياتون ګټه نه لري، د خپرونو زياتون يا کميت په حقيقت کې د هغو د کيفيت سبب کېږي، د ګڼ شمېر ليکوالو د راټوکېدو او ځينو نورو د ځلېدو لامل ګرځي، د څو تنو چلوونکو (وړ-ناوړ) انحصار ماتېږي، خو اصلي موخه داده چې ګڼې خپرونې بايد ګڼې موضوعګانې راونغاړي، نه داچې ټولې يوې موضوع ته اړم شي، که چېرې هره خپرونه يوې مشخصې موضوع ته ځانګړې شي، نود خپرونو موضوعي وېش له مخې به د ليکنو وېش هم رامنځته شي، دې سره ليکوال اړ وزي چې هر څوک له خپلې لېوالتيا سره سم په خپله ځانګيزه برخه کې ليکنې وکړي او اړوندې خپرونې ته يې ورکړي.

د خپرونو تر منځ محسوس او نا محسوس رقابت به هم پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسېږي، ځکه چې د هر چا د کار ساحه به مشخصه شي، د کار د همدغې وېش په پایله کې به د ټولنې ټولې اړتیا وړ خواوې په متوازن او انډولیزه توګه وده وکړي، د افراط او تفریط د ډېوالونه به ونړول شي او د یوې بې خطره منځنۍ لارې پر لارې به خپلې هیلې ته ورسېږو.

((هیله)) د همداسې هیلې د پوره کېدو په هیله ده

په درناوي

اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګي کار جغرافيايي موقيعتونه

دد ې څو ورستيو کلونو په بهير کې د يو شمېر فرهنګيالو او فرهنګپالو افغانانو په همت افغاني فرهنګ ته د خدمت کار ښه په خوند او درز کې روان دی، کېدی شي نور هم بډايه او ګړندی شي، دې فرهنګي کار ته ډېرې هيلې شته، خو د اغېز او کار د څرنګوالي په باب يې هم له همغه پيله او هم دا اوس يو لړ پوښتنې وې او شته، بنستېيزه خبره داده چې زموږ د کار اساسي موخه افغانستان او افغاني فرهنګ ته خدمت دی، نور هدفونه د همدې اساسي هدف پر شا وخوا راڅرخي، خو اوس راځو دې ته چې زموږ فرهنګي هڅو د خپلې ښې منځ ويشتلی او که نه؟ فرهنګي هڅې په تېره بيا خپرونې افغانستان ته رسېدلي او که نه؟ که چېرې دې موخې ته نه يو رسېدلي، نو ددې مانا دا ده چې موږ په حاشيه کې يو او متن ته دننه شوي نه يو.

اوس د لوی خدای ج په فضل او په خپله د افغان فرهنګيانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتګارانو په همت په بهر کې ګڼشمېر فرهنګي ټولنې جوړې شوي او د ټولو په تګلار کې راغلي چې د خپل هېواد فرهنګ او ژبې ته به خدمت کوي.

دا فرهنګي ټولنې عملاً پر خدمت بوختې دي، خو د ډېرو کمو فرهنګي ټولنو اغېز په هېواد کې محسوس دی، د اغېزمنو ټولنو د بېلګې په توګه د افغانستا د کلتوري ودې ټولنه او د پښتني فرهنګ ودې او پراختیا ټولنه یادولای شو، دوی خپل ګڼشمېر خپاره کړي اثار د هېواد داخل ته لېږدولي او هلته یې د هغې فرهنګي تشې په ډکولو کې ونډه اخیستې، چې له اوږده؛ نږدې دوه نیمو لسیز ناورین څخه رازېږېدلې ده، البته یو شمېر نورې ټولنې به هم وي چې په بهر کې به ښه په ځل او بل کې کارونه کوي، هلته به یې اغېز هم زیات وي، خو په هېواد کې یې اغېز زیات محسوس نه دی، البته دا خبرې باید داسې ونه انګېرل شي چې تر هېواد د باندې فرهنګي هڅو او خدمتونو ته اړتیا نه شته، هلته هم د افغانانو د ژبې، کلتوري او ملي ویاړونو د ژوندي ساتلو او ځلولو لپاره او همدا راز د نوي پښت د مسخه کېدو د مخنیوي په خاطر زیاتو فرهنګي هڅو ته اړتیا ده، خو هر وخت او په هر ځای کې باید موږ خپلې مهمې اړتیاوې تشخیص کړو او بیا یې د خروب لارې ولټوو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د ټولو افغانانو لپاره د شمسي نظام په شان دی، په دې شمسي نظام کې افغانستان د لمر په څېر دی او نور افغانان د ستورو او سیارو په شان، که موږ فرض کړو چې په شمسي نظام کې لمر نه وي او یا یې رڼا تته وي، نو نور ستوري به هم له مداره ووځي او رڼا به یې تته شي، نو اوس موږ ټولو ته په کار ده چې تر هر څه لومړی د لمر ځلا ته له ورپېښو خطرونو او ګواښونو سره مقابله وکړو، که چېرې افغانستان کې د فرهنګ ډیوه روښانه وي، نو د دې ډیوې رڼا به د افغانانو خونې تر لرې لرې ځایونو پورې روښانه کړي، خو که چېرې په لوی کور کې تیاره وي، نو پر وړو خونو به په خپله تیاره واکمنه شي.

که چېرې زموږ پر هېواد یو ځل د بل چا ژبه او کلتور واکمن شول او هېواد د نورو تر کلتوري یرغل لاندې راغی بیا خو نو ټول بهر مېشتي افغانان په ډېره اسانۍ د نورو په کلتور کې ډوبېږي، ځکه چې د دوی روحي، ژبني، فرهنګي او مانیز ډاډ ځای له منځه لاړ او د هیلو چینه یې وچه شوه.

اساسي خبره داده چې موږ تر ټولو لومړی د فرهنګي او ملي کار جغرافیایي موقعیتونه تشخیص کړو، د کار زیاته برخه خپل هېواد؛ ګران افغانستان ته ځانګړې کړو. بیا پاکستان او ځینو نورو ګاونډیو هېوادونو کې د اوسېدونکو افغانانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسخه کېدو د مخنیوي لپاره هڅې وکړو او د کار درېیمه برخه په لویدیځو او ځینو نورو هېوادونو کې، د افغانانو لپاره فرهنګي او ملي کار ته بېله کړو.

اوس خو همدا امکانات دي، چې د لویدیځمېشتو افغانانو مالي امکانات، په کوزه پښتونخوا کې تخنیکي امکانات او خلاصه فضا او تر هېواد دننه د افغانانو فرهنګیانو فکرونه او قلمونه سره ملګري او مثمره نتیجه تر لاسه کړو، که چېرې د هر جغرافیایي موقعیت د وګړو د شمېر او دهغو د استحقاق له مخې خپله لاسته راغلې ثمره پر همدې جغرافیایي موقعیتونو وویشو نو بیا به مو هم د انصاف پر لوري اساسي ګامونه اخیستي وي او ټول افغانان به په متوازنه توګه له فرهنګي بریاوو اولاسته راوړنو څخه برخمن شوي وي، د دغو جغرافیاي موقیعیتونو ترمنځ د پر اغېزمن او ذهني دېوالونه او نورې ستونزې شته، خو د هغو د حل لپاره هم باید له اړتیا سره سم ګامونه پورته شي، که چېرې اکثره افغان فرهنګیان (هېوادمېشتي او بهرمېشتي) د قربانۍ او تدبیر په یو ځای کولو سره عملي هڅې وکړي، نو پوره باور دی چې هم به فرهنګي بریاوې ولرو، هم به په هر جغرافیایي موقعیت کې د اوسېدونکو افغانانو تر منځ فرهنګي انډول رامنځته شي، هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دايمي اړيکي ټينګ شي، هم به فرهنګي خلاوې له منځه لاړې شي او هم به له فرهنګي او ژبني پلوه د افغانانو د مسخه کېدو مخه ونيول شي.

د همداسې يو ستر ارمان د برې او همداسې يوې ورځې د را راسېدو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي

د نړۍ اکثره هېوادونه د خپلې ملي ستراتیژۍ پر بنسټ جوړشوي دي، فرهنګي ستراتیژي او هڅې ملي ستراتیژي او د ملت مټ غښتلي کوي او ځواکمنوي یې. اکثره سیاسي نظامونه او حکومتونه د ملت دبقا، پرمخیون او سوکالۍ لپاره د نورو لاملونو ترڅنګ دا سترعامل تل په پام کې ساتي. زموږ په هېواد کې هم د افغانستان له جوړېدو راهیسې بیا د ثور تر ناورینه پورې اکثرو حکومتونو خپل سیاسي تګلوري دملي ستراتیژۍ او ملي ارمان پر بنسټ عیار کړي وو، خو د ملت جوړونې او دهغه د غښتلتیا لپاره بیا فرهنګي هڅې پوره همغاړې نه وې، په دې مانا چې په ژبنۍ برخه کې د هېواد اکثریت ژبې(ملي ژبې پښتو) ته دویم رول ورکړل شوی او په نورو فرهنګي برخو کې هم د ملت جوړونې لپاره په پاخه تدبیر کار نه کېده. ځکه نو په دې دومره کلونو کې د یو واحد ملت جوړونې بهیر له خنډ وځنډ سره مخامخېده. خو زموږ ګاونډیانو بیا نه یوازې خپلې فرهنګي او ملي ستنې ټینګولې، بلکې زموږ د ګران هېواد د ویجاړونې او د افغان ملت د پاشنې لپاره یې هم یوه ستراتیژي جوړوله. و ګورئ زموږ د یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګاونډي (ایران) واکمنو پر دریېو سیاسي بنسټونو خپل هېـواد او ملت ټینګ کړی: ایران پالنه، پارسي پالنه(ژبپالنه) او مذهب پالنه(شیعه مذهبپالنه). په ایـران کـې چـې هـر سیاسـي نظـام راځي، نه یوازې دې درېیو اصولو ته درناوی کـوي، بلکـې د هغو د لاپیاوړتیا لپاره هم هڅـه کـوي، ان تـر دې حـده چـې غواړي سیوری یې زموږ پرهېواد هم را خور کړي.

زموږ یو بل ګاونډي چې د اسلام په نامـه یـې دخپلـو ملـي ګټـو د تضـمین لپـاره یـوه اوږده سـتراتیژي جـوړه کـړې، د افغانستان د کمزورۍ لپاره یې هم یو اوږد پلان جـوړ کـړی و. نظامونه په کې ډېر بدل رابدل شول، خو یو نظام یې هم نـه د اسلام په نامه جوړه کړې پالیسي بدله کړه او نه د افغانسـتان په باب خپله ستراتیژي.

اوس خو ټول افغانان پردې پوهېږي چې هېڅ ګاونډی بـل ته په زړه کې صاف نه دی؛ (هر سړی تر خپل مطلبه پورې یـار دی)، نو خپله موږ ته څه په کار دي چې یوڅه باید وکړو؟

کېدی شي ځینو سره دا پوښتنه راولاړه شي چې د افغانستان اساسي بنسټونه او دملت رغنده توکي نړول شوي او له منځه وړل شوي، افغانان ځپل شوي، نتل شوي او اسکېرل شوي، نور نو په چا کې دمه او شیمه نه شته چې بیا دې پورته شي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو قوت په توګه دې ځان راڅرګند کړي. آن افغانان دومره ځپل شوي چې تش د شعار ورکولو ځواک هم نه لري، اقتصادي تنګسيا او نورو ناوړه چلندونو او ناخوالو دومره پسې اخيستي، چې آن هويت، حيثيت او عقيدې ته يې هم خطر دی اود حضرت پيغمبرمحمد (ص) د هغه حديث :"ډېر خلک به له فقر نه کفر ته متمايل شي." پوره عملي کېدنې ته خبره رسېدلې ده.

خلک د ځپل افغاني هويت د بدلون په هيله خيراتونه کوي او نذرونه ورکوي. پر افغانانو ځپل هېواد داسې سور تنور شوی چې اوس د اکثرو افغانانو په زړه کې بهر ته د تګ هوا او فضا ګرځي راګرځي او ځينې خو ورته ان د ځپلې عقيدې په قيمت هم حاضر دي.

واکمنو او د هغو مخالفينو لپاره، خو ځان ته ځکه د مشورې او نصيحت حق نه ورکوو، چې ځوک کله د ځواک او قدرت په ټال زنګېږي، نو بيا يې د ملت سطحې ته راټيټول ګرانه خبره ده، هغوی ځپله ستراتيژي لري او هغه به پلې کوي.

د عام ملت رنځونو ته خو مو وړاندې نغوته وکړه، يوازېنۍ سرچينه چې لږ د اميد سترګې ورته اوښتی شي، هغه دهېواد د شعوري قشر همدا څو په شمېر فرهنګيان او فرهنګپال دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبس.

لیکوال دټولنې تر ټولو شعوري او اندیال قشر دی، دوی کولای شي په خپلو لیکنو د ټولنې ذهني تګلوری بدل کړي، ان هغه واکمن چې زړونه یې تر کاڼو هم کلک دي، کېدی شي د وخت په تېرېدو سره ډېر نرم کړي او دټولنې ښېرازۍ ته یې پام واوړي.

خو د لیکوالو او فرهنګیانو یوه ډېره غټه ستونزه دا ده چې دوی عاطفي وګړي دي، د حوادثو پروړاندې ډېر ژر غبرګون ښیي، ولوله او جذبه یې ډېره پیاوړې وي، ځینې یې دخپلو عواطفو په چاپېریال کې فکر کوي، ځینې یې لږ څه پراخ او ځینې یې د ټول ملت په کچه. خو اساسي خبره دا ده، لیکوال باید پردې پوه شي چې دقلم خاوندان دټولنې تر ټولو شعوري پاړکی دی، دټولنې دشعوري کولو او هڅونې تر ټولوستره دنده هم ددوی پر غاړه ده، د لیکوالو ترمنځ هم کله کله د ذوقي،سلیقه یي او یو شمېر نورو لاملونو له امله اختلافونه پیداکېږي ،دا اختلافونه بیا کله دومره ژور شي چې لیکوال له خپل اصلي کار څخه څنګ ته کړي، پر شخصي سیالیو یې اخته کړي. دې ډول هڅو کې د لیکوال فکري دایره له ورایه ښکاري، چې ډېره تنګه اولنډه ده. اوس نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ارمان سرچینه او تمه ځای یوازې همدا فرهنګیان او فرهنګپال دي. که چېرې فرهنګیان د یوه لوی ملي ارمان لپاره کار وکړي او دهغه لپاره له ځان سره یوه فرهنګي ستراتیژي جوړه کړي او تر خپله وسه د هغې د عملي کولو لپاره هڅه و هاند وکړي، نو هم به یې خپل واړه اختلافونه له منځه وړي وي، هم به یې دملت د ملي شعور په پیاوړتیا کې برخه اخیستې وي، هم به یې د خپل ملت او هېواد د پایښت بنسټونه پیاوړي کړي وي او هم به روحي ارامي ورپه برخه شوې وي.

خــو دې تــوان رسـي پـه لــوی دریـاب کـې ګرځـه
پـــه ویالـــه کـــې دې زوال ویـــنم نهنګـــه

د ملي ارمان دبري په هیله
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

((هیله)) د خپل ژوند د نیمې لسیزې په درشل کې

دهمدې ګڼې په خپرېدو سره دهیلې پر ژوند څلور کلونه واوښتل او پنځم کال یې راپیلېدونکی دی. دا تېر څلور کلونه دهیلې لپاره د زیاتو بریو، ستړیاوو او هیلو کلونه وو.

د هیلې چلوونکو په دې موده کې د خپل ستر ملي ارمان (دهېوادني ملي فرهنګ او ملي ژبې) د پاللو لپاره یوه شېبه هم ارامه تېره نه کړه او د خپل وس او امکان تر وروستي بریده یې لاس او قلم، فکر او خیال پر کار واچول، چې دا بله شوې ډیوه (هیله) مړه او تتـه نـه شـي، بلکـې لاځلانـده او روښـانه شـي. ګواښونه اخطارونه، خطرونه، سفرونه، خپګانونه، انتقادونه، لسمونې او سمونې، نقدونه او داغونه ټول یې وزغمل، خو هیله یې پر هغه مستقیمه لاره بوتله چې هدف ته رسېدله.

ښه به وي چې دلته دا ټولې بریاوې، نیمګړتیاوې او ناخوالې سره ډلبندي کړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

برياوي:

موږ په تېرو څلورو کلونو کې چې ټولې (۱۴۲۴) ورځې کېږي، په خپرنې برخه کې په ټوليز ډول (۲۴) ګڼې چې د ټوکونو شمېر يې (۱۸۰۰۰) او د مخونو عمومي شمېر يې (۵۰۰۰) مخونو ته رسېږي، خپاره کړي دي. يانې دا چې موږ هره ورځ خپلو افغانانو ته لږ تر لږه (۳،۴) مخه چاپ کړي او د مجلې د ټوکونو د شمېر له مخې مو هره ورځ (۱۲،۲۹) ټوکه مجله ټولنې ته وړاندې کړې ده. په وياړ سره ويلای شو چې دا د هيلې يو ستر ملي ريکارډ دی، چې په همدې وخت کې نه تر هېواد دننه او نه بهر، نه حکومتي چارواکو او نه کوم بل چا په دومره ځرنګوالي او څومره والي سره او بيا په همدې قيد شوي واټن کې په پښتو ژبه داسې خپرونه چلولې ده، نو ځکه ويلای شو چې هيلې د تېرو څلورو کلونو په بهير کې د څومره والي او ځرنګوالي او د چلوونکو د شمېر له پلوه يو ملي ريکارډ ټينګ کړی دی. دهيلې ادارې ته د پورتنۍ خبرې يادونه هم يوه غټه سپين سترګي ښکاري، خو که سړی له حقيقت او واقعيت څخه سترګې پټې کړي، نو دا به هم د اشخاصو له کړي او شوي کار سره بې انصافي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محتوايي برخه:

هيلې مجلې په تېرو څلورو کلونو کې په ټولیز ډول تقریباً (۱۲۰۰) عنوانه بېلابېلې لیکنې او شعرونه خپاره کړي دي. چې ملي، اسلامي، ټولنیز، طبي، اقتصادي، سیاسي، معلوماتي، انتقادي، روزنیز او پوهنیز محتویات یې درلودل، لنډې کیسې، طنزونه او شعرونه هم په کې شامل وو.

د هرې ګڼې دپښتې لومړی مخ دهېواد ملي اتلانو او لویو شخصیتونو ته ځانګړی شوی و، همدا مسله د مجلې د منځپانګې مرکزي ټکی جوړوي، موږ پر ملي مسله او ملي ژبه ځکه زیات ټینګار کوو، چې همدا برخه د ((سرو))، ((شنو))، ((تورو)) او ((سپینو)) ایډیالوژیو تر برید، ګواښ او خطر لاندې ده او د زیات خدمت اړتیا ورته احساسېږي. که زموږ ملت او هېواد نه وي نو بیا خو موږ هېڅ ډول ایډیالوژۍ ته اړتیا نه لرو، ځکه ایډیالوژي ((سره)) وي که ((شنه))، ((سپینه)) وي که ((توره)) په هوا او خلا کې خو نه تطبیقېږي. د هغو لپاره انساني ټولنو او ټاکلو جغرافیایي حدودو ته اړتیا وي. که موږ د هیلې مجلې محتویات سره وویشو، نو ملتپالنه، ژبپالنه، اسلامپالنه او انسانپالنه یې اساسي توکي دي، خو د ژوند نور ډګرونه مو هم له یاده نه دي اېستلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ښاغلي کلتوري چارواکي پر موږ دا نيوکه کړې وه چې د هيلې چلوونکي يوازې ژبې او ملت ته اړم شوي او اسلام يې له ياده وتلى دى.

موږ سره له دې چې د اسلام چغې نه وهو، نه مو هغه د ځان لپاره د دوډۍ، مقام او څوکۍ ګټلو وسيله ګرځولى، خو له خپل خداى(ج) څخه ډېر خوښ يو چې مسلمانان يې پيدا کړي يو، د دين خدمت پر موږ ټولو فرض دى، خو نه د دين په نامه ځان اوچتونه او ځانښودنه.

موږ په هره ګڼه کې ژورو او ضروري اسلامي ليکنو ته ځاى ورکړى او هره ليکنه چې موږ ته راغلې هغه مو خپره کړې ده او هم مو ډېرو ربښتينو اسلامپوهانو سره د نورو ليکنو لپاره اړيکي ټينګ کړي دي. موږ په هيله کې داسې اسلامي ليکنې هم خپرې کړې دي، چې تر موږ څو مياشتې وروسته بيا هماغه ليکنې په رسمي مطبوعاتو کې دويم ځل خپرې شوي دي. موږ چې هرڅه خپاره کړي دي، هېڅکله د اسلامي اصولو خلاف نه دي او نه به دا کار وشي. موږ هغه مطالب خپاره کړي او خپروو يې چې زموږ د ټولنې لپاره ګټور وي. د يوه ايراني انديال اسلامپوه ډاکتر علي شريعتي په اند: ((هر څه چې ګټور وي، هغه اسلامي دي)). دلته د (ګټور) تعبير داسې دى چې جانبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اضرار ونه لري. موږ د اسلام د همدغه پراخ مفهوم په پام کې نیولو سره ګټور مطالب خپاره کړي او خپروو یې.

لیکنۍ برخه:

په لیکنۍ برخه کې هیلې د یوه واحد او معیاري لیکدود پلوي کړې او هغه یې تر خپله وسه پورې کارولی دی. معیاري لیکدود د یوې معیاري ژبې په رامنځته کولو کې ډېره مرسته کوي او معیاري ژبه د ملت جوړونې بهیر ګړندی کوي او قبیله یي ذهنیت ختموي. موږ همدغه لوړ ارمان ته د رسېدو په هیله هڅه کوو، چې معیاري لیکدود وکاروو.

د هیلې مجلې په پیلګڼو کې چې موږ ته له بېلابېلو سیمو څخه لیکنې راتللې، نو په لیکنۍ برخه کې یې ډېر زیات اختلاف او توپیر و، خو کله چې موږ د معیاري لیکدود لړۍ پلې کړه، نو اوس خپله لیکوال د مجلې له هماغه معیاري لیکدود څخه الهام اخلي او اکثره لیکنې په همدغه معیاري لیکدود رالېږي، د ژبې د نړه والي په برخه کې موږ یوه منځنۍ لاره خپله کړې ده.

موږ هڅه کړې د ژبني جوړښت په برخه کې تر ټولو د مخه ګرامري جوړښت په پام کې ونیسو او په دویم ګام کې تر ممکنه بریده د ژبې نږه والی. موږ د ژبې د نږه والي بهیر ته په یوواریز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول بدلون نه ورکوو، بلکې د انډولونو او نويو ويې رغاونو تر دود بېدو وروسته هڅه کوو، چې پردي وييونه لرې کړو. که په چورلټ ډول موږ د ژبې د نرږه والي پر مسلې ټينګار وکړو، نو مجله به د يوه داسې کتاب بڼه خپله کړي چې د يوه ليکوال له خوا ليکل شوی وي، د بېلابېلو ليکوالو ژبنی سبک او د مجلې رنګارنګي به هم ختمه شي، البته د ژبې نرږه والی د ژبې د ساتنې او پالنې لپاره يوه ضروري لاره او چاره ده، خو نه په يو واريز ډول.

روزنيزه برخه:

هيلې په څلورو کلونو کې ګڼ شمېر ليکوال، نويو ليکنو ته وهڅول او يو زيات شمېر ځوان ليکوال او شاعران يې وروزل. دهغوی په ذهن کې يې د خپل هېواد او ولس وياړلې ماضي تداعي کړه او د نوي ژوند او سوکالۍ لپاره يې ورته فکرونه ورکړل.

دهېواد يو زيات شمېر نوميالي يې له هېرېدو څخه وژغورل او له ملي تاريخ سره يې د ځوانانو مينه زياته کړه.

په ملي کچه يې د ملي شعور په ويښولو کې کارنده ونډه واخيسته او د ډېرو افغانانو پام يې خپل هېواد، خپل ځان، خپل تاريخ، ملت او خپلې ټولنې ته واړاوه. د ملت جوړونې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پا یېدنې رغنده توکي يې ولس ته په ګوته کړل.

هیلې په پښتنو افغانانو کې پر خپل ځان د باور روحیه پیاوړې کړه او هغه طلسم يې مات کړ چې پښتنو به په خپله ژبه په مستقل ډول خپلواکه مجله او یا خپرونه خپرولای نه شوه. د هیلې تر خپرېدو وروسته د نورو لیکوالو روحیه هم پیاوړې شوه او په پښتو ژبه يې خپلواکې مجلې راوویستلې چې اوس يې شمېر تر لسو هم اوړي. البته تر هیلې د مخه هم یو شمېر نورې پښتو مجلې خپرې شوي، خو ملي، ژبنيو او فرهنګي مسايلو ته يې په دې کچه پاملرنه نه ده کړې او نه يې د ولس د ملي شعور په اوچتوالي کې دومره ونډه اخیستې، سره له دې چې د هیلې د ټوکېدو پر وخت سیاسي فضا هم ډېره تاوجنه او کرکجنه وه خو بیا هم د هیلې د چلوونکو هوډونه پاخه وو.

د لیکوالو همکاري او مالي برخه:

په ټولیز ډول په تېرو ځلورو کلونو او په تېره بیا په تېر یوه کال کې په لیکنې برخه کې له موږ سره زیاته مرسته شوې ده. ټولو په ډېره مینه او له هېڅ ډول مالي امتیاز پرته موږ ته لیکنې رالېږلې دي. موږ ته آن دومره لیکنې رارسېدلي چې موږ يې د ټولو د خپرونې وس نه درلود.

په مالي برخه کې موږ په تېرو ځلورو کلونو کې د ګډونوالو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسپنو او نورو مالي مرستو له لارې د مجلې په سلو کې (۳۵) برخې لګښت برابر کړی دی. د مجلې (۲۵%) پاتې لګښت ټول د هېواد د پیاوړي شاعر عبدالمالک بېکسیار له خوا برابر شوی دی. دا هغه بېسارې قرباني ده، چې په ډېرې ستاینې او یادونې ارزي. بېسارې قرباني او اتلولي خو ورته ځکه وایو چې بېکسیار نه پانګوال دی، نه ځمکوال، نه ډېر ګټیالی دی او نه ډېر ګټندوی، یو پردېس افغان شاعر دی چې ایله همدومره ګټي چې خپل ژوند پرې ژغوري او مجله ژوندۍ ساتي. یانې دا چې بېکسیار د خپل ورځني ژوند د اقتصاد پاموړ برخه مجلې ته بېله کړې ده.

ناخوالې:

څرنګه چې ډول ډول ناخوالو زموږ ټولنه زېښلې او مروړلې ده او اوس یې هم ځپي، نو د خپرونو چلوونکي، لیکوال او فرهنګیان هم له دې ناخوالو سره مخ دي. هیله مجله هم د درېیو متضادو چاپېریالونو لپاره خپرېږي، لیکوال او لوستونکي یې هم له دې ټولنو څخه دي، په داسې یو حالت کې طبعاً د ذوقونو، فکرونو او ګروهو ټکر رامنځته کېږي.

سره له دې چې هیله په دې برخه کې ډېره بریمنه وه، چې په یادو شویو چاپېریالونو کې یې خپل مینه وال، لېوال او ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال پیدا کړي، خو بیاهم څرنګه چې په وروسته پاتې ټولنو کې د خدمت معیار معلوم نه وي، نو ځینو کسانو سره به زمونږ د کړي فرهنګي کار په باب شک او ګومان پیدا شوی وي او ځینو خو به لا آن (سوی تبسم) هم کړی وي. دګواښ، تردید، تهدید او نورو فشارونو عملي او نظري څرکونه هم وو، خو بیا هم زمونږ هوډ او تکل کمزوري نه شول، دتحمیلي سانسور، خپلسري او ذهني سانسور یو ډول سیوری هم و، چې زمونږ کار یې ټکنی کاوه.

نیمګړتیاوې:

هر څوک چې یو کار کوي، طبیعي خبره ده چې که بریاوې ولري، نیمګړتیاوې به هم ولري. مونږ هم د بریاوو ترڅنګ یو شمېر نیمګړتیاوې لرلې، چې دلته یې یادونه کوو:

- دچاپ په برخه کې یو څه ځنډ پېښېدل.
- د مجلې د وېش ناسموالی.
- د زیاتو مالي مرستو په راجلبولو کې پاتې راتلل.
- مجلې ته د ټولو راغلو لیکونو پوره نه خپرول او نه ځوابول.
- دمجلې له یوې ګڼې نه بلې ته د چورلټ نوښت نشتوالی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دمجلې له یو شمېر استازو څخه د ځینو مینه والو (حق او ناحق شکایت).
- له نړیوالو مطبوعاتو سره په اړیکو ټینګولو او په انټرنټ کې د پاڼې په جوړولو کې پاتې راتلل.

او ځینې نورې نیمګړتیاوې.

اړتیاوې:

د نړۍ په هر هېواد کې هره مجله او یا بله خپرونه ځان ته ځانګړی پرسونل او دفتر لري، تر څلورو کلونو وروسته موږ ایله پر دې بریالي شو، چې له یو بل کلتوري مرکز سره هیلې ته یو دفتر پیدا کړو، په مجله کې لا د څو تنو د شتوالي اړتیا هغسې پرځای پاتې ده. که چېرې هیلې مجلې لږ تر لږه څلور تنه پرسونل او هغو ته ځانګړی معاش لرلای، نو پورتنۍ ټولې نیمګړتیاوې به نه وای.

تر هېواد دننه د چارواکو یوازې دومره همکاري چې د مجلې په وېش کې مرسته وکړي.

په بهر کې د زیاتو قلمي همکارانو او مالي مرستندویانو راجلبول.

په پای کې د هیلې له ټولو هغه مینه والو، لېوالو، خواخوږو، لیکوالو او مالي مرستندویانو څخه چې په تېرو څلورو کلونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې له موږ سره همکاري کړې او خپله هیله یې تر دې دمه رارسولې، ډېره مننه کوو، زموږ راتلونکې ګڼه به ان شاالله دهیلې د عمر د نیمې لسیزې لومړۍ ګڼه وي، هیله ده هیله په خپلو نوښتونو، وړاندیزونو، رغنده نیوکو او رنګارنګ لیکنو ښکلې کړئ.

ژوند مو هیله من او هیلې مو بریمنې شه!
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارخپله سخت کاردی

زموږ په فرهنګي کړیو او ټولیوکې زیات وخت دفرهنګي کاراوزیار پرڅومره والي او څرنګوالي خبرې کېږي. یو شمېر لیکوال په دې کار کې دمهارت تربرېده رسېدلي دي چې څنګه پر نورو تبصره وکړي، دنوروعیب څرګند او نیمګړتیاوې یې په ډاګه کړي. ددې ډول لیکوالوچې لیک کم اوخبرې ډېرې کوي، ذهني انرژي او وخت پردې لګېږي چې دنوروکړی کار بې ارزښته او یا کم ارزښته وښيي.ځینو یې بیا دکره کتونکي جامه اغوستې اوهمدې ته منتظرناست دي چې څوک څه ولیکي اویاکوم فرهنګي کار ترسره کړي نو بیادوی ته موضوع پیداشي او د نورو دکړي کار په غندلو،ارزولو او بل ډول ښودلو ځان په ټولنه کې مطرح کړي.
په دې ډله کې داسې لیکوال هم شته چې په ادبي او فرهنګي کارکې یې ونډه په سلوکې لس برخې ده خو نیوکې یې نوي برخې دي. دوی بیانورو ته د فرهنګي او علمي کار د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارښوونې او سرته رسونې په لسګونو لارې ګودرې هم ښيي چې باید داسې وکړي ، داسې وکړي او داسې وکړي. خوکله چې ترې وپوښتل شي، ښه به نه وي هغه کارچې نورو ته يې د سرته رسونې نصيحت کوې، په خپله يې وکړې؟ کله چې له دې ډول پوښتنې سره مخامخ شي، نو بيا درته خپلې لس پلمې، عذرونه او ستونزې را د مخه کړي ، والله نو موږ خو په لسګونو ستونزې لرو ايله همغه غوڅې کړو، دوی خو ښه دي ځان يې همدې کار ته وزګارکړی دی.

دوی د هغو کسانو هغه کار و زيار ته نه ګوري چې د فرهنګي کار په خاطر يې د ژوند نورې ستونزې پر شاتمبولي او ځان ته يې دکار و زيار لاره خلاصه کړې ده. د کار خلک همېشه کارکوي، خبرې او نظرونه يې کم وي خو عملونه يې زيات. (د مبصرينو او کره کتونکيو) بيا کارونه کم دي، خو انتقادونه يې زيات.

په ټوليز ډول زموږ په نني فرهنګي بهيرکې دوه ډله ليکوال ليدل کېږي: يوه ډله هغه ليکوال دي چې کارکوي، زيارکاږي او خپلې ټولنې ته د خپل فکر او خيال ثمره وړاندې کوي او دويمه ډله هغه ليکوال دي، چې خپله يا هېڅ کارنه کوي او يا ډېره کمه فرهنګي هڅه کوي، خو د نورو په کار يا د لومړۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډلې د کار پر څرنګوالي زياتې خبرې کوي، پـه حقيقـت کـې دوی د لومړۍ ډلې د کار (ارزونې) ته کارويلی دی.

په دې کې بيائينې کسان داسې هم دي چې کله دکـار لـه نه پيداکېدلو نه سرټکوي، خو کله چې ورته کار پيداشـي بيـا ترې په شلو پلمو اوړه تشوي او د خپل ذوق، شوق، شخصـيت او سليقې له شان سره يې برابر نه بولي، خو اصلي خبره داده چې په دې ډول اشخاصوکې د لټۍ هغه تومنه ډېره زياتـه وي چې سړي ته لنډ مهالی ارام او خوړلني وربښي.

د طمعې او حرص يوه بله ناروغي هم په ځينـو کسـانو کـې شته، د ساري په توګه هغه پلانی ليکوال ولې مـوږ تـه کـار نـه پيداکوي؟ ولې موږ سره کارنه وېشـي؟ ولـې دومـره ډېـر کـار کوي؟ ولې هرڅه تـه لاس اچـوي؟ ولـې پـر هـر څـه خبټـه اچوي؟ ولې زموږ په غم کې نه دی او داسې په لسګونو ډولـه ولې ولې....

دا ډول (ولې) چې دوی نورو ته راجع کوي، په خپله دوی ته هم راجع کېدی شي، په حقيقت کې همـدا (ولـې) د دوی پر کاري سستيا، بې تفاوتۍ او د فرهنګي مبارزې په برخه کـې د دوی پرناکامۍ دلالت کوي. څرنګه چې اوسمهال فرهنګـي هڅې او کارونه تر زياتې کچې او برېده له دولت څخه ازادو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکوالو او فرهنګي ټولنو ته لېږدېدلي دي او هغوی د خپل ملي او فرهنګي رسالت له مخې دا فرهنګي کارونه سرته رسوي، د امتياز خبره په کې هم تر زياتې کچې مطرح نه ده، يوازېنی معيار فرهنګي کار دی او زيات فرهنګي کار.

نو اوس که چا کې متره وي او فرهنګي کار سره په رښتيا هم مينه لري د فرهنګي کار د ازمون دې سختې اورنۍ بټۍ ته دې راودانګي، خپل ځان دې وازمويي، که د فکر او احساس له دې سخت ازمونه رابهرشو، نو د ټولو باور به راخپل کړي او که داسې نه وي نو دا هم شونې نه ده چې يو څوک دې نه کارکوي ، نه دې سخته زغمي او نه دې هڅه کوي، يوازې ګيلو، مانو او پر نورو باندې پر تبصرو دې وخت تېروي او بيا دې دا طمع هم کوي چې نور دې دی ونازوي، کار دې ورته پيداکړي پرشا دې وټپوي.

نو ځکه خو وايو چې (خپله دکارترسره کول سخت کاردی) او هغه څوک چې د کار نه کولو لپاره پلمې لټوي په حقيقت کې خپله هغه بې کفايتي او کمزوري پټوي چې دی يې د هغه کارپروړاندې لري، ښه به دا وي چې موږ نورو ته د کار د نصيحت پر ځای خپله کار ته و دانګو او له نورونه دا طمع هم ونه لرو چې موږ ته بايد کارونه پيداکړي او يادې نور زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه ترسره کړي، ځکه یوه مقوله ده چې (کـه غـواړې کـار ترسره شي خپله یـې وکـړه). د نـړۍ یـو سیاسـتوال بـه ویـل: "څوک چې کارکوي هغه یې د وسایلو په لټه کې وي او څـوک چې کارنه کوي هغه یې د دلایلو"، نوموړ ته هم لازمه ده چې د کار سرته رسولو لپاره وسایل پیداکړو، نه د هغـه د مخنیـوي لپاره دلایل.

په درناوي
هېواد او ملي فرهنګ ته د زیات او مثبت کار په هیله
د هیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان، اسلام او پښتو؛ درې ستر ارزښتونه او چوپه خوله خد مت

په وروستيو دريو لسيزو کې چې په افغانستان کې جګړه ييزو سياستونو او جګړه مارو ګوندونو ته دژوند، شعار او غرې پورته کولو لاره اواره شوې ده، نو دې ډلو ټپلو نه يوازې زموږ هېواد ته ستر مالي تاوانونه اړولي، بلکې ټوله ټولنه يې له ستر بشري ناورين، ذهني او روحي ناروغيو سره مخ کړې ده.

دې ګوندونو او ډلو له سترو معنوي ارزښتونو او ايډيالونو سره هم لوبې وکړې، هغو چې ځان يې دخلکو مدافعين ګڼل او د"افغانستان خلکو ديموکراتيک ګوند" په نامه يې ګوند جوړکړی و، دخلکو دګټو، ژوند او هوساينې شعارونه يې ورکول، هغوی تر ټولو لومړی دخلکو په ورکاوي، سپکاوي، وژنې او ترټنې پسې متې رابډ وهلې، خو يو وخت بيا داسې راغی چې دهمدې ګوند غړي او مشران دهمدې ګوند په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه شرمېدل، نو ځکه خو يې "دوطن ګوند" په نامه ونومـوه ، يو چا دپوهنتون له يوه استاد څخـه وپوښتـل چـې دوی ولـې خپل ګوند د " دوطن ګوند" په نامه يادکړ، هغـه ورتـه وويـل:
((ځکه چې خلک يې وشرمول اوس دوطن وار دی.))

ددوی پر وړاندې بيا اسلامي ګوندونه راپورتـه شـول، چـې په عمل کې په کې اسلام و که نه و، خو پـه اصـولو او نومونـو کې ټولو اسلام ياداوه، بيا داسې وخت راغـی چـې دوی هـم داسلام په نامه داسې ناوړه کارونه وکړل چې کفـرکې بـه هـم چا نه وي کړي، د هر اسلامي تنظيم نوم چې به چا واخيسـت ، نو په ذهـن کـې بـه يـې د غلـو او داړه مـارانو يـوه ډلـه او دوحشت او بربريت يوه څپه تداعي شوه، د دوی د نوم د مانا او د دوی د عملونو ترمنځ دېښې شـوي تضـاد يـوه بېلګـه بـه راوړو:

په کابل کې د يو ښاري کور د (اتحاد اسلامي) او (وحدت اسلامي) ګوند ترمنځ دېښو شويو جګړو لـه کبـه لـوټ او تبـاه شوی و. يوه شپه دکور يو ځوان له خپلې مور او نورو غړو سره دماسخوتن ډوډۍ ترخوړلو وروسته دالله (ج) دربار ته لاسـونه پورتـه کـړل او دعـايې وکـړه چـې ای خدايـه! زمـوږ کورتـه (وحدت) او (اتحاد) راولې چې مـوږ نـور لـه دې دربـد دريـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاص شو.

په دې وخت کې یې مور په لړزېدلي غږ ورته وویل! وه زویه دادې څه وویل، خدای دې (وحدت) او (اتحاد) زموږ کورته نه راولي، ځکه چې همدغو خو زموږ کور لوټ کړ او موږ یې دربه دره کړو. ددې ښځې په ذهن کې د (وحدت) او (اتحاد) کلمې د (اسلامي وحدت او اسلامي اتحاد) تنظیمونو په مانا تداعي شوې وې. سره له دې چې ددې دواړو تنظیمونو په نومونو کې د یووالي مانا پرته ده، خو په عمل کې دواړه دیووالي او اتحاد پرضد وو. د " اسلامي" کلمې له مانا سره یې عملي تضاد هم همداسې درواخله!

همدارنګه نورو لویو وړو ډلو هم کله چې د افغانستان او یا د پښتو ژبې ستاینه او یادونه کړې دعملي خدمت پرځای یې ورته زیان اړولی دی، ځکه چې ددې ډول کسانو دشعار جذبه پیاوړې او د عملي کار قوه یې کمزورې او یا هم په نشت حساب وه، دغه راز یو شمېر خلکو دخپل ځان او شخصیت دتبارز لپاره هم ستر ارزښتونه لکه اسلام، وطن، ملت او ژبه(پښتو) په ناوړه بڼه کارولي دي.

داسې خلک هم لیدل شوي چې هېڅ ډول اخلاقي، علمي او هنري شخصیت نه لري، په اصطلاح د دوو خرو اوربشې

(c) ketabton.com: The Digital Library

به نه شي ښېلولای، خـو لـه سـترو ایډیـالونو بـه یـې شـعارونه جوړکړي وي او ځان به پرې ځلوي، یو شمېر ژبپالو(پښتوپالو) هم دعملي خدمت پرځای د ګړنیز تبلیغ لمن نیولې او غواړي په دې ډول په ټولنه کې دیوه محرومیـت دانعکـاس لـه کبلـه ځان تثبیت کړي، ځینې داسـې کسـان هـم شـته چـې دژبـې دپورته کولو اواز یو مقام تـه رسـولی، خـو کلـه چـې دعملـي خدمت وخت رارسېدلی ، بیا یې دخپل مقام پـه خـاطر ځـان غلی کړی، نو ځکـه خـو شـاعرچې دټـولنې تـر ټولـو ځیرمـن موجود دی، دې رمز ته متوجه شوی او وایي:

ځوک چې دپښتو په نوم ښاغلي دي
هغه د پښتو پر مـــری غـــلي دي

ځینو سیاستوالو بیا دخپلو ناوړو عملونو له کبلـه دافغانسـتان نړیوال حیثیت او غرور پیکه کړ. تر نن تقریباً ۲۱کالـه وړانـدې ښاغلي سلطان کشتمند په یـوه مرکـه کـې ځرګنـده کـړې وه: ((موږ افغانستان ته دومره خدمت وکړ چې دټولې نړی په کچه موږ خلکو ته ور وپېژنده، خو تر موږ دمخه افغانسـتان پـه نـړی کې چا نه پېژنده.))

ښاغلي سلطان علي کشتمند او د هغه ګوند پر افغانسـتان د راغلې وروستی غمیـزې او پـردي ښکیـلاک لـه املـه هغـه تـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخـپلې خپلواکـۍ او نـاپېيلتوب دقربانـۍ پـه بـدل کـې يـو دردوونکې او غمونکې شهرت ورکړ، نـه هغـه عـزت، شـهرت، حيثيت، ژوند او مقام چې پخوايې درلود.

ددې خبرو مانا دا نه ده چې موږ بايد ايډيالونه ونـه لـرو او ملت پر واحدو ايډيالونو راټول نه کـړو، بلکـې هـدف دا دی چې ايډيالونه بايد پيکه نه شي او ناوړه ګټه ترې وانه خيسـتل شي، دسترو ايډيالونو دځلونې، بري او هغو ته درسېدنې لپاره ايډيالو شخصيتونو، سپېڅلو لاربښوونکو او رڼو لارويانو تـه اړتيـا ده، موږ بايد په ړندو درنـا شـننه ونـه کـړو او نـه لـه کرغېړنـو اشخاصو دايډيال نظام دجوړولو هيله ولـرو. دسـترو ايډيـالونو دمسخه کېدو دمخنيوې لپاره يوه لاره داده، هغه څـوک چـې سترو ارزښتونو او اوچتو ايډيالونو سره دمينې جذبه پـه زړه او دتدبير قوه په فکر کې ونه لري، بايد د لويو ايډيالونو شعار تـه پرې نه ښودل شي، اوس دعمل نړۍ ده، په تشو شعارونو نـه کلې ابادېږي، نه ښارونه او نه ايډيالونه پـرې بـري تـه رسـي، بلکې دلويو ارزښتونو دسولېدو او پيکه کېدو سبب هم ګرځي، نو ښه لاره دا ده چې موږ دشعار پرځای عمل ته ترجيح ورکړو او څه شی چې غواړو هغه په عمل کې خلکو ته څرګند کړو او دخپل ايډيال مطابق له ځـان نـه همغسـې ايډيـال شخصـيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړکړو. ددې کار ګټه به داوي چې دوچو شعارونو له کبله به دلويو ايډيالونو دپيکه کولو مخه نيـول شـوې وي، کـه څـوک افغانستان ، اسلام، ملت او پښتو ته خدمت کوي، نـو ښـه کـار دادی چې چغې دې نـه وهـي، او شـعارونه دې نـه ورکـوي، عملي خدمت دې وکـړي او دخـدمت پـه هنـداره کـې دې خپـل ارمـان وځلـوي، ځکـه چـې دعمـل دخاونـد او دوينـا دځښتن ترمنځ دشخصيت له پلوه ډېر تفاوت وي، هغه د استاد الفت خبره:

د عمل دخاوندانو په حضــــور کې
د وينا خاوند ولاړ لاس په سلام دی

افغانستان، اسلام، افغانانو او پښتوته دربښتيني او عملي
خدمت په هيله
په درناوي
دهيلې اداره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحراني شرايط او فرهنګي کار

هره ټولنه چې له کوم سياسي، پوځي، ټولنيز بحران او ناورين سره مخامخ شي، نو د ټولنې ډېر ستر ارزښتونه او ايډيالونه هم ورسره له ډول ډول ګواښونو او خطرونو سره مخامخېږي. کله چې دټولنې ستر او مانيز ارزښتونه او ايډيالونه لږ کمزوري شي، نو د ټولنې وګړي له ذهني پلوه سره وېشل کېږي، همدغه وېش ددې سبب ګرځي چې د ټولنې دخلکو ذهني ځواک له يو بل سره په اختلاف کې اوبه شي او دترقۍ او سوکالۍ لپاره ورته څه پاتې نه شي.

زموږ ټولنه هم په تېرو درويشتو کلونو کې له ډول ډول سياسي او پوځي بحرانونو او نورو ډول ډول غميزو سره مخامخ شوې ده. لـه دې غميزو څخه راپيدا شوي زيانونه دومره زيات دي چې کـه لـه هره پلوه يې وسنجوو نو ساری به يې نه زموږ دهېواد پـه تـاريخ او نه دنړۍ دنورو ولسونو په تـاريخ کـې وليـدل شـي او کـه سـړی د احساس له زاويې ورته ځير شي نو غوني به يې زېږه شي.

افغاني ټولنې ته د اوښتو زيانونو پـه اوږدې لـړۍ کـې فرهنګـي زيانونه د ډېرې ويرنې وړ دي. له ملي موزيم، سيمه ييزو موزيمونو، دباميانو دسترو تاريخي مجسمو، علمي مرکزونو او لويـو کتـابتونونو را نيولې دليکوالو تر شخصي کتابتونو پورې ټول لوټ او تباه شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي. دهېواد پر فرهنګ داسې پرله پسې ناتارونه راغلل چې يو تربله دردوونکي وو، ان تر دې بريده چې دټولو ليکوالو، فرهنګپالو او نورو هېوادپالو هيلې يې ومروړلې.

په داسې بحراني شرايطو کې دفرهنګي کار او فرهنګي خدمت خبره مطرح کول يو بابيز او بې اغېزې کار ګڼل کېږي، لامل يې دا دی يو خو دا چې دفرهنګي ويجاړونې لړۍ لا بنده شوې نه ده او بل دا چې دژوند دنورو خواوو اړتياوې دومره مهمې شوي چې که هغه پوره نه شي، نو خپله ژوند له ګواښ سره مخامخېږي. خو د ياد وړ خبره دا ده دهېواد فرهنګيان چې دفرهنګ درغونې شعور او مسووليت لري، ددې ډول بحراني شرايطو ناوړو اغېزو ته تسليم شي؟ او که نه د يوه وقايوي درمل په توګه ورو ورو دخپلې ټولنې فرهنګ ورغوي؟ دې ته مو هم بايد پام وي چې زموږ په هېواد کې ډېر ناورينونه دهمدې فرهنګي بنسټونو، ملي ارزښتونو او ايډيالونو دبنسټونو له نړېدو او ښوربېدو څخه راپيدا شوي دي.

په هېواد کې د۲۳کلونو په اوږدو کې د (۳۵۰۰) ښوونځيو د نړېدو له امله د اټکل اتو مليونو وګړو دلوستوالېدو مخه نيول شوې ده. په همدې کلونو کې به دې جګړه مارو وګړو له کومې لارې خپل ژوند خړوبولای او يا به يې خړوبوي؟ ځواب يې څرګند دی، تر زياتې کچې له جنګ جګړو او نورو نامشروعو لارو.

که چېرې زموږ په ټولنه کې همدومره نالوستي کسان نه وای، نو د جګړه مارو تنظيمونو ليکې به چا ډکولې؟ او څوک به دلوستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منفي سياستوالو دښکار سبب ګرځېدل؟ ايا هغو وسله والو سره چې دهېواد ملي شعور واى او له متمدنې نړۍ سره اشنا واى، دهېواد ملي موزيم يې لوټوه؟ هغه يې په نورو پلوره او يا ړنګوه؟ ملي ګالري او ملي ارشيف يې چورول او دنړۍ ستر شهکارونه د(باميانو تاريخي مجسمې يې نړولې؟) دا ټولې بدمرغۍ زموږ دفرهنګي فقر له کبله او د ملي فرهنګ دروحيې دنشتوالي له امله راپيدا شوي دي. که چېرې زموږ په ټولنه کې دعلمي مرکزونو او فرهنګي بنسټونو د بيا رغونې غم ونه خوړل شي، نو دغلا او لوټ دا لړۍ به همداسې روانه وي او زموږ پاتې فرهنګي شتمنۍ به هم همداسې لوټېږي او نوي غله به د زړو غلو ځاى نيسي، نو اوس چې ټولنه له داسې يو بحران سره مخامخ ده، فرهنګي ټولنو او فرهنګپالو ته په کار دي چې د اوږده زغم لاره خپله کړي، دې پسې ونه ګرځي چې اوس ددوى کار ته په ټولنه کې په کومه سترګه کتل کېږي او خلکو ته څه ارزښت لري، دټولنې او دعامو وګړو دبې تفاوتۍ کچه څنګه ده؟ بلکې دوى بايد دې ته پام وکړي چې دفرهنګي کار اغېز په يوه ورځ، يو کال او يوه وخت کې نه معلومېږي، فرهنګي کار دسرو زرو او هغو غرنيو غميو په شان دى چې دکلونو او پېړيو په تېرېدو سره يې دا ډول ارزښت ګڼلى او د وخت په تېرېدو سره يې هره ورځ ارزښت نور هم زياتېږي. فرهنګي کار هم همداسې در وبوله ځکه چې تر ډېرو کلونو وروسته يې ارزښت څرګندېږي او د وخت په تېرېدو سره يې ارزښت نور هم زياتېږي، دهمدغه معيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ارزښت په پام کې ساتلو سره فرهنګيانو ته په کار دي چې د فرهنګي کارلنډ مهالې ګټه په پام کې ونه نيسي، بلکې ددې کار اوږد مهالې ګټې ته پام وکړي او خپل زغم او هيله همداسې زيات کړي.

هېواد ته د زيات فرهنګي خدمت لپاره دفرهنګيانو، دزغم او
حوصلې دزياتېدو په هيله
دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مې سل نصیحتونه ورته وکړل!

جرګې لاړې، مرکې لاړې، عذرونه وشول، ننواتې وشوې، لوی، واړه، زاړه، ښځې، ځوانان، روښنفکران، مخور، لیکوال، فرهنګپال، سوداګر، استادان او دبېلابېلو مسلکونو پوهان له کور، کلي، هېواد او لرې لرې هېوادونو مشورو او عذرونو ته ورغلل، خو چړیان، طالبان، ملایان، مولیان او واکمن "علما کرام" دخپل جهل پرخره سواره وو، دهېچا پر خبرې یې سر ونه ګراوه، دهېچا یې ونه منله، بل هېڅ شی یې نه و زده، خو یوازې دومره یې زده و چې (نه منم، نه منم) او بس.

د اسلام دسپېڅلي دین د ۱۴ سوه کلن تاریخ په اوږدو کې هېڅکله هم ملا، طالب او یا په بله نومونه روحاني قشر په دومره یو اړخیز او مطلق ډول واک ته نه و رسېدلی، لکه طالبان چې واک ته رسېدلي وو، داسې برېښېده، چې دپېړیو پېړیو محرومیتونو، غریبیو او ډول ډول کینو او عقدو دهغوی زړونه دعام ولس پر وړاندې دکرکې او غوسې برید ته رسولي وو، ځکه یې دقدرت پر مهال دهمغه ولس پر ځورولو، ټکولو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيکه کولو پيل وکړ، چې دوی يې پالللي، لوی کړي او دکابل د واک ترتخته يې ورسره منډه کړې وه. ترهغه مهاله چې پر ملا او طالب د واک دخوړلنيو وړمې نه وې لګېدلي، نو همدا چغې به يې وهلې، چې "موږ خو دشريعت غرای محمدي د نفاذ لپاره راپورته شوي يو، موږ دڅوکۍ او مقام غوښتونکي نه يو او کار خپل اهل کار ته سپارو" خو کله چې واک ته ورسېدل، نو ايله دخپلو محروميتونو دپوره کولو په لټه کې شول، څوک دڅوکۍ، څوک دموټر او څوک هم دڅلورو شرعي نکاحو دپوره کولو په هڅه کې شول.

د ټولنيز ژوند دښېرازۍ مخه ډب کړای شوه او يوازې خپل ژوند مطرح شو. دټولنې ټول مجموعي تفکر يوازې (ږيرې) ته راټول شو، ږيرې او نورو سنتونو دفرضو ځای (!) ونيو او فرضو دسنتو. دانسان کرامت تر ږيرې قربان شو او دښځې فرضې زده کړې تر چادرۍ لاندې زندۍ شوې.

دا خبرې په دې مانا نه دي، چې ګنې اوس طالبان له سياسي ميدانه ګوښه شوي او ځواک يې په اصطلاح اوبه شوی، نوموړ ته خبرې کول اسانه دي. موږ دهيلې په تېر پنځه کلن خپرنيز بهير کې هر وخت ځينې انتقادي ليکنې کړي او طالبانو ته مو نېکې مشورې ورکړي دي، دبېلګې په توګه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتېر کال د (طالبان، بتان او بت پالان) لیکنه او دهمدې روان کال په لومړۍ ګڼه کې د(مدرسه او ښوونځی) او همداسې نورې لیکنې یادې کړو. سربېره پردې (هیله) هغه یوازینۍ پښتو مجله وه چې دطالبانو تر واکمنۍ لږ وروسته خپره شوه او دپنځو کلونو په بهیر کې په منظمه توګه کابل او دهېواد زیات شمېر ولایتونو ته رسېدله. موږ په هیله کې د اصلاحي لیکنو ترڅنګ وخت پر وخت طالبانو ته په ګړني ډول هم دعام ولس او هم د لیکوالو دردونه، نظرونه او وړاندیزونه ور رسولي، خو هغوی نه یوازې دا چې منلي یې نه دي، بلکې موږ ته یې ګواښونه هم کړي او اخطارونه یې هم راکړي دي، خو له دې سره سره موږ د عام ولس په شان په دې نظر وو چې که چېرې طالبان له منځه ځي، نو داسې څوک یې باید ځای ونیسي چې لاسونه یې دملت په وینو سره نه وي، که چېرې ستمي او افغان ضد ځواکونه بیا واک ته رسول کېږي، نو تر دوی بیا همدا طالبان ښه دي، ځکه که طالبان تنګنظره دي، له ترقۍ او تمدن سره علاقه نه لري او ان چې مخالف یې دي، خو لږ تر لږه د یوې عقیدې خاوندان دي، دخلکو سر، مال او عزت خو خوندي دی. طالبانو ته مو هم په سوونو ځله دا خبره کړې وه چې افغانستان پرته له هغه هم جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځپلی او نور دجنګ توان نه لري، زموږ له دنیا سره په دښمنۍ کې ګټه نه شته، که امریکا (۵۲) ټوټې هم شي افغانستان ته یې څه ګټه؟ ګټه به یې عربو او نورو عجمو ته رسي، لکه دشوروي د ټوټه کېدو ګټه چې نورو ته ورسېده، هر هېواد ته خپلې ملي ګټې ډېرې مهمې دي، خو هغوی خپله عقیده له افغان ملتپالنې سره مخالفه ګڼله او د چا خبرو ته یې اهمیت نه ورکاوه، هغوی ته ځانونه (علماء) ښکارېدل، نو ځکه د ناعلمۍ په دریاب کې ډوب شول.

زموږ اساسي ربړه دا وه چې دطالبانو مخالف ځواکونه طالبانو سره دمذهب پربنسټ جګړه نه کوي، بلکې د خپلو قومي عقدو له مخې جګړه پرمخ بیایي او هم دهر بهرني هېواد هرې مداخلې ته (لبیک) وایي او ورته ناخي. هغوی طالبان دپښتنو استازي (!) ګڼل، خو طالبانو بیا پښتو پالنه او ملتپالنه یو شرک او جرم باله، طالبانو دا زغم هم نه درلود چې پښتنو کې یو شعوري حرکت او قوت رامنځته شي، ځکه چې هغوی دا د خپل واک لپاره خطر ګاڼه، نو اکثرو روښنفکرانو سره همدا وېره وه، چې طالبان خو هسې هم له پښتونولۍ سره وران دي، خو ددوی دماتې په غچ کې به ټول پښتانه در په دره شي، پښتانه به دطالبانو دتېروتنو کفاره ورکړي، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه خو ټولو پښتنو روښنفکرانو ځانونه ستړي کړل او په سوونو ځله يې طالبانو ته وويل چې مه کوئ دا کارونه مه کوئ، تاسو سره ټول قوم بربادېږي. د افغانستان لوی عالم پوهاند عبدالشکور رشاد دطالبانو ډېرو مشرانو ته په وار وار دا وويل: "ستاسو بریالیتوب یوازې دملا او طالب بريالیتوب دی، خو ماته مو دټولو پښتنو ماته ده".

داستاد دخبرې مانا دا وه چې امتياز يوازې دطالب او ملا دی خو په زيان او تاوان کې ټول پښتانه ورسره شريک دي.

دطالبانو تر سقوط نه شو مياشتې دمخه مو په کندهار کې يو لوړ پوړي چارواکي سره همدا خبرې مطرح کړې، چې ګورئ پښتانه درسره بربادېږي، هغه په يوه زهرجنه خندا موږ ته وويل: ((دا پښتانه روښنفکران دي موږ نه د پښتو په خاطر دفاع نه کوي، موږ مسلمانان يو، پښتانه نه يو، زموږ هدف اسلام دی نه پښتو او پښتانه))، موږ ورته همله ښه په زغرده وويل چې وروره ستاسو هدف به ستاسو دخپل تعبير اسلام وي، خو پښتانه تاسو ته په دې خاطر مشورې نه درکوي چې تاسو يا ښه مسلمان ياست او يا ښه پښتانه، تاسو د اسلام په نامه دپښتنو دفاعي ځواک له منځه وړی، اوس چې واک درسره دی، هغه دملا او طالب دی، په نوم پښتون روښنفکر درسره په حکومت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې نه شته او نه هم کوم مخور قومي مشر، میم زرما ته وله د ملا ده، خو کله چې له منځه ځئ، پښتون ولس به ستاسو د اعمالو کفاره ورکوي، موږ دې خبرې ته ډېر ځورېږو، نه دا چې ته عرب مسلمان يې که بل بې قومه مسلمان؟ دا خبرې مو هم ورته وکړې چې تاسو خو پښتانه نه يئ خو دپښتنو مخالفين مو دپښتنو استازي بولي او ستاسو په نامه يې زموږ دپښتنو د وژلو پلان جوړ کړی دی.

موږ ورته وويل چې که موږ ته طالبان او غیر طالبان دا تضمين راکړي چې د طالب تر زوال وروسته به يوازې طالب د طالب د اعمالو سزاويني او موږپښتانه به ورسره نه کړول کېږو، موږ به هېڅکله هم تاسو ته دمشورو لپاره درنه شو، خو که ستاسو د اعمالو ټول زيان زموږ قوم ته متوجه وي، نو هغوی مجبور دي چې ستاسو سر په دې خبره خلاص کړي او ان ګرېوان مو ونيسي.

طالب چارواکي موږ ته وويل: ((يه موږ چاته تضمين نه شو ورکولای، هر سړی پوهېږي خپل کار يې، موږ داسلام خبره کړې نه دقوم)).

اوس له هغه وخته نږدې اته مياشتې وتي او د طالبانو نظام هم رنګ شوی، هغه ويره چې پښتنو روښنفکرانو درلودله کټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مټ عملي شوه، په لسګونو زره پښتانه ووژل شول، کورونه يې لوټ او بمبار شول، طالبانو هم دنړېدې (۵۰) زرو طالبانو دقربانۍ ثمر، د ږيرې، حجاب، سر زورۍ او خپل افراطي عمل نه قربان کړ، له همغه پيله بيا تر پايه عروجه او بيا تر زواله د سرتمبګۍ دجهالت پر خره سواره او د چا نصيحتونو لارې ته سم نه کړای شول، هغه دشاعر خبره:

که مې سل نصيحتونه ورته وکړل
هغه خدای بې لارې کړی په لار نه شو

په هېواد کې ديو ملي حکومت دجوړېدو او ټولنيز عدالت
دتامين په هيله
په درنښت
دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مطبوعات ازاد شي

په افغانستان کې تر یوه۲۳ کلن پرله پسې اختناق وروسته یو ځل بیا په هېواد کې د قانون، قانونیت، ازادۍ او ولسواکۍ، سولې او ښېرازۍ، ټولنیز عدالت او هېوادنۍ پرمختیا خبرې ډېرې اوربدل کېږي، یوځل بیا د شعارونو بازار ګرم دی، خوله ور، ژبور، اړیکوال او هغه لوبغاړي بیا ډګر ته راوتلي چې د رنګارنګ لوبو په هر سره، شنه ، سپین او تور ډګر کې د لوبېدو وړتیا او قابلیت لري، په یوه شېبه کې جنایت پر خدمت او خدمت پر جنایت عوضولای شي،پر خپلو ټولو عیبونو د غرونو غوندې پردې را اړولای شي او د نورو د مچ وزر په شان تېروتنه د غره غوندې غټولای شي.

د همدغسې واکوالو په واکمنۍ کې یو ځل بیا د ازادۍ او دیموکراسۍ انګازې خورې دي او ددې انګازو په منځ کې بیا د مطبوعاتو ازادي او د ازادو مطبوعاتو خبرې ډېرې زیاتې تودې دي.

ظاهراً خو ازادي، دموکراسي، ولسواکي، ټولنیز عدالت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر مختګ، ازاد مطبوعات او د مطبوعاتو ازادي خورا خوږې خبرې دي، آن د سترو ارمانونو په توګه باید ورته وکتل شي، خوله بده مرغه چې په افغانستان کې د شعارونو او عملونو تر منځ زیات واټن وي، نه یوازې واټن وي، بلکې شعار او عمل زیات وخت یو د بل پر ضد واقع شوي دي، چا چې د (خلکو) شعار ورکاوه، هغوی خلک له منځه یوړل، چا چې د اسلام شعار ورکاوه هغوی اکثرو بیا د کفر له ګرېوانه سرونه راوکښل او د ځینو عملي جهاد پر فساد بدل شو او د ځینو چې د بهرنیو مداخلو د بندولو چغې وهلې هغوی بیا بهرنیان راوبلل، د همدې ۲۳ کلنې پخې تجربې له مخې په کابل کې د یوې ولسوالۍ د زورواکو قومندانانو د مطلق واک په حدودو کې د مطبوعاتو ازادي یو ځل بیا د همغې تجربې د تکرار تداعي ده، بیا به هم عملونه د شعارونو خلاف وي او په کابل کې خو یې اوس عملي بېلګه هم همداسې ده.

د کابل ټلویزیون او راډیو د پنجشیر ولسوالۍ د وګړو په لاس کې ده، له دولتي راډیو ټلویزیون نه یې د یوې ډلې او یوې ولسوالۍ خپرنۍ وسیله جوړه کړې ده، راډیو ټلویزیون کې چې د احمدشاه مسعود په باب دومره ستاینې او ویرنې خپرېږي، د لنډمهالي ادارې مشر حامد کرزي په باب دومره څه نه شته، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې پر ټلويزيون او راډيو د ټوپک شپېلۍ واکمنه نه وي، نو د نارسمي اشخاصو په باب به په رسمي خپرونه کې په دې کچه خپرونې شونې وي؟

ځرنګه چې اوس په کابل کې د نړيوال سوله ساتي ځواک سرتېرو حضور شته او د دې هېوادونو حکومتونه د عمل او شعار تر بريده د ديموکراسۍ او مطبوعاتو د ازادۍ خبرې کوي، نو پر کابل باندې د اصلي واکمن ګروپ مخور هم غواړي خپل سکتارستي خصلت د مطبوعاتو د ازادۍ تر پردې لاندې پټ کړي، دوی پر دې پوهېږي چې دوی د بهرنيانو په مرسته د هېواد لوی اکثريت(پښتانه) د القاعدې او طالب تر نامه لاندې لږ تر لږه اوس په کابل کې له سياسي واکه محروم کړي، نو ځکه خو ميدان دوی ته تش دی، دوی خو په کابل کې پښتانه آن عادي ژوند ته نه پرېږدي، نو پاتې لا هغوی ته د مطبوعاتو د ازادۍ حقوق، نور نو که څوک څه خپروي هغه يا د دوی خپل خلک وي، يا به ورسره تنظيمي اړيکي لري، يا ژبني، سيمه ييز، قومي او نور روابط، دوی به هڅه وکړي چې د ديموکراسۍ تمثيل وکړي، خو د دوی مالي سپورټ او فکري کيلي به واکمنې ډلې سره وي.

اساسي خبره داده چې په لنډ مهاله اداره کې د اساسي واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګروپ عملونه او دمطبوعاتو رښتینې ازادي یو دبل خلاف دي، دا واکمن اکثره په جنګي جرمونو کې ککړ دي او د ازادو مطبوعاتو رسالت دادی چې د دا ډول جنګي جنایتکارو له څېرو څخه پرده پورته کړي، خوکله چې واکمن پر دې پوه شي چې زما په اوړو کې شګه ده، نو بیا خو هېڅکله داسې ازادۍ ته اجازه نه ورکوي.

د کابل د لنډمهالې اداري د دوو واکمنو ډلو تر منځ یو غټ نظري او عملي توپیر پروت دی، د روم د سولې د بهیر اووه تنه وزیران چې ښاغلی حامد کرزي هم له هماغې جملې څخه دی، داسې خلک دي چې په هېڅ ډول جنګي جرمونو ککړ نه دي، ټول د اهلیت او مسلک خاوندان دي، دوی په دولت کې حقوقي صلاحیت لري خو عملي واک یې ډېر کم دی، خو په مقابل کې د نظار شورا ډله چې اکثره د یوې ولسوالۍ اوسېدونکي دي او په حکومت کې د مطلقیت تر بریده واک ورسره دی، واقع ده، د دې ډلې زیاتره غړي په جنګي جرمونو ککړ دي، د روم د سولې بهیر غړي وزیران داسې فکر کوي چې دوی خو هسې هم جنایت نه دی کړی، پرېږده چې مطبوعات ازاد شي، چې له دې نورو جنایت کارانو خو بڼکې وباسي، خو د نظار شورا غړي بیا فکر کوي چې ظاهراً به د مطبوعاتو په ازادۍ د امریکا متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایالات خوشاله کړو، ځانپلوي مطبوعات به ازاد کړو او د مخالفو خولې به وتړو او په دې ډول به پر خپلو بدرنګو عملونو پرده خوره کړو.

په اوسني وخت کې د مطبوعاتو ازادي له دغسې متضادو لارو او واټونو څخه تېرېږي، دلته یو ځل بیا خپله اساسي خبره راغبرګوو چې د یوې ولسوالۍ په حاکمیت کې د مطبو عاتو ازادۍ مانا د ځان تېر ویستل دي، ددې خبرې اصلي علت دادی چې د مطبوعاتو ازادي د دې خلکو له سیاسي ګټو سره متضاده ده، که مطبوعات ازاد شي نو هغه به ضرور ولیکي چې یوې ولسوالۍ ته د ټول هېواد د برخلیک ټاکلو حق د هغه هېواد له ولس سره چورلټ ظلم او ناروا کار دی.

د ابو حنیفې مدرسې فارغ باید په قضا - څارنوالۍ کې مقرر شي نه د امنیتي او دفاعي چارو د مسول په توګه.

د هر جعلي نوټ ګرځول یو جنایي او سیاسي جرم دی پاتې یې لاچاپول، نو روسیه چې اوس هم نظار شورا اواستاد رباني ته په ټنونو پیسې چاپوي، ددې مسلې ډاګیزول او پوښتنه به څنګه کېږي؟

د امریکا متحده ایالتونو او د نظار شورا د واکمنې اداري دادعاوو پر بنسټ د یوې فرضي په توګه که طالبان(له Aنه تر Z)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې ټول جنايتکار وګڼل شي، نو تر طالب د مخه جنايتکاران چې په کابل کې يې (۲۵) زره خلک ووژل، د هغو حساب به څنګه شي؟ د کابل په افشارو، دربيمه کارته او نورو سيمو کې چا هزاره ګان په ډله ييز ډول ووژل؟

هغوی چې په سرونو کې يې ميخونه ټک وهل او خلکو ته يې د مړي نڅا ښودله، هغه خلک څه شول؟

د شهيدې ناهيدې په شان د نورو لسګونو شهيدو خويندو قاتلين څه شول؟ چاپټ کړل او دچا په ليکو کې ننوتل؟

د هېواد په شمال کې د طالب په نامه د هر پښتون سرومال او عزت لوټوونکي د چا وسلوال کسان دي؟ دفاع او کورنيو چارو وزارت، کوم جنايتکار تر اوسه پورې ونيو؟

په مزار شريف کې د جنرال مالک او محقق د جنايتونو دوسيه چاته وړاندې کېږي؟

د شمالي سالنګ، بنګي پل، متک پل او نورو پلونو د الوزولو مسوليت د چا پر غاړه دی؟

په کعبه شريفه کې د قسم خوړونکو پر خبرو به دبيا باور نتيجه څه وي؟ او همداسې نورې هغه په سلګونو او زرګونو (ولې) چې د اوسنيو واکمنو پر وړاندې پرتې دي او ځواب ترې غواړي، خو که دې پورتنيو يادونو سره سره اوسنۍ واکمنۍ کې د زغم روحيه پياوړې شوې وي، خپلو عيبونو ته يې پام شوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، د سمون لپاره یې هڅه کوي، د خپل ځان ترڅنګ نور هم زغمي، په زړونو کې يې د کينې پرځای د مينې او ولولې څپې غالبې شوې وي او رښتيا هم د زړه له تله غواړي مطبوعاتو ته ازادي ورکړي، نو دا به زموږ د هېواد په تاريخ کې د فکري او ژبنۍ ازادۍ په برخه کې يو ځلاند څپرکی وي. د مطبوعاتو ازادي له يو لړ کمو زيانونو پرته بې شمېره ګټې لري، ځکه که مطبوعات ازاد شي، د ولس او حکومت ترمنځ نېغ په نېغه ذهني اړيکي ټينګېږي، د سالم انتقاد روحيه پياوړې کېږي، پر واکمنو باندې د ولس د باور کچه اوچتېږي، ټولنيز عدالت ورسره تامينېږي، ذهني پرمختيا ورسره رامنځته کېږي، که واکمن رښتيني خدمتګاران وي د ازادو مطبوعاتو له لارې په ولس کې نور هم خپل محبوبيت زياتولای شي، ولس د نړۍ د تمدن له کاروانه خبرولای شي، د ګڼو استعدادونو غوړېدو ته لاره اوارولای شي، خو لنډه دا چې ازاد مطبوعات په سلګونو نه اټکلېدونکې ګټې لري. موږ له اوسنيو واکمنو هيله لرو، لکه شعار يې چې ورکړی همداسې يې په رښتيني ډول عملي هم کړي او يو ځل بيا د شعار د مخالف عمل تېره ترخه تجربه تکرار نه کړي.

په هېواد کې د رښتينو ازادو مطبوعاتو د خپرېدا په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هېواد کې
د واک انحصار څنګه له منځه تللای شي؟

هرکله چې زموږ په هېواد کې يوې سياسي ډلې واک ترلاسه کړی او هغه يې بيا په خپل انحصار کې ساتلی نو عام ولس ورڅخه خوابدی شوی او بيا يې ورسره کرکه پيدا شوې ده.

هرڅومره چې واکمنو پر خپل واک ټينګار کړی همدومره يې مقابل لوري سخت افراطي غبرګون ښودلی او کله چې يې هغه واکمن سياسي جريان راپرځولی، نو بيا يې دې بل ځای نيولای، دوی بيا هم همغه تجربه تکرار کړې او تر دې اوسه لا دا لړۍ روانه ده.

له ۱۳۵۷ل کال راهيسې چې کوم افراطي حکومتونه راغلي، که ښي اړخي وو که کيڼ اړخي هغه ټول، ولس ته نامعقول وو. تر ۱۳۷۱ل کال وروسته سياسي واک قومي بڼه خپله کړه. د استاد رباني او جميعت واکمني مانا د تاجکانو واکمني، دې خبرې وزن او حقيقت هم درلود، ځکه په وروستيو کې ددې تنظيم موخه او هدف خپلې قومي، سيمه ييزې او ژبنۍ ګټې وې او دا يې عملاً ثابته کړې وه. ددې پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې چې هغه وخت کوم ځواکمن ګوند جنګېده هغه د انجنیر حکمتیار اسلامي ګوند و، چې اسلامپاله ایډیالوژي یې درلودله او ملتپالنه یې د ایډیالوژۍ په حدودو کې نه ځایېدله. حکمتیار د خپلو سیاسي او ایډیالوژیکو ګټو لپاره لـه جمیعت تنظیم سره جګړه کوله، خو ځرنګه چې دی په ختـه پښتـون و نو جمیعتیانو دده جګړې ته قومي بڼه ورکوله او غوښتل یې په دې ډول خپل قوم پلمه او د خپلو ګټو ساتنه وکړي. نـور لـړه کې یې هم په همدې نامه راپارول، خو دا ټولو ته معلومـه ده چې حکمتیار هېڅکله هم نه په عمل او نـه پـه وینا کـې پـه شعوري توګه د اکثریت د قومي حقوقو د خوندي کولـو لپـاره مبارزه کړې ده. د استاد رباني د بې کفایته واکمنۍ له امله په هېواد کې د طالبانو د اسلامي تحریک په نامه یو بـل سیاسـي مذهبي جریان ته ذهني او عملي لاره اواره شوه. دې تحریک د افغانستان له پنځه نوي فیصده خـاورې ځخـه د جمیعـت او نظار شورا ټغر ټول کړ او د یوه واحد حاکمیت تمثیل یې وکړ.

د طالبانو اکثره غـړي پښتانـه وو، خـو ددوی مبـارزه ددوی د خپل تعبیر مطابق سوچه مذهبي مبارزه وه او پر همـدې بنسـټ یې د خپل حاکمیت ستنې ټینګې کړې وې. دوی قومیت، ملت پالنه او ژبپالنه یو شرک باله، دا چې پـه پښتـو یـې خبـرې کـولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

علت یې دا و چې بله ژبه یې زده نه وه. طالبانو په سلو کې دوه سوه یو مذهبي نظام حاکم کړ، ددوی په نظام کې له ملا او طالب پرته بل هیڅا ته اړتیا نه وه او نه ورته د تقرر چانس برابرېده، ان د ترافیکو او روغتونونو د ریاستونو رئیسان یې هم ملایان ټاکل شوي وو. خو جمیعتیانو د طالب واکمني هم د پښتون د واکمنۍ په نامه یادوله او انګېرله او نړۍ ته یې هم دا ښودله چې دا د پښتنو واکمني ده.

طالبان په پای کې د یو نړیوال ټکر په نتیجه کې له منځه لاړل او د تخت وبخت او کبر جام یې نسکور شو. یو ځل بیا همغو ټوپکسالارانو او پاټکسالارانو ته واک ورسېد چې طالبانو زیاتي د مرګ کومي ته ور ټېلوهل، خو د یو نړیوال تصادف او تصادم له کبله د مرګ له خولې څخه وژغورل شول او د بي ۵۲ الوتکو په زور د کابل پر تخت کېنول شول. دا ځل داسې هیله کېده چې نظار شورا به همغه پخوانۍ نظار شورا نه وي، دا ځل به یې له حالاتو درس او عبرت اخیستی وي، دا ځل به افغان ولس ته دا ثابتوي چې دوی د واک په لټه کې نه دي، دوی ته یوازې همدا انعام بس دی چې د مرګ له کومي را ایستل شوي او همدا شکرانه ورته کفایت کوي، خو دوی یوځل بیا د بل ورکړې واکمنۍ په بهیر کې ثابته کړه چې ددوی په خصلت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېڅ ډول بدلون نه دی راغلی؛ څه چې پخوا وو همغسې دي او ان تر هغه لا هم بتر شوي دي.

نظار شورا دا ځل پر واک داسې خېټه واچوله، چې تر دوی د مخه ټولې واکمنۍ يې چلنج کړې، د هېواد په پنځه زره کلن تاريخ کې هېڅکله هم يوې ولسوالۍ ته داسې بشپړ واک نه و ور رسېدلای.

په اوسني وخت کې پنجشېر ولسوالۍ ته شپږ وزارتونه، ۱۷ معينيتونه او (۸۳۲) رياستونه ورکړل شوي دي. له شپږو وزارتونو پرته څو داسې نور لوی رياستونه دي چې تر وزارته يې هم واک وځواک زيات دی، لويه څارنوالي، سره مياشت، راډيو ټلويزيون. يوازې د کابل ښار د ۱۷ګونو امنيتي حوزو له جملې د (۱۳) امنيتي حوزو قومانداناڼ پنجشېريان دي، په بهرنيو سفارتونو کې هم همدا حال دی. په سلو کې اتيا برخې کار کوونکي او سفيران يا پنجشېريان دي او يا هم د نظار شورا پلويان.

د نظار شورا غړي پر واک دومره مين دي چې اوس خپل پخواني موئتلفين؛ جنرال دوستم او وحدت ډله هم نه مني او ميم زرما ټوله زما غواړي. ملګري ملتونه او سوله ساتي ځواک هم څه اساسي رول نه لري، دوی نه دا ګيله ده چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د خلکو ساتنه نه کوي، بلکې د نظار شورا واک ساتي. په کابل کې ددې لپاره پراته دي چې څوک پر نظار شورا برید ونه کړي او واک يې ونه لړزوي، يوازې نظار شورا ته د ټوپک ګرځولو اجازه شته نور هېڅا ته هم نه شته، دوی اوس هم يوې ډلې ته حکومت وايي، که دا ډله هرڅه کوي، که وزيران وژني، بنديانوي يې، که خلک وژني، موټر تښتوي او يا عامه شتمنۍ لوټوي، دوی ته اجازه شته، خو بل هېچا ته اجازه نه شته، چې پر دوی برید وکړي. که له شمال نه کابل ښار ته په سلګونو زره وسله وال او ټوپکوال داخلېږي، هغوی ته اجازه شته خو که له سوېل ختيځ او لويديځ څخه څوک له چاقو سره هم ښار ته داخلېږي نو پلټنه او څارنه يې کېږي.

په خواشينۍ سره بايد ووايو چې ملګري ملتونه اوس يوازې د نظار شورا د ساتنې دنده سرته رسوي او دې باندې عام افغان ولس سخت ګيله من دی. دې کې شک نه شته، چې که د ملګرو ملتونو پوځونه په کابل کې نه وي، په کابل کې ديوې ولسوالۍ حکومت يوه مياشت هم ژوند نه شي کولای، نو که ملګري ملتونه غواړي په رښتيا هم د افغان ولس باور را خپل کړي، بايد ديوې خاصې ډلې ملاتړ او ساتنه پرېږدي، بلکې د ټول ولس ساتنه او ملاتړ وکړي. لازمه خو داده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې باید د هېڅ يوې ډلې وسله وال کسان نه وي چې ټول ملت کابل خپل ښار او مرکز وګڼي، که چېرې حالت همداسې روان وي او ديوې ولسوالۍ حکومت جاري وي، نو بيا به ددې ظلم د پرځولو لپاره ياکينټلاسي يا ښيلاسي افراطي حرکت ته ضرورت وي او را پيدا کېږي به. بيا به د جنګونو لړۍ پيلېږي، بيا به کابل محاصره کېږي، بيا به وينې تويېږي او د يوې ولسوالۍ واک به ختمېږي، خو مخکې تر دې چې خبره دې حد ته ورسېږي، ښه به وي چې ملګري ملتونه، د نظار شورا بهرني ملاتړي، د امريکا متحده ايالات او نور پر يوه معقوله طرح غور وکړي، چې هم د افغان ولس غوښتنې او هيلې پوره کړي او هم د نړيوالې ټولنې تشويشونه رفع کړي.

هم زموږ د ولس او هم د ټولې نړيوالې ټولنې بايد دې ته پام وي چې په کابل کې داسې يوه ډله واک ته رسول شوې چې هغه د هېواد په زيات شمېر جنګونو او وژنو کې پوره لاس لري، له انساني او سوله ييزو لارو يې لرې کول يو خوب وخيال دی او پرځای پرېښودل يې هم هېواد ته زيات زيان رسوي، نو د محوه کولو ښه لاره يې داده چې نړيواله ټولنه يې له ملاتړه لاس واخلي.

ددوی ډله او عسکر، د دولت او پوځ په نامه په رسميت ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژني، خپلې مرستې پرې بندې کړي، يا ددوی قوتونه لکه د نورو تنظيمونو د ځواکونو په شان له کابله وباسي، که چېرې دا نه کوي، نو نړيوال سوله ساتي ځواک دې له کابله د هېواد نورو لويو ښارونو ته لاړشي، بيا به هلته د يوې ولسوالۍ د عسکرو زور معلوم شي چې څومره وخت په کابل کې پاتې کېدلای شي او خپل واک ته دوام ورکولای شي.

هغه وخت به يا له کابله وځي او يا به د ملت ارادې ته غاړه ږدي، خو که د اوس په شان سوله ساتي ځواک په کابل کې يوازې ديوې ولسوالۍ د واکمنۍ ساتنه کوي او هغوی خپلو کارونو ته خلاص مټ پرېږدي او د نورو لاسونه ورته تړي. نو دا کار خو بيا نه د ملګرو ملتونو له منشور سره سمون خوري او نه د افغانستان له ملي ګټو سره.

په افغانستان کې د انحصاري حکومتونو د پای ته رسېدو او
د ملي حکومت د جوړېدو په هيله
په درنښت
دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې ځول، ځول ساتي؟

د افغانستان د اوسنۍ غمیزې په بهیر کې به تل داسې فکر کېده چې که نړیواله ټولنه (ملګري ملتونه)، د امریکا متحده ایالات او نور ځواکمن هېوادونه د افغانستان حالاتو ته ډېر پام راواړوي، نو د مشورې سر به پیدا شي او مسئله به ژر اواره شي، دا د نظر په توګه دحل یوه ښه لاره وه، خو هر وخت چې یوه نظریه د تطبیق او عمل جامه اغوندي، هغه وخت معلومېږي چې نظریه لویه ده که وړه، نیمګړې ده که پوره، کره ده که ناکره، د پېښې هر اړخ ته د هغې دلید وړانګې ورسېدی شي او که نه، لنډه دا چې ټوله پېښه په بشپړ ډول رانغاړلای او ټولولای شي که نه؟ دغه پوښتنې او خبرې هغه وخت حلېږي او سپینېږي چې نظریه د عمل ډګر ته وړاندې شي.

اوس دادی په افغانستان کې د ملګرو ملتونو او د نړۍ دسترو ځواکونو د عملي حضور، همکارۍ او مداخلې نظریه د تطبیق ډګر ته وړاندې شوې او دادی نږدې شپږ میاشتې پوره کېږي، خو له دې زماني واټن څخه داسې ښکاري چې اوس لا هم د مشورې سر ورک دی او یا ځوک قصداً نه غواړي پیدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې کړي. يو اساسي او حقيقي خبره خو داده چې نړيواله ټولنه په تېره بيا د امريکا متحده ايالات ديو ځانګړي مجبوريت او واقعيت له مخې افغانستان ته راغلي او د خپلو ځانګړو هدفونو په لټه کې دي، زموږ د خلکو د هيلو او ددوی د هدفونو ترمنځ منحني خط موجود دی، ددې منحني خط هغه برخې چې زموږ د ولس غوښتنې او ددوی هدفونه سره موازي کوي، ګټه يې دواړو غاړو ته رسېږي، له هغه څخه دواړه لوري خوښ دي، خو هغه چې ټکر کوي طبعاً يو لوری به پرې خوشاله وي او په دې برخه کې نو امتياز د هغه چا په برخه دی چې زورور وي.

د امريکا په مشرۍ د نړيوالې ټولنې او زموږ د ولس د ټکر تر ټولو ستر ټکی ديوه ځانګړي جنګي او سياسي جنايتکار ګروپ واک ته رسول دي، دا ډله نه هېوادني ارزښتونه مني، نه ملي، نه انساني او نه هم اسلامي، خو څرنګه چې دې ډلې د طالبانو پرضد هلې ځلې کولې او طالبانو د نړۍ له ډېرو زورورو سره ټکر وکړ، نو نړيوالو د طالبانو د سقوط په بدل کې زموږ پر ولس دا ډله واکمنه کړه، يانې زموږ ولس يې له بارانه ناوې ته ودراوه، دلته اوس امريکا دې پسې نه ګرځي چې ولس دا خلک غواړي که نه؟ خو دې ته ترجيح ورکوي چې بس همدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار خلک دي، فرمان اوامر ښه پرځای کولای شي، د نوکرۍ ښه او پخه مسلکي تجربه لري، له ډېرو سره يې سرونه خوځولي او ډېرو نورو ته يې سرونه ټيټ کړي دي.

دې جنګي ډلې بيا دا غنيمت ګڼلای چې د بهرني ځواک تر سيوري لاندې د نړيوال تروريزم ضد شعار په پلمه خپلې بقا ته دوام ورکړي او نور هم خپل ځان وپړسوي، هغه سيروم چې اوس د ګډ دښمن د له منځه وړلو په هيله دوی ته له بهره غځېدلی، ددوی دبقا اصلي عامل دی، دا جنګي ډله پر دې پوهېږي چې که نن بهرني ځواکونه نه وي، نو په کابل کې يې د ژوند شپې د ګوتو په شمار دي، نو هغه سياسي جنګي ډله چې له ولس سره په يو ځای پاتې کېدو کې د خپل عمر شپې دومره لنډې ويني، پرچا به ډډه لګوي؟ طبيعي ده چې پر بهرنيو ځواکونو به تکيه کوي. په بهرنيو لوبغاړو کې هم ټول ديوې لوبډلې خلک نه دي، هرڅوک خپله اجنډا لري، خو يوازې د لوبو ډګر يې يو دی (افغانستان). امريکائيان اوس د طالبانو او القاعدې په لټه کې دي، پر شمال ټلوالې ډېر په زغرده نه راځي، ايران او روس له نظار شورا سره ګډ ستراتيژيک هدفونه لري، دلته يې ښه اوږده مزي غځولي او تر امريکا ښه پخه او پخوانۍ سياسي سابقه لري، امريکا هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې وېرې د حقيقت پـر ځـای د "ګـوزارې" پاليسـي غـوره کړې او ددې ترڅنګ پر نظار شورا د ناز لاس هـم راتېـروي، نړيوال سوله ساتی ځواک چې د کابـل پـر واټونـو او سـړکونو ګزمې کوي، هم په اغېزمن ډول د نظار شورا د ساتنې او عمـر اوږدونې لامل شـوی دی، ددوی د فعاليـت لـه املـه د نظـار شورا ملېشو ارامـه سـاه وکښلـه، خپـل پکولونـه، واسـکټونه او دسمالونه يې لرې کړل، ږيرې يې وخريلې، عسکري يونيفـورم يې پرځان راکاږه، څوک مديران شول، څـوک رئيسـان شـول، څوک وزيران شول، څـوک جنـرالان، څـوک سـتر جنـرالان او څوک ان مارشالان.

له محلي قومندانی، ټوپکسالارۍ، پاټکسالارۍ، لوټ او تالان څخه ښاري واکمنې، عصري درغلۍ او قانوني لـوټ او تـالان ته داخل شول، قانوني لوټ او تالان خو ورته ځکه وايو چـې اوس يې د دولت او قانون ماسک پرمخ راکاږلای، نو اوس بـه کومه سرچينه او ځواک ددوی مټ تاو کړي او د غـلا لاس بـه يې ونيسي. اوس ايله جاري ملېشې ديو منظم او پـه اصـطلاح ملي پوځ تمثيل کوي، خلـک همـاغـه دي، خصـلتونه همـاغـه دي، لباسونه او موقعيتونه يې بدل شوي، همـاغـه پاټکسـالاران دي او همغه پاټکسالاري، پخوا به يې په لويو لارو کې لـوټ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تالان کاوه، خو په کليوالي ښه، اوس يې په ښارونو کې کوي، خو په ښاري ښه. اوس لا ان هوايي ډګرونه هم ددوی له شرنه په امن کې نه دي، ان وزيران په الوتکو کې په چړو وهي او وژني يې. خو په نويو ښو. ددې ډول جنايتکارانو يو بل غټ امتياز په اوس وخت کې دادی چې پخوا به دوی په کليوالي سيمو او لويو لارو کې کوم ناوړه کار ترسره کاوه، نو په کابل او يا کوم بل ځای کې به ددوی مخالف ځواکونه هم وو، دهيلې يو ځرک به و، خو اوس نه په کابل او نه په کوم بل ځای کې کوم ښکاره او اغېزمن مخالف ځواک موجود دی، چې ددوی عملونه وڅېړي، د جنايـاتو دوسيه يې بشپړه او دوی محکمې ته راکش کړي، ځکه خو اوس دوی ته دا امتياز او واک حاصل دی چې هم وزير ووژني او هم د قتل د دوسيې د څېړلو صلاحيت د ځان کړي، نو کله چې په يوه ټولنه کې څوک خپله هم قاتل شي، هم قاضي او څارنوال، قاتلين به د چا له خوا په ګوته شي؟

البته دا خبرې په دې مانا نه دي چې زموږ ولس ددې وړتيا نه لري چې ددې ډول جنايتکارې ډلې پر وړاندې راپورته شي او د تخت کاسه يې نسکوره کړي او يايې لږ تر لږه د مخالفت لپاره وسلوالې ډلې جوړې کړي، خو دا چې اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ډېر ژر دا کار نه کېږي، علت يې دادی چې زمونږ ولس ديوې جنګـي ډلـې د سياسـي معـاملې او د نړيـوالې ټـولنې دغلطفهمی، بې تفاوتی او د ځينو د غچ اخيستنې ښکار شـوی دی.

زمونږ پر ولس په تېره بيا پر اکثريت اوس د القاعدې او طالب ټاپه لګېدلې. اوس چې هرڅوک په کابل کې د اصلي واکمـن ګروپ (نظار شورا) پرضد پاڅون کوي، نـو د هغـوی لـه خـوا بهرنيو ځواکونو په تېره امريکايانو ته داسې ښودل کېږي چـې دا ټول طالب او القاعده دی، مانا دا چـې د نظـار شـورا هـر سياسي مخالف، طالب او القاعـده دي، ان هغـه ډلـې چـې د طالبانو تر پيدا کېدو د مخـه يـې دوی سـره خونـړي جنګونـه کړي وو، هم د طالبانو په شمېر کې راولي.

بهرني ځواکونه په تېره بيا امريکائيـان د افغـاني ټـولنې يـو دقيق تصوير او تحليل نه لري او يا هم تر لږه اوس نه غـواړي پر واقعيتونو پوه شي، نو ځکه خو د نظار شـورا مشـورې پـرې ډېر اغېز کوي او سر ورته خوځوي، لـه همـدې کبلـه خـو پـه اوسني وخت کې په افغانستان کې بهرني پـوځي ځواکونـه او کورنی واکمنه پوځي ډله د يو بل ساتنه کوي نه د ولس.

خو اوس پوښتنه داده چې د افغانستان د ملـي ګټـو خـلاف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغسې یو حالت به تر ډېره دوام وکړي او که نه له منځه به لاړ شي؟

حقیقت دادی چې څوک تر پایه پر واقعیتونو خاورې نه شي اړولای، خو دا خبره هم رښتیا ده "څو چې رښتیا راځي دروغو به کلي وران کړي وي"، د امریکائیانو او نظار شورا یارانه ډېره باوري نه ده، ځکه چې د نظار شورا اصلي حامیان روسیه او ایران دي، دا هېوادونه له امریکا سره په ستراتیژۍ کې جوړ نه دي، خو اوس وخت کې د روس او امریکا ځینې هدفونه منطبق شوي او ایران هم د طالبانو له شره ژغورل شوی، پلوي ډلې یې واک ته رسېدلي او د فرهنګي ستراتیژۍ د تطبیق لړۍ یې پیل شوې ده، خو دا حالت ډېر دوام نه کوي، څه موده وروسته کېدی شي ددوی ګټې یو ځل بیا په ټکر کې شي، هغه وخت نو بیا نظار شورا نه شي کولای چې درې هندوانې په یو لاس کې ونیسي، د نظار شورا د عمر د لنډون نور عوامل د هغوی خپل ناوړه عملونه، جنګي جرمونه، قومي تعصب او د واک چورلټ انحصار دی، دا هغه لاملونه دي چې د بهرني ملاتړ د نشتوالي او یا لږ تر لږه د ملاتړ کموالي په حالت کې ددوی عمر له کاله، میاشتو او له میاشتو ورځو ته رالنډولای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا دا چې په هېواد کې د اوسني واکمن حالت پای ته رسېدو زيات واک د بهرنيو ځواکونو په لاس کې دی، ځکه چې دا حالت هم همدوی واکمن کړی دی، هغه د شاعر خبره:

ځومره چې زه يمه خبر له ملکه
د مشورې سردی بهر له ملکه

په هېواد کې دملي ايډيالوژۍ او ملي ستراتيژۍ پر بنسټ د يو ملي حکومت د جوړېدو په هيله.

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې قانوني واک او عملي واک

د کاغــــذ پرګل بلبلې نه ټولېږي
بې مېوې دی باغ و بڼ د ریا کار

په هره ټولنه کې د هغې ټـولنې د پرمختیـا، سـمون او سـوکالۍ لپاره پر قانون، قانونیت او د هغو پر واکمنۍ ډېر ټینګار کېـږي او دا د ولس د هوساینې اساسي لامل ګڼـل کېـږي. پـه ګڼـو ټولنـو کـې کېدی شي همدې کار غوره نتیجه ورکړې او ولس یې د ښېرازۍ پر لوري خوځولای وي، خو زموږ په ټولنه کې لا تر اوسه پورې قانون پوره واکمن شوی نه دی او په تېره بیا د واک د قـانوني او عملـي بڼې او شکل ترمنځ واټن او تضاد موجود دی. مانا دا چې قانون لا د زور ځای نه دی نیولای، کله خـو قـانون وي او د عملـي کېـدو لپاره یې زور نه وي، کله بیـا زور وي خـو قـانون نـه وي، کلـه بیـا قانوني واک یو چا سره وي خو عملي واک نه لري، کله بیـا عملـي واک یو چا سـره وي خـو قـانوني واک نـه لـري. د افغانسـتان پـه لنډمهاله شپږمیاشتنۍ اداره کې هم واک او قـانون نـا انډولـه و او اوسنۍ منځمهاله اداره کې هم د واک عملي او قـانوني وېش لـه همدغسې یو جنجـالیز او بحرانـي حالـت څخـه تېرېـږي. همدغـه بحران او نا انډولي ددې سبب شوي چې د کابل اداره بـې ثباتـه شي او ولس ته د خیر پرځای شر ور پېښ شي. دساري په توګـه پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډمهاله اداره کې ښاغلي کرزی صیب د ادارې د مشر په توګه د قانون له مخې د دولت لومړی او اساسي شخص ګڼل کېږي او باید د واک کیلي وګڼل شي. دا خو د کرزي صیب قانوني واک و، خو په خواشینۍ سره چې په عملي ډول د کرزي صیب د واک کچه ډېره ټیټه وه، ان دده په اداره کې د چارو د ادارې د رئیس یوسف اعتبار عملي واک تر ده زیات و.

د بېلګې په توګه په لنډمهاله اداره کې یوسف اعتبار په دې توانېدلای چې له کرزي صیب سره د ګڼو افغان شخصیتونو، قومي مشرانو د کتنې مخه ونیسي او ګڼ شمېر هغه اسناد او غوښتنلیکونه چې د کرزي صیب لاسلیک او حکم پرې لازمي وو، له ځان سره خوندي کړي او کله چې بیا کرزی صیب د کوم سفر په نیت وتلای نو ده ټول اسناد په محمدقسیم فهیم چې د کرزي صیب مرستیال او د فاع وزیرګڼل کېږي، لاسلیک کړي. د باوري او د قیقو سرچینو له مخې په لنډمهاله اداره کې چې یو ځل کرزي صیب یو بهرني هېواد ته سفر درلود، یوسف اعتبار له همدغه څو ورځني غیابت نه ګټه پورته کړه او په مجموعي ډول یې د (۸۰۰) تنو د تقرر اسناد چې د نظار شورا له خوا یې سپارښتنه شوې وه، په فهیم لاسلیک کړل، په دې کې اکثره کسان د پنجشېر ولسوالۍ وو، چې د دولت په حساسو پوستونو کې مقرر شول. له دې جملې نه د راډیو ټلویزیون د هغه وخت د رئیس تقرر و چې پخوا ځنډول شوی و.

یوسف اعتبار په لسګونو ځله دا کار کړی چې اساسي اسناد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان سره ساتي او کله چې کرزی صيب چېرته په کورني او بهرنـي سفر ووځي نو بيا دې ددې اسنادو دوسيه فهيم صيب تـه وړانـدې کوي. له همدې کبله په کابل کې د دولت د واک بيلانس داسې نا انډوله دی چې د هېواد په پنځه زره کلن تاريخ کې يې بېلګـه نـه شته او نه هم په جنوبي افريقـا کـې چـا د اپارتائيـد داسـې بېلګـه ليدلې ده. په کابل کې اساسي واک د افغانستان د ټـول نفـوس لـه صفر اعشاريه درې(۳، ۰) فيصده وګړو سـره دی او نـور نهـه نـوي اعشاريه اووه (۷,۹۹) سلنه ترې بې برخې ده. کـه چېـرې د ګـردې نړۍ د هېوادونو د حکومتونو تشکيلات راوسپړل شي، نو پـه يقـين سره ويلای شو چې هېڅکله به هم داسې نا انـډولي پـه کـې ونـه ليدل شي، د بيړنۍ لويې جرګې لپاره د انتخابـاتو د کـړنلارې لـه مخې په افغانستان کې د ټولو ولسواليو شـمېر اوس (۳٦۲) ولسـواليو ته رسېږي، خـو لـه دې ټولـو (۳٦۲) ولسـواليو څخـه واک اخيسـتل شوی او يوازې يوې ولسوالۍ (پنجشېر) تـه ورکـړل شـوی دی. دا ددې خبرې ښکارندويـه ده چـې پـه افغانسـتان کـې د قـانوني او عملي واک ترمنځ زيات واټن موجود دی، په همدې لنډمهاله اداره کې د قانون له مخې بايد د پيسـو ټـول واک خپلـه کـرزي صـيب، ماليې وزارت او د افغانستان بانک سـره وای. خـو پـه عملـي ډول داسې نه وه، پيسې په روسيه کې چاپېدې، په کانتينرونو کـانتينرونو استاد رباني ته چې دا وخت يې په افغانستان کې هېڅ ډول رسمي دنده او مکلفيت نه درلودل او همدارنګه جنرال فهيم تـه راتللـې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پرې د کرزي صیب زور رسېده، نه د مالیې وزارت او نه هم د افغانستان بانک.

نړیوالو سوله ساتو ځواکونو او امریکایانو ته هم دا خبره ښه معلومه وه، خو ټولو ځانونه غلي کړي وو. تر بېړنۍ لویې جرګې پورې په افغانستان کې د قانوني او عملي واک ترمنځ هېڅکله هم توازن رانغی او په دې ټوله موده کې عملي واک پرقانوني واک حکومت وکړ، په نتیجه کې په لسګونو زرو نا اهلو کسانو د دولت په اکثرو پوستونو کې ځای ونیو.

کله چې خبره لویې جرګې ته ورسېده، نو داسې هیله وه چې قانون باید واکمن شي، هرڅوک باید د خپلو قانوني حدودو تر بریده واک ولري. لویې جرګې پر کرزي صیب ډېر غټ باور وکړ، له (۱۵۰۰) تنو څخه (۱۲۹۵) تنو کرزي صیب ته په دې خاطر رایې ورکړې چې دولت کې مثبت بدلون راولي او نا مشروع واکمنې ختمه کړي، خو کرزي صیب له هرې منفي وجې چې و یو ځل بیا پر ټوپکسالارانو او جنګسالارانو د خپلې مینې او لوریېنې لاس راکاږه، بیا یې واک همغو کسانو ته وسپاره چې دا ټولې ناخوالې ترې ټوکېدلې وې. یو ځل بیا یې مړې پر ګودام پیره کړې، ان دا چې د خپل ریاست د چارو د ادارې رئیس ښاغلی اعتبار یې هم لرې نه شو کړای، چې د کابل د فاشیستي او تبعیضي ادارې په ترکیب او جوړښت کې ډېر اساسي رول لري او ان د کرزي صیب او ولس ترمنځ حایل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظار شورا ته نه یوازې ددې واک ورکړل شوی چې دحکومت په ټولو اساسي پوستونو کې د شمال ټلوالې غړي په تېره بیا پنجشېر ګروپ مقرر کړي، بلکې ددې حق هم ورکړل شوی چې هغه پاتې یوه نیمه څوکۍ چې پښتنو، هزاره وو او ازبکو او یا نورو قومونو پورې منسوب اشخاصو ته رسېږي، په هغو کې هم د خپلې خوښې غوراوی او چاڼ وکړي، څوک چې بیا دوی ته ډېر نږدې وي، همغه بیا پر دې څوکۍ کېنوي، د بېلګې په توګه به تاج محمد وردګ یاد کړو چې د نظار شورا ډېر نږدې پلوی دی او په امریکا کې د ستمیانو د نشراتي ارګان (امید) جریدې ډېر نږدې همکار او ملګری پاتې شوی، د یادونې وړ ده چې امید جریده او ستمیان اساساً د افغانستان وجود نه مني او د افغان او افغانستان له تصور سره مخالف دي، خو ښاغلی تاج محمد (وردګ) صیب یوازې نسلي پښتون دی چې ددې افغان ضد خپرونې همکار او ملګری پاتې شوی دی.

له بل پلوه تاج محمد وردګ صیب له پنجشېریانو سره خپلولي هم لري او عمر یې هم تر اتیا کلونو اوړي (د عمر دومره زیاتوالی په اداري بې کفایتۍ کې ستر رول لري)، د همدغو عواملو له کبله د کابل په اداره کې پنجشېر ګروپ غوره وبلله چې د کورنیو چارو وزارت پوست د پښتنو د سمبولیکې استازۍ په توګه په تاج محمد وردک ډک کړي. په کورنیو چارو وزارت کې له تاج محمد وردګ څخه د همدې وزارت د یو بل لوړ پوړي پنجشېري چارواکي دین

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدجرئت واک ډېر زيات دی.

د عملي واک دا نامشروع برید ان تر دې پورې غځېدلی چې په دې وزارت کې د وزیر د یوه پنجشېري سکرتر واک تر وزیره هم لوړ دی. په بهر کې په افغاني سفارتونو کې په سلو کې نږدې (۹۰) مامورین په پنجشېر ګروپ پورې تړلي دي او په بورسونو کې هم همدا حال دی.

همدغه حال پر اکثرو وزارتونو او ادارو واکمن دی، یانې دا چې هغه وزارتونه چې نېغ په نېغه شمال ټلوالې (پنجشېرګروپ) پورې تړلي، د هغو واک هم سل په سلو کې له پنجشېریانو سره دی او هغه ادارې چې له پنجشېر ګروپ سره نه دي، د هغو واک په سلو کې (۹۰) له پنجشېریانو سره دی، له نورو قانوني واکمنو سره د واک فیصدي ډېره کمه او په نشت حساب ده. په مجموعي ډول ټول واک صفر اعشاریه درې(۳,۰) فیصده وګړو ته سپارل شوی او نهه نوي اعشاریه اووه (۷,۹۹) فیصده خلک ترې محروم دي.

دا افراط پنجشېر ګروپ یوازې په خپل زور او طاقت زموږ پر ولس نه دی واکمن کړی، بلکې په دې کې ورسره روسیه، هند او ایران فعاله ونډه اخلي او د امریکا متحده ایالت هم ورسره سرخوځوي، ملګري ملتونه هم په کې د همکار رول ادا کوي. د همدغه ناقانونه واکمنو حاکمول دي چې د ټولې دنیا له سیاسي، پوځي او اقتصادي ملاتړ سره سره په هېواد کې سوله او ثبات نه رامنځته کېږي او اقتصادي پرمختیا ته زمینه نه برابرېږي. که چېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هېواد کې د نړيوالو دغلط افهام او تدبير تر چتر او سيوري لاندې د صفر اعشاريه درې (۳,۰) فيصده وګړو داسې فاشيستي او افراطي واکمني دوام مومي، نو د پنجشېر ګروپ ملاتړي بهرنيان دې هم داسې فکر نه کوي چې نهه نوي اعشاريه اووه(۷,۹۹) فيصده ولس به لاس تر زنې کېني او يا به پر دوی ګلان شيندي، مجبور دي له هرې ممکنې لارې د خپلو حقه حقوقو د ترلاسه کولو لپاره هڅه وکړي او ځان وسلوال غبرګون ته تيار کړي. دا چې عام ولس دې حد ته رسېږي چې نور يې د صبر کاسه تر مورګو ډکه شي، وسله وال پاڅون او غبرګون ته لاس واچوي، نو تر هغه دمخه په کار ده چې ملګري ملتونه، د امريکا متحده ايالات او په مجموعي ډول ټول هغه بهرني قوتونه چې پنجشېر ګروپ يې پر کابل واکمن کړی پرېکړه وکړي چې د پنجشېر ګروپ دا فاشيستي، سکتاريستي او تبعيضي افراط پای ته ورسوي، په دې ډول به نړيواله ټولنه هم خپل بايللی اعتبار ترلاسه کړي، پنجشېرګروپ به هم د وسلوال غبرګون له سختې او دوی ته له منفي نتيجې څخه وژغورل شي او په هېواد کې به سولې او ثبات ته هم لاره اواره شي.

په هېواد کې د يو با ثباته او رښتيني ملي حکومت د جوړېدو په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله، عدالت

او که دواړه؟

کله چې د امریکا متحده ایالاتو د طالبانو د رنګولو لپاره ماشې ته ګوته ور وړله، نو هغه وخت ګڼو افغانانو او په تېره دلید او نظر خاوندانو سره دا پوښتنه زیاته مطرح کېدله چې د طالبانو بدیل او ځای ناستی به څوک وي او څوک به د هغوی ځای ډکوي؟ هغه وخت د امریکا غږ راډیو او یو شمېر نورو خپلواکو سرچینو په پټه یوه ټولپوښتنه او نظر غوښتنه کړې وه، ددې نظر غوښتنې نتیجه دا راوتې وه چې په سلو کې (۹۵) افغانانو ویلي وو: "د طالبانو تر سقوط وروسته چې هرڅوک راځي را دې شي خو چې پخوانۍ جنګي ډلې رانه شي". له پخوانیو جنګي ډلو څخه اصلي مقصد د جمیعت تنظیم او په تېره بیا د نظار شورا ډله وه، ځکه دا وخت نورې اکثره پخوانۍ جنګي ډلې د طالبانو له خوا له زوروځواکه غورځول شوې وې، یوازې د جمیعت تنظیم پاتې و، هغه هم د مرګ پر پوله شپې سبا کولې. د خلکو وېره دې وخت کې دا وه چې که بیا هم کابل د نظار شورا لاس ته ورشي، نورې ډلې به یې مخالفت ته را ودانګي او بیا به د جنګونو لړۍ پیل شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني ټولنې ته د نظار شورا کفایت او ظرفیت، د هغې په تېره څلورنیم کلنه نیمواکه واکمنۍ کې ښه معلوم شوی و، نو ځکه یې د هغې بیا واکمني دیوې ترخې تجربې تکرار ګاڼه.

نړیوال ائتلاف په تېره بیا امریکایان هغه وخت سخت په غوسه وو او دخپل قهر څپې یې نه شوې کېنولای، نو ځکه یې په ډېره بیړه نظامي عملیات پیل کړل، په نتیجه کې سیاسي حل لاره او بهیر تر جګړه ییزې حل لارې شاته پاتې شول او بېرته همغه څوک پر کابل واکمن کړای شول چې خلکو ورڅخه وېره او کرکه درلودله او ښه یې نه ایسېدل. کله چې نظار شورا واک ته ورسول شوه، نو بیا ځینو داسې تصور او اټکل وکړ چې دا ځل به دا ډله د یو ملي حکومت جوړېدو ته لاره خوشې کړي او له تېرو تجربو څخه به عبرت واخلي، خو تر څو میاشتنۍ واکمنۍ وروسته څرګنده شوه چې د هغوی په فطرت او چلند کې کوم بدلون نه دی راغلی، تر هغه وروسته په هېوادنۍ کچه، سره له دې چې یو لړ بدلونونه راغلل، لویه جرګه جوړه شوه، د زعامت مشکل تریوه حده حل شو، عمراني کارونه پیل شول، ګڼ شمېر مهاجرین بېرته هېواد ته ستانه شول، خو بیا هم اساسي مشکل تر اوسه پر خپل ځای پاتې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې اساسي ستونزه سياسي مسئله ده، پوځي ډلې هم دسياسي عدالت د نشتوالي له امله رامنځته شوي، که چېرې په افغانستان کې په رښتينې بڼه سياسي عدالت تامين شي او هره سياسي ډله د خپل کفايت او هر قوم د خپل کميت او کفايت له مخې د هېواد په سياسي چارو او برخليک کې شريک شي، نو نظامي ډلې ورو ورو خپل ارزښت او ماهيت له لاسه ورکوي. د سياسي عدالت تر تامين وروسته ټولنيز عدالت، ټولنيز ثبات او هېوادني پرمختګ ته لاره اوارېږي، تر دې ټولو وروسته بيا مدني ټولنه جوړېږي، خو په خواشينۍ سره بايد ووايو چې په افغانستان کې اوسنۍ سياسي پرمختياوې د ګڼو معاملو د پردې ترشا اوډل کېږي او ترسره کېږي.

اوسنۍ سوله او اوسنی سياسي ثبات دواړه حقيقي نه دي، هم سوله تصنعي ده هم سياسي ثبات. په سياسي برخه کې يوه خاصه ډله واک ته رسول شوې چې دصفر اعشاريه درې (۳,۰) فيصده وګړو استازولي هم نه شي کولای، دا ډله ديو بهرني زبرځواک د الوتکو تر وزرونو لاندې خپل ژوند تېروي، که نن هم په افغانستان کې بهرني ځواکونه نه وي، په کابل کې د نظار شورا واکمني مياشتې لا څه چې څو ورځې هم دوام نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي کولای، علت يې دا دی چې نهه نوي اعشاريه اووه (۷,۹۹) فيصده خلک له واکه محروم دي. عام ولس اوس ځکه د نظار شورا پر ضد وسلوال بغاوت نه کوي چې مخې ته يې د نړيوال ائتلاف ځواکونه پراته دي او دوی له هغوی سره مخامخېږي، نو ځکه خو غلی مخالفت کوي او عملاً ستر نظامي ټکر نه شته. د ملګرو ملتونو چارواکي داسې فکر کوي چې څه خو (۸۰-۹۰) فيصده خلک خو خپل حقوق نه غواړي، په اصطلاح دا ظلم يې پر ځان منلای، دا يو څو فيصده خلکو ته چې واک ته رسېدلای، که له دوی څخه اوس واک اخلې، نو دوی وسلې ته لاس اچوي، ځکه چې تيارې وسلې هم ورسره دي، کله چې دوی وسلې ته لاس وروړي، نو جګړه پېښېږي، نو ښه داده چې که عدالت هم نه وي، نو لږ تر لږه خو به سوله تامين شي، همدا هم کفايت کوي. ملګري ملتونه په دې هم خپل نوم نه بدوي چې دوی اوس په افغانستان کې حضور لري او دوی نه غواړي ددوی په شتوالي کې په افغانستان کې لويې جګړې پيل شي، دهمدغسې معاملو په نتيجه کې نسبي سوله راغلې، خو عدالت په کې تر پښو لاندې شوی دی.

ملګري ملتونه او ځينې نور بهرنيان شايد داسې فکر وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ديوې ناعادلانه سولې ترټينګېدو وروسته به ورو ورو دايمي ټولنيز عدالت او سياسي ثبات ته هم لاره اواره شي، ځکه چې د خلکو ترمنځ به د سولې کلتور دود شوی وي او د جګړې فرهنګ به کمزوری شوی وي، خو دلته تجربو ښودلې چې هره سياسي جنګي ډله يو ځل واک ته رسېدلې، نو بيا يې خپله ټوله انرژي د خپل واک په ټينګولو او دخپلو مخالفينو پر ځپلو لګولې ده، جګړې همداسې دوام موندلای ترڅو چې واکمنه ډله له واکه پرځول شوې او تر هغه وروسته بيا همدا لړۍ تکرار شوې ده.

افغان ولس اوس له متمدينو هېوادونو او په تېره بيا له ملګرو ملتونو ګيله کوي چې په نورو ځايونو کې د زورواکۍ، ظلم او تشدد غندنه کوي، خو په افغانستان کې بيا ديوې جنګي ډلې له واکمنۍ سره هغه هم په دې پلمه چې سولې ته خطر پېښ نه شي، مرسته کوي او عمر يې اوږدوي.

څه موده دمخه په افغانستان کې د ملګرو ملتونو ځانګړې استازي ښاغلي لخدربراهيمي په شمال ولايتونو کې د شمال ټلوالې له خوا دشويو ډله ييزو وژنو د څېړنو په باب وويل: "مړي دې خدای وبښي موږ بايد د ژونديو غم وخورو" د اصولو له مخې دا خبره، سمه ده ځکه چې مړي هسې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژړا نه را ژوندي کېږي، ښه خبره داده چې دژوندیو غم وخوړل شي خو اصلي خبره دعدالت ده، ترڅو چې عدالت تامین نه شي د نورو کړکېچونو د پېښېدو وېره شته. ښاغلی لخدر براهیمي وایي چې په اوس وخت کې موږ تر عدالته سولې ته زیاته ترجیح ورکوو، مانا دا چې که دیوه جنګسالار تر وزر لاندې هم سوله رامنځته کېږي، موږ دهغه ترخه ماضي هېروو. خو زموږ د ولس هیله بیا داسې نه ده، ولس د جنګسالارانو او ټوپکمارو د چلونو، وعدو، سوګندونو او پرله پسې ژمنو یوه ډېره پخه تجربه او تاریخچه لري. د جنګسالارانو ژمنې او سوګندونه ان د کعبې شریفې تر حرمه هم رسېدلي، خو بیا هم جنګونه او عداوتونه بند شوي نه دي، ملګري ملتونه داسې فکر کوي چې دا ځل نو جنګسالاران اصلاح شوي او تېر عملونه بیا نه تکراروي. جنګسالارانو اوس ځکه ځان غلی کړی چې د امریکایي بي ۵۲ الوتکو څخه د وېرې احساس کوي، دوی وایي تر هغو چې مو امریکایانو او ملګرو ملتونو سره شپې تېرېدلې، هغه به تېروو او کله چې دوی په خیر سره له افغانستانه رخصت شول، نو بیا به بېرته د خپل فطرت او طبیعت له مخې کار کوو. ولس سره دا وېره هم شته چې په افغانستان کې دنړۍ د ګڼو هېوادونو له دومره ستر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک سره سره بیا هم چا جنګسالارانو سره حساب ونه کړای شو، نو بیا به وروسته تر دې موږ په تش لاس له هغوی سره څه وکړای شو؟

لنډه دا چې ولس عدالت غواړي، هم د پخوانیو حسابونو تصفیه غواړي او هم په اوسني وخت کې دپخوانیو جنګسالارانو د واکمنۍ پای ته رسېدل، ځکه دوی وېره لري چې په همدې ډول به د جنګسالارانو د واک لړۍ وغځېږي، بېړنۍ لویه جرګه یې یو ښه مثال دی، چې جنګسالارانو کرزی صیب او نړیواله ټولنه (ملګري ملتونه) مجبور کړل؛ دلویې جرګې له خوښې پرته نوې کابینه جوړه کړي او پخوانیو جنګسالارانو ته بیا غټ غټ امتیازونه ورکړي.

زموږ په اند د ولس دا وېره پرځای ده، که چېرې سوله او عدالت په موازي ډول پرمخ لاړ نه شي او د لویې جرګې په شان عدالت تر سولې قربان شي، نو دایمي سوله او سیاسي ثبات ناشونی کېږي. دلویې جرګې تر پای ته رسېدو وروسته کرزي صیب په یوه خصوصي ناسته کې ویلي وو:"موږ په لویه جرګه کې عدالت تر پښو لاندې کړ او سولې ته مو چیلنج ورکړ"، مانا دا چې په وزارتونو کې د جنګسالارانو ونډه ښه درنه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا علت دی چې له لویې جرګې څخه تر اوسه پورې په هېواد کې د داېمنې سولې، سیاسي ثبات، ملي اردو او ملي پولیسو (ځارندوی) د جوړېدلو په لاره کې ډېر کم پرمختګ شوی دی.

موږ هیله لرو چې ملګري ملتونه په خپله افغان پالیسۍ کې بدلون راولي او د جنګسالارانو تر وزرونو لاندې د سولې بهیر همداسې پرمخ بونه ځي، بلکې د ټولنیز او ملي عدالت د تامین لپاره یوه لاره دا ده که جنګسالاران ژر ترژره محکمې ته نه راکاږل کېږي، نو لږ تر لږه خو باید نور امتیازونه ورته ورنه کړل شي. ښه لاره داده چې د واکمنۍ امتیاز باید په خپله ولس ته ورکړل شي، نه جګړه مارو ته.

که چېرې په افغانستان کې دعدالت پر بنسټ سوله او سیاسي ثبات رامنځته شي، نو دابه دایمنه سوله او سیاسي ثبات وي، دایمي به وي نه موقتي لکه د اوس په شان.

په هېواد کې دیوې عادلانه سولې او سیاسي ثبات د
ټینګېدو په هیله
دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د ابهام پر لوري

مخکې داسې فکر کېده چې د سترو ځواکونو او د نړيـوالې ټولنې په مداخلې او زيات پام سره به د افغانستان ستونزه حل او د افغانانو دې اوږده رنځ ته به درمل پيدا شي، خو له هغـه وخته چې د امريکا د پوځي بريدونو په نتيجه کې طالب نظام ړنګ او د نړۍ پام افغانستان تـه را اوښتـی او د جهـان ډېـرو ځواکمنو هېوادونو دلته پوځي او سياسي حضور پيدا کـړی، د افغانستان د ستونزې دمشوړې سر ښځي لادرکه شوی دی.

دا خبره اوس معلومه نه ده چې اصلي اجنـډا چـا سـر ده؟ امريکايانو سره، ملګرو ملتونو سره، ايران، روس، هند، پاکستان، فرانسې او يا ترکيې سـره؟ او کـه نـه خپلـه افغانـانو سـره؟ پـه افغانانو کې بيا چا سره ده؟ شمال ټلوالې (نظار شورا سره)؟ د هغـو مخـالفو جهـادي ګروپونـو او طالبـانو سـره او کـه ملـي ديموکراتو اشخاصو سره؟ کله چې څـوک دغسـې پـوښتنې پـه ذهن کې را وګرځوي نو له ډېرو ابهاماتو سره مخامخېږي، خو دې ابهاماتو کې بيا هم سړی څه نا څـه يـوه اټکـل تـه ګوتـه نيولای شي. په افغانستان کې د اوسنيو ابهامـاتو پـه لـړ کـې د دنيا د ظـاهري اسـبابو دمنطـق پـه مـټ ويـلای شـو چـې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اوسنۍ ستونزې د مشورې سر تر هر څه لومړی دامریکایانو په لاس کې دی او په کورنۍکچه په کې زیات مطرح لوبغاړی همغه شمال ټلواله (نظارشورا ګروپ) دی، خو کله چې سړی د امریکا او شمال ټلوالې دې نا متجانس پیوستون ته ګوري، نو د سړي ذهن بیا د ابهام خوا ته مخه کوي او وايي چې: "دا وړۍ لکه چې شړۍ نه شي"، ځکه د روس او ایران د ښوونځي زده کوونکي ځنګه امریکایي سندرې او ترانې زمزمه کړي، خو په سیاست کې دا هرڅه پېښېدی شي، سیاست څه اخلاقي موضوع نه ده، مخ و څټ، رنګ او چوکاټ نه لري، پروني دښمنان نن دوستانېدلای شي او نني دوستان سبا بیا د دښمنۍ ډګر ته وتلای شي.

سیاست داسې شی دی چې کله کله په کې خلک په کعبه شریفه کې قسم خوړلو ته هم اړکېږي، کله کله سړی ړیړې پرېښودلو څه چې اوږدولو او ځینې وخت یې خریلو ته هم اړ وزي. سړی چې همدغه حالات ګوري نو په ذهن کې یې ابهام راټوکېږي. زموږ د هېواد پر سیاسي ډګر اوس د همداسې یو سیاسي ابهام سیوری خور دی. د حکومت ملکي او قانوني برخه اجرائیوي ځواک نه لري، ترڅنګ یې د جنګي ډلو واکمن استازي د هرڅه د ویتو کولو حق لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنن او سبا لپاره کومه رښه پالیسي او روڼ مهالوېش نـه شـته، ټول د بهرنیانو مرستو ته په طمع یو. په سیاسي برخه کې مـو خپل نوښت او خپله ځواکمني له لاسه ورکـړي. ایډیـالوژیو او ایډیالونو، د اوږده او زېښونکي فقر او تنګسیا لـه املـه خپـل پخوانی کیف او خوند له لاسه ورکړی، اوس خلک پـه اسـانۍ زړه نه ښه کوي چې دا فاني نړۍ دې بې له هغـې و دغـې د هغې بلې تلپاتې دنیا لپاره له لاسـه ورکـړي، اوس د پـانګې او ګټې بازار ګـرم دی، غـیرت، تـوره، د پـلار نیکـه میړانـه اوس عملي لغتونه نه دي، بلکې د ژبني قاموس برخه دي.

اوس خلک خپلو ګټو پسې ګرځي او ګټې هم د هغه چـا پـه لاس کې دي چې ګټې یې زموږ د هېـواد لـه ملـي ګټـو سـره مخالفې دي. ګټې تر لاسه کول هم اسانه کار نه دی، پخوانیو متل کړی چې "ګټې تر ګټو لاندې دي"، نو اوس چـې څـوک ګټې ترلاسه کوي، مجبور ګټونه به اړوي او ګټونـه چـې اړوي نو مجبور لاسونه به یې ور لاندې کېږي. ښکېـلاک اوس افغـان سیاسي ګروپونه او د هغو ډلمشران په همدغـسې یـوې تنګسـیا کې راګیر کړي، ګټه ورکوي، خو لاسونه یې تـر (ګټـو) لانـدې کوي. نو هغه کسان چې لاسونه او پښې یې تر ګټو لانـدې وي هغوی به څرنګه په هېواد کې ازاد ژوند او فکر وکړای شي او څنګه به ولس پرې راټول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ولس د چارو واګې اوس په کورنۍ کچه د همدغسې اشخاصو لاس ته ورغلي، ددوی په شتوالي کې دیـو سالــم او ملي نظام ټینګښت او پایښت نا شونی دی او له زاڼو د کټوري طمع کول دي. اساسي بهرنـي زبرځواکونـه هـم همداسـې کسان خوښوي چـې ولـس تـه د خـپلې راتلـونکې، لیـدلوری معلوم نه کړي او دوی لـه دې ابهـام څخـه خپلـه ګټـه پورتـه کړي.

اوس نو روښنفکره او ټولو ملتپـالو افغانـانو او پـه ټـولیز ډول ټول افغان ولـس تـه پـه کـار ده چـې لـه دې ابهـام څخـه د خلاصون لپاره لومړی پـر دې اوسـني حکومـت، بیـا د ملګـرو ملتونو پر سازمان، بیا د امریکا پر متحده ایالتونو او د افغانستان په کشاله کې پر نورو اخته هېوادونو هر اړخیز فشار راوړي چې د افغانستان په اړه یوه رڼه، شفافه او څرګنده لیکلې سـتراتیژي له وخت او ځای سره سمه، زموږ ولس ته وړاندې کـړي چـې زموږ د ملت راتلونکی معلـوم او تضـمین شـي او هـر سـړی د خپل کار په سر وبر پوه شي او کـه داسـې ونـه شـي لـه اوږده ابهام سـره دیـو ملـت د برخلیـک تـړل یـوه سـتره تېروتنـه او خطرناکه لوبه ده.

له ابهام او تورتم نه رڼا ته د وتو په هیله

په درنښت

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دولتي خپرونو

تنظیمي انحصار څنګه له منځه تللای شي؟

د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته د افغاني ټولنې په بېلابېلو برخو کې ډول ډول بدلونونه رامنځته شول، چې ځینې یې مثبت دي او په ځینو برخو کې خبره تر پخوا هم خرابه شوې ده. د مطبوعاتو او خپرونو ازادي او په دې برخه کې زیات پرمختګ هغه مثبت ګام دی، چې په تېر یو نیم کال کې پورته شوی دی.

اوس د ټول هېواد په کچه تر (۲۲۰) عنوانو زیاتې مهالنۍ خپرونې خپرېږي، چې د څومره والي او څرنګوالي له پلوه یې د هېواد په ټول مطبوعاتي تاریخ کې ساری نه لیدل کېږي.

د ازادو چاپي خپرونو ترڅنګ بله د یاد وړخبره داده، چې ازادو ټلویزیونونو او ازادو راډیوګانو ته هم د فعالیت اجازه شته، تر اوسه پورې ځینو افغانانو د ازادو راډیو ګانو او ازادو ټلویزیونونو د جوړولو لپاره غوښتنلیکونه ورکړي، ځینو خو لا اجازې هم ترلاسه کړي، خو تر اوسه لا کومې دا ډول خپرونې پر عملي فعالیت لاس نه دی پورې کړی. البته یو شمېر نورې داسې راډیویي خپرونې شته چې هغه یامستقیماً د نړیوالو له خوا او یا د هغوی په مرسته له افغانستان څخه خپرېږي او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د راډيو افغانستان د (FM) او نورو څپو له لارې خپرونې کوي. په ټلويزيوني برخه کې هم دالمان ټلويزيون د بهرنيو خپرونو څانګه خپل لنډ بهرني خبرونه په پښتو او دري ژبو له کابل ټلويزيون څخه خپروي.

دا ټول پرمختګونه ددې څرګندوی دي چې د هېواد د ډله ييزه خپرونو په برخه کې تر يوه حده مثبت پرمختګ رامنځته شوی دی. خو دا پرمختګ او ازادي دومره هم نه ده، لکه څنګه چې د افغانستان اوسنۍ اداره او نړيواله ټولنه يې تبليغوي، دا خبره درسته ده چې د افغانستان د خپرونو شمېر زيات شوی او تر يوه حده يې کيفيت هم ښه شوی، خو تر اوسه لا ادعا او واقعيت پوره پوره سمون نه لري. اوس تر بل هر وخت څخه زيات ديوه تنظيم، د يوې ډلې، يوه قوم او يوې سيمې خلک د هېواد پر اساسي خپرونو واکمن دي او دا هڅه هم کوي، چې خپل انحصار ته دوام ورکړي او ددوی تر انحصار بهر خپرونې هم تر ګواښ لاندې راولي، په حقيقت کې اوس اکثره خپرونې داسې ازادې دي چې له اساسي واکمن ګروپ پرته نورې هرې ډلې او تنظيم ته د انتقاد ګوته ونيسي، خو يوازې پر اساسي واکمنې ډلې به انتقاد نه کوي.

دلته به د دولتي او نادولتي خپرونو پر څرنګوالي لنډه رڼا

(c) ketabton.com: The Digital Library

واچوو:

الف- دولتي خپرونې: په دولتـي خپرونـو کـې دوه ډول خپرونې دي:

لومړی:- هغه خپرونې چې په مطلق ډول د نظـار شـورا پـه انحصار کې دي. دا ډول خپرونې د دولت له پـانګې او بيـت المال څخه تمويلېږي، خو دفکر او نظر له پلوه يـوازې د يـوه ځانګړي ګروپ (نظار شورا) د ګټـو او نظـر څرګندونـه کـوي، هرڅـوک چـې دنظـار شـورا مخـالفين دي؛ طالبـان دي، کـه روښنفکـران يـا د نـورو ډول ډول سياسـي افکـارو خلـک، د همدې دولتي انحصار شويو خپرونو له لارې په بېلابېلو نومونو تورنېږي او بد رد ورته ويل کېږي، ددې خپرونـو غـوره بېلګـه خپله کابل راډيو ټلويزيون دی، چې هېڅـوک داسـې فکـر نـه کوي، چې دا د افغانسـتان راډيـو ټلويزيـون دی، کـه د نظـار شورا يا د پنجشـېر ولسـوالۍ د څـو تنـو اوسـېدونکو.د راډيـو ټلويزيون لـه (۱۹) رياسـتونو رئيسـانو لـه جملـې څخـه (۱۷) رئيسان پـه تاجـک قـوم پـورې اړه لـري، دا پـه کابـل کـې د مطبوعاتي او قومي انحصار او ځانګړې قوم پـالنې هغـه بېلګـه ده، چې تر اوسه به په جنوبي افريقا کې لا څه، بلکې پـه ټولـه نړۍ او په تېره بيا په داسـې يـو هېـواد کـې چـې د اکثريـت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترڅنګ بېلابېل قومي اقليتونه په کې اوسي، چا نه وي ليدلې.

عام ولس خو څه کړې چې خپله د منځمهالې ادارې ديموکرات مشران هم د راډيو ټلويزيون له افراطي حالت نه تر پوزې راغلي او د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکاټ کې يې د هغو دکنټرول لپاره يو ځانګړی کميسيون هم جوړ کړی، خو دې کميسيون هم د خپلې بې کفايتۍ او د راډيو ټلويزيون د چارواکو د ډېرې زياتې سپين سترګۍ له وجې څه تر سره نه کړای شول.

دويم - هغه دولتي خپرونې دي چې د کابل په اوسنۍ اداره کې ډېرې زياتې د جنګسالارانو په خدمت کې نه دي، لکه انيس، هېواد، ملي ارمان او ځينې نورې. خو دا خپرونې هم داسې نه دي چې په ښکاره يا ضمني ډول دې د کابل پر اوسنۍ ادارې د ځينو اساسي واکمنو جنګسالارانو مخالفت وکړي، يوازې دومره کوي چې په ډېر ښکاره او بربنډ ډول د جنګسالارانو ستاينه نه کوي او د هغوی ډېرې سپارښتنې نه مني. په مجموعي ډول دولتي خپرونې تر زياته بريده د نظار شورا په خدمت کې دي.

ب – ازادې خپرونې: په ازادو خپرونو کې بيا هم څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوله خپروني دي.

لومړی:- هغه ډول خپرونې چې په ښکاره ډیو ځانګړي تنظیم له خوا خپرېږي او د همغه تنظیم د ګټو او نظر ښکارندوی دي، لکه پیام مجاهد او جمیعت تنظیم، وحدت حزب او ځینو نورو تنظیمونو پورې نورې اړوندې خپرونې. دا خپرونې د مشخصو ډلو له خوا تمویلېږي او دهغو د افکارو ځلونه کوي، دا خپرونې حق لري دخپلو ځانګړو تنظیمي لېوالتیاو لپاره کار وکړي، خو ددې حق نه لري، چې د هېواد د ملي ګټو، د خاورې د بشپړتیا او اسلامي ارزښتونو خلاف خپرونې وکړي، خو په دې تنظیمي خپرونو کې داسې خپرونې هم شته، چې ان د هېواد د ملي ګټو، ملي وحدت او د خاورې د بشپړتیا پرضد لیکنې هم خپروي، غوره بېلګه یې خپله د ((پیام مجاهد)) جریده ده.

دویم:- هغه ډول خپرونې دي چې د بېلابېلو تنظیمي او په دولت کې د شاملو اشخاصو له خوا چاپېږي او د ازادو خپرونو تمثیل کوي، ددې ډول خپرونو مالي لګښت د یو شمېر خیریه ټولنو او نړیوالو سازمانونو له خوا په دې نیت ورکول کېږي، چې افغانستان کې ازاد مطبوعات تقویه شي، ددې خپرونو چلوونکي له همدغه نیت نه په ناوړه ګټې اخیستنې سره خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي لګښت له همدغو سرچينو څخه ترلاسه کوي، خو خپرنيز کار يې يوازې د يوې مشخصې ډلې، قوم، سيمې او ژبې لپاره وي. دوی ازادي دې ته وايي چې يوازې د هغه تنظيم چې دوی ور پورې اړه لري د هغو له افرادو څخه پرښتې جوړې کړي، د بېلګې په توګه به کابل اوونيزه ياده کړو، چې دنظار شورا د يو اساسي غړي له خوا خپرېږي.

ددې جريدې لګښت په کابل کې د (ايينې) په نامه ديوې ادارې له خوا ورکول کېږي، دا اداره ځان (افغان کلتوري او مطبوعاتي مرکز) ګڼي او غواړي په افغانستان کې ازادو مطبوعاتو ته وده ورکړي، ويل کېږي چې ائينه د ملګرو ملتو ديونيسکو په سازمان پورې تړلې يوه اداره ده، چې په کابل کې پرې يو شمېر فرانسوي اتباع اساساً واکمن دي.

دا اداره د کابل اونيزې، زنبېل غم، ملالۍ او يو شمېر نورو خپرونو لګښت ورکوي. خو اوس راځو دې ته چې ايا کابل اوونيزه، رښتيا هم يوه ازاده جريده ده که نه؟ که دا جريده رښتيا هم يوه ازاده جريده وي، نو ايا تر اوسه يې د کابل د ورانوونکو له جملې څخه د يوه تن اساسي ورانوونکي او د سالنګ د تونل د الوزونکي پر ضد کوم مطلب خپور کړی او يا خپور به يې کړي؟ د نړيوالو مطبوعاتو د رپوټونو له مخې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سالنګ پر بیارغونه نږدې پنځه ملیونه امریکـایي ډالـره لګښـت راځي، ایا کابل اونیزه او یا هم په کابل کې نـورې دولتـي او ازادې خپرونې به دا ولیکي چې دا تونل چا الوزولای دی؟

دې کې هیڅ شک نه شته چې کابل اونیزې بـه ډېـر داسـې مطالب خپاره کړي وي، چې د نورو تنظیمونو خلاف وي او په دې کې به یې د ولس د هیلو یو څه څرګندونه هم کـړې وي، خو ایا تر اوسه په کې داسې مطلب هم چاپ شوی چـې هغـه دې د نظار شورا او یا هم د جمیعت تنظیم پر ضد وي؟

نو که چېرې داسې نه وي، نو بیـا خـو دا جریـده یـوازې د نظار شورا د ګټو ساتندویه او څرګندویه خپرونـه ده، نـو ازاده ورته ځنګه ویـلای شـو؟ د ازادو خپرونـو تـر ټولـو مهـم اصـل ناپېیلتوب دی، هره خپرونه کې چې دا اصل مراعت شوی نـه وي، ازاده ورته نه شو ویلای، نو هغه خپرونې چـې ازادې نـه وي، ولې بیا پر ځان د ازادو او ناپېیلو خپرونو نوم ږدي او ولې ورته د ائینې په شان یـوه اداره چـې د ازادو خپرونـو د ملاتـړ ادعا کوي، داسې تنظیمي او تنظیمي ډولـه خپرونـو تـه مـالي لګښت ورکوي او ولې پرې د ازادو خپرونو رنګه پیکه کوي؟ دا ډول خپرونې په کابل کې نورې هم شته چې دلته یې له شنلو تېرېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريېم:- دپه کابل او ولايتونو کې يو شمېر داسې ازادې خپرونې هم شته چې تر ډېره حده يې د بې طرفۍ اصل ساتلی، ژبني او سيمه ييز توازن او تناسب ته يې پاملرنه کړې او تر يوه حده يې د سالم انتقاد روحيه پياوړې کړې. په کابل کې يې نسبتاً ښې بېلګې د ((کليد)) اونيزه او د ((ارادې)) ورځپاڼه دي، په ولايتونو کې هم دا ډول بېلګې شته، خو دا خپرونې هم تر اوسه پورې په دې دريځ کې نه دي، چې پر کابل او د هېواد پر نورو سيمو د واکمنو اساسي جنګسالارانو پر وړاندې يوه مطبوعاتي جبهه پرانيزي او يا دې هم د اپوزيش شکل غوره کړي، دوی يوازې دومره کړي چې د جنګسالارانو د ستاينې په باب هېڅ مطلب نه خپرونې او کله کله هم يو نيم مالګين انتقاد ته په خپلو پاڼو کې ځای ورکوي.

په هرحال په مجموعي ډول د ازادو خپرونو حالت هرڅنګه چې وي، تر دولتي هغو ډېر ښه دی. خو اوس راځو دې ته چې پر دولتي خپرونو تنظيمي انحصار څنګه له منځه تلای شي؟

اصلي خبره داده چې ددولتي خپرونو په تېره بيا د راډيو او ټلويزيون له دې يورنګي حالت او انحصار نه، نه يوازې عام ولس، بلکې خپله يو زيات شمېر ديموکرات دولتي چارواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم تر پوزې راغلي او ټول غواړي چې يو مثبت بدلون په کې راشي. زموږ په نظر په دولتي خپرونو په تېره بيا راډيو ټلويزيون کې مثبت بدلون په دې ډول راتلای شي: لکه څنګه چې دولت د دولتي تصديو د شخصي کولو لپاره يو ځانګړی کميسيون جوړ کړی او ښاغلی خالق فضل ددې کميسيون په داسې حال کې دی، داسې دې د کابل راډيو ټلويزيون او ځينو نورو خپرونو د شخصي کولو لپاره هم يو ځانګړی کميسيون جوړ کړي، اوس خو د مطبوعاتو د قانون له مخې خلک شخصي ټلويزيونونه او راډيوګانې هم فعالولای شي. نو د کابل راډيو ټلويزيون د شخصي کولو لپاره دې هم د ازادې داوطلبۍ له لارې اخيستونکي پيدا کړي، ددې ګټه به دا وي چې د دولت اکثره مسئولين به له يو ډېر درونـد مالي او ستر رواني بار او فشار څخه خلاص شي، يانې دا چې که کابل ټلويزيون او راډيو د هغو داوطلبانو ته ورکړل شي، دولت به د هغو تر (۱۲۰۰) زياتو مامورينو د معاشونو او نورو لګښتونو له غمه بې غمه شي، چې همدا اوس يې ورکوي. اصلي خبره دا ده چې راډيو ټلويزيون خو په واقعيت کې اوس هم شخصي دی؛ يانې دا چې ديوې مشخصې (ډلې نظار شورا) په لاس کې دی او ځينې خلک لا ورته ان پنجشېر ټلويزيون هم وايي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول تبليغات او نشرات يې د همدې ګروپ لپاره دي، د جمهور رئيس کرزي صيب په باب په کې دومره څه نه وي چې د " شېر پنجشېر"، " امرصاحب"، " سخن سالار"، " سردارجهاد"، " سردارشهدا"،" سيمرغ هندوکش"،"فاتح جنګ سرد"، " سپه سالار مقاومت" په باب په کې خپرونې کېږي، نو چې خپرونې يې د يو شخصي ګروپ او د هغه د قومندان لپاره وي، ښه داده چې لګښت يې هم د همدې ګروپ پر غاړه شي.

دولت که چېرې همدا ټلويزيون او راډيو په يوه مناسب قيمت وپلوري، په همدې پيسو کولای شي ازاد او ملي ټلويزيون او راډيو فعال کړي، چې د ټولو خلکو د هيلو ښکارندويي وکړي.

د ولسمشر ښاغلي کرزي د حکومت ديموکراتو اشخاصو ته د راډيو ټلويزيون د اصلاح بله لاره داده چې دوو مياشتو پورې دې کابل راډيو ټلويزيون ټول نشرات او په موقت ډول دماموريتو معاشونه بند کړي، که چېرې بيا هم اصلاحات رانغلل د راډيو ټلويزيون ناپېيلو مامورينو ته دې بل ځای کار پيدا کړي او تنظيمي مامورين دې خپل تنظيم ته پرېږدي او د راډيو په تېره بيا د ټلويزيون خپرونې دې تر هغه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ودروي، چې د اصلاحاتو شرایط برابر شي، ځکه تـر زهرجنـو، تنظیمي، سمتي او کرکجنو خپرونو او تر هغو خپرونـو چـې لـه هغو څخه د ملي نفاق او کرکې بوی راځي، (نه خپرونې) ښـې دي، غبرګون خو نه را ولاړوي. اوس د کابل ټلويزيون پر ځای اکثره خلک د نورو هېوادونـو ټلويزيونونـه ګـوري، علـت يـې همدا دی چې په کابل ټلويزيون کې داسې څه نه شته چې د خلکو ذوق خړوب کړي، نو پر هغو ټلويزيوني خپرونو چې تـر ګټې يې زيان زيات دی، ولې بې ځايه لګښت وشي؟ هغـه هـم دبيت المال لګښت.

په درناوي

په هېواد کې د مطبوعاتو د ربښتينې ازادۍ په هيله

د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې بهرنۍ ځواکونه ګټې او زیانونه

له اخلاقي، ملي، دودیز او عقیده یي پلوه دا خبره سړی ته ډېره ګرانه پرېوزي، چې په خپل هېواد کې بهرني ځواکونه وزغمي، هغه هم داسې بهرني ځواکونه چې د یوه قوي پوځي فشار او یرغل په نتیجه کې هېواد ته داخل شوي وي، خو په اوسنۍ نړۍ کې په تېره بیا د نړۍ له یو قطبه کېدو راهیسې پخواني ارزښتونه او ایډیالونه یو څه بدل شوي او نور هم د بدلېدو په حال کې دي.

اوس د منطق ځای زور او د اخلاقو او ایډیالونو ځای اقتصاد یا پیسو نیولای، د عصري ټکنالوژۍ سیلاب د غیرتونو او کلتورونو ډېر ټینګ د یوالونه نړولي، نو ځکه خو چې مشر لالا (د امریکا متحده ایالات) هره خبره کوي هغه په نړۍ کې د کاڼي کرښه ده او څوک یې د بدلانه حق او جرئت نه لري، د نړۍ په هر ځای هره سیمه او هر هېواد کې یې چې هر سیاسي شخص، هر ګوند او هر حکومت ته طبعه خرابه شي نو لومړی ورته پلمې جوړې کړي او بیا یې د له منځه وړلو لپاره د زور اسونه زین کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه داسې خبره یا پېښه چې هغې ته د منطق غاښ نه جوړېږي، هغه بیا ملګرو ملتونو او یا هم نورو هېوادونو ته حواله کړي، چې د دوی له خوښې سره سم یې حل کړي، لنډه داچې زور او اقتصاد زموږ د اوسني عصر کلتور او منطق دی، هغو ټولنو، هېوادونو او ډلو چې له دې کلتور سره ځان عیار کړی، له غیرت او سرلوړۍ پرته د ژوند له خوږلنیو برخمن شوي، خو هغه څوک چې ددې کلتور پرمخالف لوري روان دي له ستونزو سره مخامخېږي.

زموږ هېواد او زموږ ولس په همدغسې یوې دوه لارې کې ولاړ دی، یا به د زور منطق ته غاړه ږدي او یا به هم مخالفت کوي، د مخالفت مانا یوه نا انډوله جګړه ده چې د نړۍ د ټولو زورورو د مجموعې پر وړاندې به د یوه جګړه ځپلي، بې کسه او بې وسه ولس له خوا تر سره کېږي او نتیجه به یې هم زموږ د هېواد لا ویجاړې او د ولس بربادي وي. د همدې بهرنیو ځواکونو پر وړاندې د بري د یو فیصده اټکل په حالت کې به هم زموږ ولس دومره ځپل شوی وي چې د هر ګاونډي لاسوهنې ته به پراخه زمینه برابره شوې وي، د هېواد دفاعي ځواک به کمزوری شوی وي او د هېڅ ګاونډي د یرغل د پر شا تمبولو وس به پاتې نه وي.

په دې حالت کې به د افغانستان ګاونډي دومره زړور شي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ښکاره ډول به افغانستان کې مداخله کوي، ان د خاورې د نیولو تر حده، هغه وخت کې د ګاونډیو هېوادونو سترګې نه له نړیوالو زبرځواکونو سوځي اونه هم له ملګرو ملتونو، ځکه چې د قدرت او سیاست دا دواړه سرچینې به په افغانستان کې ماتې شوې وي، افغانستان به بیا په سیاسي انزوا کې وي او دا کار به ګاونډیو هېوادونو ته ښه فرصت په لاس ورکړي، چې خپل ناوړه هدفونه تر لاسه کړي، په ټوله نړۍ کې به داسې کوم هېواد او داسې کوم ځواک نه وي چې هغوی د افغانانو غم وخوري او مرستې ته یې راودانګي، نو په دې ډول به یو ځپل شوی هېواد د ګاونډیو خوښې او ترحم (!) ته پاتې شي او ټول هېواد به له کورنیو جګړو او نا خوالو سره مخ شي.

نو په دواړو حالتونو کې زموږ ولس زیان زغمي، نو د لومړي حالت زیان تر دویم هغه لږ دی، په لومړي حالت کې د هېواد د خاورې بشپړتیا تضمینېږي، د ګاونډیو هېوادونو لاسوهنې کمېږي، یوازې د بهرنیو زبرځواکونو د سیاسي تګلارو سیوری دلته غوړېږي، په دویم حالت کې (له سیاسي او پوځي یرغل سره د مخالفت حالت کې) تر یوه اوږده ستومانوونکي مقاومت وروسته که کومه ثمره هم تر لاسه شي نو دا ثمره به هم د ګاونډیو هېوادونو لاس ته ورځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسې حالاتو کې نوزموږ ولس د (بدو) او (بدترو) تر منځ په يوه حالت کې واقع دی، که هر څومره هڅه وکړي يو نه يوه سره به مخامخېږي، خو ښه لاره دا ده چې اوس موږ د (بدترو) پر ځای(بد) انتخاب کړو، کله مو چې د بدن غړي کوښېر او ټکور شول بيا به له بد حالت نه د (ښه) حالت پر لور ګامونه اخلو.

د همداسې يو ښه حالت په هيله
د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر چټې وتي مطبوعات

زموږ په ټولنه کې افراط او تفريط د ټولنيز او سياسي ژوندانه يو دود ګرځېدلی،په هره برخه کې کله دومره افراط کوو چې تصور نه کېږي او کله بيا پوره کار کې د تفريط دومره درجې ته راټيټ شو، چې دا هم د چا په خيال کې نه ګرځي، په دې تېرو شل پنځه ويشتو کلونو کې خو دې افراط او تفريط سره ښه غېږه نيولې، کله به يې يو څملوه او کله بل، ښه د مزې سره لوټ په لوټ واوښتل خو بيا هم حالات منځني حد ته نه دي را رسېدلي.

په سياسي ډګر کې يو وخت داسې و چې نه يوازې نا مذهبه، بلکې مذهب ضد لاړه خپله شوه، د چا چې به سپينې جامې پر تن وې، خولۍ او لونګۍ به يې پر سر وه او ږېره به يې پر مخ ، نو په زوره به يې ځان د توپ خولې ته تړلی و، آن پر افغاني سکانو هم د اخوانيت ټاپه لګېدله او ((د اسلام په جامه د انګريز د جاسوسانو په نامه)) په زرګونو بې ګناه افغانان تر خاورو لاندې، په زرګونو لادرکه او په زرګونو نور د زندانونو د تورو پنجرو شاته را حصار شول. کله چې د مذهب او دين پتنګانو ته وار راورسېد، نو بيا خو هر سرلوڅی، تحصيل کړی او ان دريشي کړی شخص د تکفير په تور تورن شو، د دين پتنګان په خپل چلند کې تر دې حده پورته شول چې ان کابل مېشتي مليان او قاريان يې هم خلکيان وبلل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نږدې دوو کلونو کې دوه درې موضوعګانې (د بشر حقوق، د ښځو حقوق او ديموکراسي) داسې دي چې دومره زياتې په خولو کې اړول کېږي را اړول کېږي چې نور يې نو خوند بېخي پيکه شوی، د بشر د حقوق پلويان وايي د عقبدې او فکر بيان د انسان طبيعي حق دی او دا هېڅ حدود نه لري، په اساسي قانون کې بايد د بشر حقوقو دا اصل کټ مټ ځای شي، خو په ناټاکلي برید کې د بشر د حقوقو د ازادۍ او نورو چارو اسلامپال مخالفين بيا وايي: «انسان نه دی ازاد مګر په چوکاټ د شريعت د اسلام کې» د دوی نظر دادی چې بايد په اساسي قانون کې دا خبره قيد شي چې «په افغانستان کې هېڅ هغه قانون چې د اسلام مخالف او مغاير وي نه شي وضع کېدی». دوی نه یوازې د اسلام د (مخالف) قانون مخالف دی، بلکې د (مغاير) هم مخالف دي او د انسان ازادي يوازې د اسلامي لارښوونو او ارزښتونو په حدودو کې مجاز ګڼي او بس.

د ديموکراسۍ پلويان هم داسې يو افراط ته رسېدلي چې هره ګډوډۍ، هر بې سروبوله کار، تر مذهبي، کلتوري ارزښتونو پښه اړول، ورته ديموکراسي ښکاري. خو مخالفين يې بيا خپله ديموکراسي سور کفر ګڼي او آن له لفظ سره يې مخالفت کوي. د ښځو د حقوقو پلويان او پلوياني بيا له نارينه و سره په تول پوره او برابره ازادي غواړي او په دې برخه کې هېڅ پوله او بريد نه پيژني، ځينې يې لا څو ګامه نور هم وړاندې ځي او په تېره زمانه کې د ښځو د ځپل شويو حقوقو د اعادې او جبران خبرې کوي. په کابل کې د ښځو د حقوقو په باب په يو جوړ شوي سيمينار کې د ښځو د حقوقو په باب، د نارينه وو له خوا پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې غوړه مالۍ او سپېروني سربېره، يوې ښځې وويل: ((موږ نه يوازې په اوسني وخت کې د ښځو او نارينه و د حقوقو پر تساوۍ ټينګار کوو، بلکې موږ په تېره زمانه کې د ښځو پر حقوقو د شويو تېريو د جبران غوښتونکې هم يو، اصلي تساوی هغه وخت رامنځته کېدلای شي چې د حقوقو د تلافۍ او جبران مسله سپينه شي....)) ددې مېرمنې په وينا: «څوارلس سوه کاله کېږي چې د نارينه و له خوا ښځه په اشپزخانې(پخلنځي) وردننه شوې ده، ښځه هلته اسيره ده او نارينه بهر دی، نو اوس بايد څوارلس سوه کاله نارينه په اشپزخانه ورداخل شي او ښځې بهر يوه پښنه پر بله واړوي نو زموږ به هله زړه يخ شي او هله به د حقوقو د حقيقي تساوۍ خبره رامنځته شي...»

خو په همدې ټولنه کې په همدې ښار او اطراف کې د ښځو د حقوقو مخالفين لا هم د خپلې لاسبرۍ د منطق پر اس سپاره دي، اوس هم ښځې د کو ر او ګور موجود ګڼي او بس،يو نيم لا د دنيا له وېرې دا خبره کوي چې موږ د ښځو ازادې منو خو «په شريعت د اسلام کې» او «هغه ازادي چې مخالفه د اسلام او يا احکام د شريعت وي هغه د منلو وړ نه ده...»

د افراط او تفريط په دې تاوده بهير کې بله مهمه مسله د مطبوعاتو ده، مطبوعاتو هم هغه لار خپله کړې چې په دې نورو برخو کې د ټولنې د کلتور يو ه برخه ګرځېدلې ده، د طالبانو د نظام تر ړنګېدو وروسته يو دم د مطبوعاتو او مطبوعاتيانو بازار تود شو، داسې لکه له ګرمې کټوې څخه چې برغولې پورته کړې، هرې خواته يې بخار خور شو، يوازې په لومړيو څو مياشتو کې په لسګونو اخبارونه، جريدې، او مجلې چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شول، راډیو ټلویزیون فعال شو او خبري اژانسونو پر فعالیت پیل وکړ.

په لومړیو ورځوکې خو ښه او اسانه کار دا و چې د مطبوعاتو تېره توره ټوله د طالبانو او د هغو د نظام غندلو ته متوجه وه، هر چا به د خپل قلم او لیکنې څوکه طالبانو ته اړم کړې وه، ګرمه موضوع طالب او همدا طالب نظام و، دې وخت کې په کابل کې هېڅ خپروني د دې جرئت ونه کړ چې د پخوانیو جنګسالارانو د بیا واکمنۍ، بیا درغلۍ او بیا ورانۍ په باب د چا غږ او نظر منعکس کړي، د طالب د غیبت پاڼه هم ورځ پر ورځ سرېدله، زړېدله او سولېدله، نور نو مطبوعاتوته موضوع پاتې نه وه، د مطبوعاتو شمېر هم ورځ پر ورځ زیاتېده آن تر دې چې د ټول هېواد په کچه د ټولو خپرونو شمېر تر (۲۵۰) عنوانو هم ورواوښت، یو شمېر راډیوګانې هم فعالې شوې او نړیوالو راډیو ګانو هم د افغانستان لپاره وخت څو برابره زیات کړ، دا وخت نو اکثره مطبوعات د موضوع د فقر او د موضوع له نشتوالي سره مخامخ شول، دیموکراسي، د ښځو او بشر حقوق داسې عامې موضوعګانې وې، چې لیکنې پرې کېدی شوې، که څه هم اکثره تکراري وې، خو خورا ډېر مطالب یې ورکول، په دیموکراسۍ او پراخ نظرۍ کې خو خبره دې حد ته ورسېده چې آن پر اسلام هم برید وشو، یوه جریده او د هغې چلوونکی پرې کاذب شهرت ته ورسېدل، دښځو حقوقو باندې هم ښه زیات شخوند ووهل شو او د بشر حقوق هم همدارنګه، ان تر دې حده چې د ښځو د حقوقو اود بشر د حقوقو پخواني سرسخته مخالفینو هم دا ځل د هغوی د حقوقو د ملاتړو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدعیانو رول تر سره کاوه.

کله چې دا ټولې موضوعګانې واړول شوې او هېڅ خپرونې ته په کې نوره د مثبت او منفي شهرت زمینه برابره نه شوه، نو بیا د ملي ارزښتونو، ملي شخصیتونو، ملي نومونو او اصطلاحاتو پر ځای ایراني نومونه وکارېدل، پر هرې هغې کلمې پسې یې اور لږوني را واخیستل چې د ټولو افغانانو په خولو او ذهنونو خواږه لګېدل، له پوهنتون، پوهنځي، ښاروالۍ نه نیولی، بیا تر ستري محکمې پورې د ټولو افغاني نومونو لپاره ایراني ځای ناستي را وکارېدل، د افغانستان پر ملي ترمینالوژۍ دا یرغل د ایران پلوه ډلو له خوا د هغوی په خپرېدونکو خپرونو کې تر سره شو.

ځینې خپرونو خو خپل صحافت هم د ایراني خپرونو په شان رنګ کړ، لنډه دا چې دې ډول خپرونو او د هغو چلوونکو په «صادقانه ډول» د دوی د خپلو حامیانو لپاره په اصطلاح «خودکش بیګانه پرور» رول تر سره کړ.

د ملي ترمیناوژۍ د ادالانه بدلانه تر څنګ یې د ملت احساس او زړه ته هم ګوتې وروړې، د «افغانستان» او «افغان» نوم د بدلانه لپاره یې هڅې پیل کړې، په خپلو خپرونوکې یې د ایران د راډیویي خپرونو په شان د «افغان» پر ځای د «افغانستاني» اصطلاح وکاروله او نورې په لسګونو داسې کلمې او جملې یې استعمال کړې چې په مطلق ډول د هېواد او ملت د ملي ګټو پر ضد وې، په دې ډول یو شمېر خپرونې تر دې بریده تر چتې ووتې چې نه یوازې د قلم عفت او د بیان حدود یې تر پښو لاندې کړل، بلکې د هېواد ملي ګټې یې هم زیانمنې کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې کې هېڅ شک نه شته چې د بيان او قلم ازادي د انسان حق دی، خو دا حق تر هغه وخته محفوظ دی چې د نورو ازادي متضرره نه کړي، اوس په هېواد کې د مطبوعاتو قانون نافذ دی او د مطبو عاتو په قانون کې هېڅ داسې خپرونې ته اجازه نه شته چې د هېواد او د خلکو د لوړو ګټو پر ضد خپرونې وکړي، دا خپرونې دولتي وي او که نادولتي، د هرې ډلې او ارګان له خوا چې خپرېږي، بايد د هېواد لوړې ګټې په پام کې ونيسي.

د هېواد له چارواکو او نورو اړوندو ارګانونو څخه چې دا قانون يې نافذ کړی دی، هم په درناوي هيله کېږي لکه څنګه چې يې د مطبوعاتو قانون نافذ کړی بايد عملي يې هم کړي، که چېرې د ناقانونيت په حالت کې مطبوعات هره خطا وکړي، نو د قانون نشتوالی به ورته يوه پلمه او مجوز شي، خو که د قانون په شتوالي کې بيا هم سهوه، خطا او هېواد ضد عمل تر سره کېږي، نو مسوليت به يې د چا پر غاړه وي؟ زموږ په نظر د مطبوعاتو قانون بايد مطبوعاتي انارشي، مطبوعاتي زهر او مطبوعاتي تېری ټول کنټرول، رفع او دفع کړي، که نه نو تر ((زهرجنو مطبوعاتو)) «نه» مطبوعات ډېر ښه دي.

په هېواد کې د سپېڅلو مطبوعاتو د رښتينې ازادۍ په هيله

دهيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني سفارتونه
د تنظیمواکۍ مورچلونه

له هغې ورځې چې په افغانستان کې تنظیمې اړیکې د واک و ځواک، څوکۍ او مقام معیارونه ګڼل شوي، بیا نو دې هېواد ښه ورځ نه ده لیدلې، هر سیاسي ګوند چې واک ته رسېدلای نو که ټول نه وي اکثره مامورین یې خو له سره عوض کړي او پر ځای یې د خپلې فکري لیکې پلویان مقرر کړي دي، د دا ډول تقرر لړۍ د سردار محمد داوود خان له وخته پیل شوه، داوودخان د خپلې واکمنې پر مهال د تاسیس شوي ګوند «ملي غورځنګ» یو شمېر غړو ته دولتي پوستونه ورکړل، خو دا پوستونه یوازې د ګوندي معیارونو له مخې نه، بلکې د اشخاصو خپله مسلکي پوهه او تخصص هم په کې مطرح و، په ټولیز ډول دا مهال لږه فیصدي کسان د تنظیمي اړیکو له مخې لوړو پوستونو ته رسېدلي وو.

په زیاته کچه د تنظیمي معیارونو له مخې پر لوړو پوستونو د اشخاصو تقرر، د خلکیانو له واکمنۍ سره سم پیل شو، د ګوند رهبر او هر غړي ته د ګوند د سابقې، پوړۍ او قرابت له مخې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب سره لوړې چوکۍ ځانګړې شوې، د خلکیانو د کابینې په سلو کې یوازې ((پنځه سلنه)) وزیران د لوړو زده کړو خاوندانو وو، نورو ټولو یوازې ګوندي پوهه او ګروهه لرله، په خلکي پړاو کې نه یوازې له لوړو څوکیو ګوندي دایره راتاوه شوه، بلکې تر ډېرې ټیټې پوړۍ پورې هم دا لړۍ ورسېدله، د ټیټو پوستونو امران هم د پوره واک او ځواک خاوندان ځکه وو، چې ګوندي مشر ویلي وو: ((زما د ګوند هر غړی په هر ځای کې چې وي هغومره صلاحیت او واک لري لکه زه)). د دې خبرې عملي مانا دا وه چې د ګوند هر غړی په خپله سیمه او ساحه کې د جمهور ریس په اندازه واک او صلاحیت لري او یا هم د جمهور ریس ټولې غوښتنې عملي کولای شي.

په خلکي پړاو کې نه یوازې په کورنۍ کچه، پر دولتي څوکیو د ګوندي غړو د واک منګولې ټینګې وې، بلکې په نړیواله کچه د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې د افغانستان سیاسي نماینده ګیو او سفارتونو کې هم همدا حال و او هغه څوک به د سفیر او یا کوم بل مهم کار کوونکي په توګه مقررېده چې یا به ګوندي و او یا به هم د ګوند سرسخت پلوی و، د شوروي یرغل په کلونو کې هم ګوندي اړیکي او شوروي پالنه د تقرر غټ معیارونه وو، په ځانګړي ډول په بهرکې د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي نماینده ګیو کې.

د ثور د (۷)مې په سور اوښتون پسې چې کله د ثور (۸)مې شین اوښتون رامنځته شو، نو نه یوازې تېره ترخه تجربه تکرار شوه، بلکې دوی لا په کې څو ګامه نور هم پر مخوړاندې لاړل، د ثور(۸)مې ته په حقیقت کې د ثور (۷) مه ځکه ویلای شو، چې مختلفې جهادي لښکرې د ثور پر (۶) مه نېټه کابل ښار ته ورداخل شوې او د یو شمېر جهادي ډلو الحادي موئتلفین لاتر دوی د مخه په کابل کې ځای پر ځای وو، د ثور (۶)مې نېټې تر ماسپښین مهاله د کابل ښار ټولې سیمې د دوی لاس ته ورغلې وې، یوه ورځ وروسته (دثور پر ۷مه) باید پخوانی دولت رسماً رنګ او د مجاهدینو نوی حکومت جوړ شوی وای، څرنګه چې دا ورځ په افغانستان کې د ټولو جهادي ډلو د مخالفینو (خلکیانو او پرچمیانو)د بري ورځ وه او د ثور د (۷)مې انقلاب په نامه یادېده، نو داسې تصادف پېښ شو چې دا ورځ د دوی د بري ورځ هم شوه، دا بیا ډېره سخته وه، چې دوی اینده کې په خپلو تبلغاتو کې د ثور (۷) مه په بدو الفاظو یاده کړي، ځکه افاده یې سختېدله، د ثور کومه اوومه؟ الحادي که جهادي؟ نو ځکه دوی د واک رسمي انتقال د ثور(۸)مې ته منتقل کړ. په دې پړاو کې سره له دې چې د هېواد په ګوټ ګوټ په تېره بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل کې جګړه روانه وه او د دولت اکثره ارګانونه فلج وو، خو په افغاني سفارتونو کې د تنظيمې روابطو له مخې تقرر ښه په زغرده روان و، د تقرر اصلي کيلي د جميعت تنظيم او په تېره بيا د نظار شورا په لاس کې وه، په دې پړاو کې اکثرو افغاني سفارتونو او قونسلګريو کې هغه اشخاص مقرر شول چې د جميعت تنظيم غړي وو او يا هم دې تنظيم ته وفادار وو.

په لومړي پړاو کې د جميعت تنظيم څو نورو موئتلفو تنظيمونو ته هم څه نا څه ونډه ورکړل شوه، خوکله چې دې تنظيمونو له جميعت تنظيم څخه سياسي واټن اختيار اوه، د هغوی غړي هم له خپلو دندو ګوښه کېدل، په دې پړاو کې نه يوازې تنظيمي معيارونه په پام کې ساتل شوي وو، بلکې قومي انتساب او د خپلولۍ اړيکو ته هم زيات ارزښت ورکول کېده، مسلکي پوهې او تخصص ټاکونکی رول نه درلود، په سلو کې پنځه کسه هم د تخصص له مخې نه وو مقرر شوي. کله چې پر کابل ښار د جميعت تنظيم نيمواکه واکمني پای ته ورسېدله او د طالبانو اسلامي تحريک پر کابل خپل مطلق واک ټينګ کړ، نو داسې تصور کېده، چې نړۍ به د طالبانو حکومت په رسميت وپېژني او په افغاني سفارتونوکې به پخوانۍ تنظيمواکي له منځه ولاړه شي، خود طالبانو د افراطي چال چلند له امله نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د نړۍ لېوالتیا او خواخوږي راخپله نه شوه، بلکې ټوله نړۍ د طالبانو د مخالفت لپاره یوه خوله شوه.

دا مهال د افغاني سفارتونو یو شمېر کارکوونکو د طالبانو ملاتړ وکړ او داسې تصور یې کاوه چې د طالبانو حکومت به د نړۍ د هېوادونو له خوا په رسمیت وپېژندل شي او موږ به پر خپل ځای پاتې شو، یو شمېر نورو د سفارتونو مالونه خرڅ کړل او سفارتونه یې خوشې کړل، د جمیعت تنظیم اکثره غړي او پلویان لا پر خپلو څوکیو پاتې وو، یوازې سعودي عربستان، متحده عربي اماراتو او پاکستان د طالبانو حکومت په رسمیت وپېژانده.

په نتیجه کې داسې یو حالت رامنځ ته شو چې د نړۍ اکثرو هېوادونو هغه څوک د افغانستان د حکومت په توګه په رسمیت پېژندل چې هغوی په افغانستان کې په سلو کې پر پنځه فیصده خاوره واک درلود او برعکس هغه چا چې پر پنځه نوي فیصده خاوره واک درلود، هغوی یوازې د نړۍ درېو هېوادونو په رسمیت پېژندل، دې حالت افغانستان په خپل ټول تاریخ کې له سختې ډیپلوماټیکې انزوا سره مخامخ کړ، هغو کسانو چې دا مهال یې په سفارتونوکې کار کاوه د افغانستان نماینده ګي نه کوله، په ښکاره د تنظیمونو په استازۍ غږېدل، له سفارتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د تنظیمونو تبلیغاتي اونشراتي مرکزونه جوړ کړي وو، په هند کې د افغانستان د سفارت لـه خوا خپرېدونکې «میزان» جریده چې د افغانستان د ملي پانګې په لګښت خپرېدله، د جمیعت او نظارشورا د یو نشراتي ارګان حیثیت لاره، دې خوا په پاکستان کې د افغانستان سفارت چې د طالبانو په واک کې و، دطالبانو د اسلامي تحریک یو ستر تبلیغاتي مرکز و، په ملګرو ملتونو کې د افغانستان استازی په حقیقت کې د جمیعت د تنظیم استازی و، ښاغلی روان فرهادي د افغانستان په «استازي» د ملګرو ملتونو لـه خوا پر افغانستان لګېدلي بندیزونه تائید کړل.

دا د دنیا د ډپلوماسۍ په تاریخ کې تر ټولو یو تور داغ دی چې د یو مملکت استازی دې د خپل مملکت پر ضد لګېدونکي بندیزونه تائید کړي، ښاغلي فرهادي خو طالبانو څخه د جمیعت تنظیم د غچ اخیستلو په نیت دا کار وکړ، خو دې ته یې پام نه و چې دې کار سره به افغان ولس ته څومره زیان رسېږي، دې نه ښکاره معلومېږي چې دې اشخاصو، تنظیمونو ته کار کاوه، نه د افغانستان ملي ګټو ته او اوس هم دا لړۍ روانه ده. په درېیو سفارتونو (سعودي، اماراتو او پاکستان) کې د طالبانو له خوا له شوي تقرر څخه سرې دا نتیجه اخلي چې که

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو هېوادونو هم، طالبان په رسمیت پېژندلي وای حال به تردې بدتر و، طالبانو په هر ځای کې له یوې مخې طالبان او ملایان مقرر ول، دوی ته معیار طالبي او ملایي وه، په تنظیمونو کې که تنظیمي او قومي معیارونو ته زیان ارزښت ورکول کېده، نو یو نیم به په کې مسلکي شخص هم ټاکل کېده، خو د طالبانو تقرر د لاس د ورغوي په شان سپین و، له ملا او طالب پرته نور څوک په کې په زره بین هم نه لیدل کېدل.

طالبي پړاو ختم شو، وار یوځل بیا نیم ژواندي جمیعت اونظار شورا ته ورسېده، دا ځل داسې تصور کېده چې دوی به له خپلو تېرو تجربو عبرت اخیستی وي او نرم چال چلند به وکړي، د بن تر کانفرانس د مخه استاد رباني یو ځل بیا د اسلامي دولت د مشر په توګه راڅرګند شو او فرمان یې صادر کړ «هر هغه چا چې د طالبانو د واکمنۍ دمخه پر کومو څوکیو کار کاوه، د خپلو خپلو امتیازاتو په پام کې نیولو سره پر خپلو دندو مقرر دي» دا حکم عام و، په دې ډول په افغاني سفارتونوکې یوازې د جمیعت غړي پر خپل ځای پاتې شول، کله چې د بن د توافقاتو له مخې لنډ مهاله اداره را منځته شوه، نو د بهرنیو چارو وزرات بیا د جمیعت په تېره بیا د نظار شورا لاس ته ورغی او تر ننه یې په لاس کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طالبانو د واک تر رنګېدو وروسته نړیوالې ټولنې زیاته لېوالتیا درلوده چې افغانستان سره بېرته خپل سیاسي روابط ټینګ کړي، یو زیات شمېر هېوادونو په افغانستان کې خپل سفارتونه پرانیستل او افغانستان هم په زیات شمېر هېوادونو کې خپل سفارتونه بیا فعال کړل، اوس په نړۍ کې د افغانستان د سفارتونو شمېر (۳۲) او د قونسلګریو شمېر نږدې (۵۸) ته رسېږي، طبعاً ګڼ شمېر مسلکي اشخاصو ته اړتیا ده چې دا ځایونه ډک کړي، خو راځو دې ته چې دا ځایونه د چا له خوا په چا ډک شوي؟ لکه څنګه چې د مخه مو وویل د بهرنیو چارو وزارت یو ځل بیا د جمیعت تنظیم په منګلو کې دی، نو په نویو پرانیستل شویو سفارتونو کې هم اکثره د همدې ډلې غړي یا پلوي اشخاص مقرر دي.

په اوسنیو مقرریو کې نه یوازې تنظیمي اړیکو ته ارزښت ورکول شوی، بلکې د جمیعت تنظیم له همېشنۍ پالیسۍ سره سم قومي او سیمه ییز انتساب او ارتباط ته هم زیات اهمیت ورکړ شوی دی، د افغانستان په اوسنیو ټولو سفارتونو کې د پښتنو سفیرانو شمېر تر شپږو تنو نه زیاتېږي، هزاره، ازبک قومونو ته منسوب ټول څلور پنځه سفیران نه شته، ټول پښتانه، هزاره، ازبک چې سره راټول کړې، نو د تاجکانو په انډول یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفارتونو کې ونډه په سلو کې (۲۵) ته نه رسېږي، د قونسلګریو او سفارتونو د نور پرسونل انډول تر دې هم په ټیټه کچه دی، نور ټول سفیران د قونسلګریو مسولین او پرسونل له قومي پلوه په تاجک قوم پورې تړلي دي.

د افغانستان په تاریخ کې تر اوسه پورې هېڅکله داسې حالت نه و راغلی چې قومي انډول او تناسب دې په دومره کچه خراب شي، نو اوس سړی خپله فکر کولای شي چې د افغانستان د اوسنیو چارو سمبالوونکي د ټول افغانستان استازي کوي که په افغانستان کې د یو قوم؟ که د اوسنۍ انتقالي ادارې د مشرتابه مناسبات د نظار شورا یا جمیعت له مشر تابه سره خراب شي، نو ایا په ملګرو ملتونو کې به د افغانستان استازی ښاغلی روان فرهادي او په هند کې د افغانستان سفیر مسعود خلیلي د دولت د مشر اوامر ومني که د جمیعت یا نظار شورا؟ تجربو ښودلې ده چې دا او دې ته ورته اشخاص خپلو تنظیمي ګټو ته ترجیح ورکوي نه ملي ګټو ته!

یوه بله د پام وړ خبره داده چې که چېرې په افغاني سفارتونو کې قومي انډول همدومره د پښتنو په ګټه وای، نو جمیعت، ستمي ګروپونو، د بشر حقوقو سازمانونو او د ملګرو ملتونو اجنسیو به څه حال او څه غالمغال شروع کړی وای، ایا دا حالت

(c) ketabton.com: The Digital Library

به يې «افغاني سفارتونه د فاشېزم په منګولو کې» په نوم نه وای
نوموړی او ژر تر ژره به يې د سمون لپاره هلې ځلې نه وای پيل
کړې؟ طبعاً به يې دا کار کړی وای. موږ له انتقالي ادارې،
ملګرو ملتونو او نورو اړوندو ادارو څخه چې په افغانستان کې
د حکومتي ادارې د سمون لپاره کار کوي، هيله کوو چې په
افغاني سفارتونو کې د تنظيمي او قومي اپارتائيد دا بهير پای
ته ورسوي او د مسلکي او تخصصي معيارونو له مخې دې
سالمې ادارې ته لاره اواره کړي.

په ټول هېواد کې د يوې سالمې ادارې د جوړېدو په هيله
د هيلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان او د ایډیالوژیو بحران

ټولنپوهان او سیاست پوهان په دې اند دي، د یوې ټولنې او ولس د کنټرول او ادارې لپاره ایډیالوژي یو مهم عنصر دی، ایډیالوژي د یو ولس یا یوې ډلې پاشلي ذهنونه را ټولوي او پر یو واحد چورلیز(محور) یې را څرخوي، په ولس کې د تحرک او خوځون قوه زیاتوي، یوې مستقیمې لارې ته یې سوقوي او د قربانۍ تر بریده یې رسوي، په همدې وجه هغه ګوندونه، سیاسي ډلې چې قوي ایډیالوژیک بېز ولري، تر هغو نورو ډلو چې دا بنسټ یې کمزوری وي، په ولس کې زیات منښت او ګرانښت لري، عمر یې تر نورو زیات وي او غړي یې د زیاتو فشارونو د زغملو توان لري، په سیاست کې تر ایډیالوژیک عنصر وروسته اقتصاد ، وسایل او وسایط هم مهم ځای لري، خو هېڅکله هم د خلکو د ذهنونو د تسخیر لپاره هغومره رول نه شي ادا کولای لکه ایډیالوژي یې چې لري، په نړۍ کې بېلابېلې سیاسي ډلې، بېلابېلې او مختلفې ایډیالوژۍ کاروي، خو مذهبي، قومي او وطني ایډیالوژۍ تر نورو هغو زیاتې کارېږي او ددې غټ علت شاید دا وي چې په دې ایډیالوژیو کې د انسان د دې او هغې دنیا ګټې متصورې دي، کمونیستي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کپټالستي نظريې هم شته، چې اکثره پر اقتصادي محور راڅرخي او دې حد ته لا نه دي رسېدلي لکه مذهبي ايډيالوژۍ چې د انسان وينې، احساس، روح او روان سره يو ځای کړي.

په افغانستان کې په ښکاره ډول ايډيالوژيک جنګ د شوروي او امريکا تر منځ د ساړه جنګ په بهير کې تر څلوېښتمو هجري کلونو وروسته پيل شو، دا وخت په افغانستان کې داسې ډلې را منځته شوې چې کمونيستي افکار يې درلودل او په مقابل کې يې داسې توندې ډلې را وټوکېدې چې اسلامي افکار يې درلودل او د سوچه اسلامي نظام د جوړولو لپاره يې هڅه کوله، ددې دواړو ايډيالوژيکو ليکو تر منځ نږدې پنځلس کاله فکري جګړه روانه وه، خو تر ۱۳۷۵ ل کال وروسته د يوې ليکې پلويان واک ته ورسېدل، دا فکري او تبليغاتي جګړه پر پوځي جګړې بدله شوه، دواړو ليکو په ولس کې خپل خپل پلويان لرل، عام ولس، اکثره نالوستی قشر د جهادي ډلو پلويان وو، خو د هېواد د تحصيل کړي قشر اکثره برخه بيا په دې بله ليکه کې ولاړه وه، دواړو ډلو خپل خپل بهرني او سيمه ييز پلويان لرل، چې د ايډيالوژيکو کتابونو او اثارو تر څنګ يې آن د ضرورت تر بريده وسلې او پيسې هم ورته رالېږلې، يانې دواړو لوريو ته د ايډيالوژيکي ملاتړ تر څنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره مادي او پوځي ملاتړ هم موجود و، کله چې پر ۱۳۵۸ل کال شوروي لښکرو پر افغانستان يرغل وکړ، نو په ملګرو ملتونو کې د امريکا د متحده ايالتونو سفير، افغانستان (تر ستوني تېره شوې مړۍ) وګڼله او ويې ويل چې اوس بايد د پاکستان د دفاع او ملاتړ غم وخوړل شي. کله چې د انګلستان د بهرنيو چارو وزير مصر ته سفر وکړ، نو د مصر له حکومت څخه يې هيله وکړه چې افغان مجاهدينو يا مقاومت کوونکو ته روسي مارک وسله ورکړي، د مصر حکومت هغه وخت استدلال کاوه، د وسلې ورکړه بې ګټې ده او مقاومت به نتيجه ورنه کړي، خو د انګلستان د بهرنيو چاور وزير څرګنده کړه چې افغانستان کې افغانان نه جنګېږي، بلکې عقيده يا ايډيالوژي جنګيږي، ددې خبرې مانا دا ده چې انګرېز سياستپوهانو د جګړې ايډيالوژيک عنصر ته ډېر ارزښت ورکاوه.

د شوروي يرغل په کلونو کې او تر هغې وروسته د شوروي پلوه حکومت د واکمنۍ په ټول (۱۴) کلن بهير کې دا ثابته شوه چې ايډيالوژي تر هر بل عنصر زياته او ښه وجنګېده، د ايډيالوژيک جنګ په کلونو کې د ايډيالوژيو کاروونکي له دوو سختو چلنجونو سره مخامخ شول، په دې ننګونو کې يو انحراف او بل مصداق و، يا په بله ژبه وينا او عمل، د جګړې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلونو کې په سوونو څه په زرګونو داسې زره بوږنوونکې پېښې را منځته شوې چې د ایډیالوژیو د کاروونکو د شعارونو او عمل تر منځ په تضاد او ټکر کې وې، دې کار د ایډیالوژیو پر کاروونکو باندې د خلکو د باور کچه راټیټه کړه، د مذهبي ایډیالوژیو پر کاروونکو د بې اعتمادۍ روحیه هغه وخت لا پسې پیاوړې شوه، چې مختلفې جهادي او الحادي ډلې په ائتلافي او ائتلافي ضد ډول کابل ښار ته ورننوتې، دې وخت کې د مذهب او دین په نامه شعار او د جګړې مشروعیت خلکو سره ګڼې پوښتنې پیدا کړې او دا خبره نوره خلکو ته تقریباً سپینه شوه چې په افغانستان کې د جګړې دوام یوازې د قدرت د ساتنې، پالنې، لاسته راوړنې او ځانې ګټو لپاره دی، نه د مذهبي اصولو د تطبیق او مصداق لپاره.

په کابل کې د جګړې په ګرمو شېبو کې یو «جهادي مشر» په خپل یو خصوصي مجلس کې دا خبره په ډاګه کړه چې «جنګ ایډیالوژي در افغانستان به پایان رسیده حالا بازار قومیت ګرم است». ددې جهادي مشر په اند جنګ له اسلامي ایډیالوژۍ څخه قومي حالت ته اوښتی دی. دې حالت ولس پر دې ډول خلکو نور هم بې باوره کړ. د خپلو ځاني ګټو لپاره له بېلابېلو الحادي ډلو ټپلو سره پټ او ښکاره ائتلاف او معاملې هر څه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس د ورغوي په شان روښانه کړل، دې کار آن د الفاظو په مفاهیمو کې بدلون راوست، یو وخت (مجاهد) هغه چاته ویل کېده چې د شوروي یرغلګرو پر وړاندې یې وسلواله مبارزه کوله، بیا داسې وخت راغی چې هر چا وسله لرله او د کوم پښتاني جهادي تنظیم په لیکو کې به تنظیم و، نو هغه ته به (مجاهد) ویل کېده، ددې خبرې یو علت دا و چې دا وخت د وسلې لېږد رالېږد او استعمال اکثره د پښتانیو مجاهدینو په لاس کې و، وروسته هر وسلوال ته د (مجاهد) خطاب کول دومره عام شول چې ننګرهار کې چا له کوم سپین ږیري څخه پوښتنه وکړه چې ماما زوی دې څه کار کوي؟ هغه ورته په ځوا ب کې وویل: ((امریکایانو سره مجاهد دی)).

په واقعیت کې د سپینږیري زوی د امریکایانو په خاصو افغان ساتونکو یا باډیګارډانو کې یو عسکر و، هغوی د ډبلې تنخوا په بدل کې د ځان دساتنې لپاره استخدام کړی و، خو سپین ږیري ته خپل وسله وال زوی په مستعمله مانا (مجاهد) ښکارېده. په همدې ښار او دې ته ورته په څو نورو ښارونو کې داسې پښتاني جهادي قومندانان شته چې کورونه یې امریکایانو ته د میاشتې په زرګونو ډالرو کرایه ورکړي دي خو عام ولس کې د جهاد زمزمې کوي، کله چې امریکایي پوځونه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل په شمال کې د طالبانو پر مورچلونو بمبارد کاوه، نو یو جهادي مشر په مایوسانه لهجه وویل: «دا بمونه واره واره(واړه، واړه) دي باید غت غت (غټ، غټ) واچوئ، (کی تاثیر کی زیات وکي) (زیات تاثیر وکړي) »طالبانو که هر څومره بربریت او وحشت درلود، خو پر اسلام یې هېڅوک شک نه شي کولای، خو د سیاسي ګټو لپاره د جهاد د نامه همدا کاروونکي، امریکایانو ته لاس غځوي چې خپل مخالفین پرې وځپي، کله چې امریکایانو ددې ډول جهادیانو پرله پسې غوښتنو ته لبیک ووایه او تر اتوم لږ کوچني بمونه یې وکارول، نو بیا ورته دوی موسکي شول او ویې ویل: «حالا دیګر خوب شد».

کله چې د امریکایانو د مرګوني پوځي فشار په نتیجه کې د طالبانو اسلامي امارت ړنګ شو، نو پر ځای یې یو ځل بیا هغه وسله والې ملېشې چې پر ځان یې د اسلام پرده راغوړولې وه، واک ته ورسېدې، دې ډول خلکو ته د واک بیا ور رسېدل د بعث بعدالموت حیثیت لاره، یو ځل بیا د پردې پر مخ د افغانستان د اسلامي دولت کلیشه او د هغه دولت پخوانی مشر په نوي فاتحانه انداز کې را څرګند شو او دا وار ته ورسره د دیموکراسۍ، نړیوال تروریزم او نور... شعارونه هم مله شول. دې کې هېڅ شک نه شته چې د بیړنۍ لویې جرګې تول لګښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نااسلامي هېوادونو او امريکايانو له خوا پرې شوی و، د لويې جرګې ټول غړي پر دې واقيعيت پوهېدل چې د ا جرګه د بې ۵۲ الوتکو د وزرونو تر سيوري لاندې په پراخه کېږدۍ کې جوړه شوې او يو لښکر جهادي او الحادي مشرانو ته يې په لومړي ليکه کې ځای ورکړی و،خو دوی بيا هم د جهاد شعار زمزمه کاوه، شيخ محمد اصف محسيني خولاجرګې ته دا وړانديز هم وکړ چې تر (انتقالي) لفظ وړاندې دې د (اسلامي) کلمه راشي او د دولت جوهر دې اصلاً اسلام وي، هلته هم يو شمېر ازادو کتونکو سره دا پوښتنه وه چې د ا جهاد لکه چې يوازې د روسانو پر ضد کېږي او په اصطلاح د نورو کفارو پر ضد نه کېږي.

کله چې د امريکايانو په راتګ سره نوی حکومت رامنځته شو او لنډ مهاله او منځمهاله پړاوونه يې ووهل، نو دې سره د سياسي ګوندونو په ايډيالوژيک تګلوري کې هم بدلون راغی، سياسي ګوندونو هم د انجوګانو بڼه غوره کړه، اوس هر ګوند او ډله کوښښ کوي، چې له هرې ممکنې لارې ځان ته پانګه پيداکړي، هېڅوک هم خپلې ايډيالوژۍ ته وفادار پاتې نه شول، ايډيالوژيو خپل اصلي رنګ بايلود، شعارونه او عنوانونه، رد وبدل شول،ولس اوس نه پوهېږي چې پر چا باور وکړي او کومې ايډيالوژۍ ته پناه يوسي، د دولت د مشرانو زيات وخت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خارجي سفرونو، روابطو او د پانګې په تر لاسه کولو او د مختلفو تنظیمي، رسمي او نارسمي جنګسالارانو او ټوپکسارانو په اقناع او خوشاله ساتلو تېرېږي او د ولس د ذهني انسجام، د پوخ د ذهني تربیې او د هېواد د ځوان نسل د سالمې روزنې لپاره هېڅ ډول مشخص ایډیالوژیک بنسټ نه شته، ملت پر پخوانیو سولېدلو او کلیشه شویو ایډیالوژیو د هغو د وړاندې کوونکو د ناسم چلند له امله خپل باور له لاسه ورکړی، هره ایډیالوژي چې اوس ور وړاندې شي، خلک پرې شک کوي، هر کله چې یو ملک له داسې یو حالت سره مخامخ شي، نو د دې نتیجه هغه هېواد ته ډېره دردوونکې پرېوزي، دې کار سره ولس پر بېلابېلو ذهني لارو او تګلارو وېشل کېږي، پر یوې واحدې نقطې یې د فکري تمرکز قوت له منځه ځي، په ولس کې د ملت جوړونې جوهر کمزوری کېږي، په داسې حالت کې که هر بهرنی هېواد یا بهرنۍ قوه پر هېواد یرغل وکړي، نو د هغه هېواد ولس د ذهني وېش له امله خپل دفاعي ځواک له لاسه ورکوي او بهرني ایلوونکي هېوادونه په اسانۍ سره کولای شي دا هېواد ایل کړي، افغانستان اوس د ایډیالوژیو د بحران پر همداسې یوه خطرناکه لیکه ولاړ دی.

د خلاصون په هیله

په مینه

دهیلې اداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهال له مخې د هيلې د سريزو د چاپ څرنګوالی

ګڼه	سريزه	کال	ګڼه	مياشتې	پرله پسې
۱	هيله د کومو هيلو په هيله خپرېږي؟	لومړی ۱۳۷٦	لومړۍ	وري- غويي	۱
۲	په هيله کې د هېوادوالو هيلې انعکاس شوي او که نه؟	لومړی ۱۳۷٦	دويمه	غبرګولی-چنګاښ	۲
۳	هيله د کومو ستونزو له پيچومو تېرېږي؟	لومړی ۱۳۷٦	درېيمه	زمری-وږی	۳
۴	فرهنګي بيا رغونه د لومړيتوب حق لري	لومړی ۱۳۷٦	څلورمه	تله-لړم	۴
۵	د فرهنګي چارو او اړتياوو په باب څو وړانديزونه	لومړی ۱۳۷٦	پنځمه	لندی-مرغومی	۵
٦	هيله يوه کلنه شوه	لومړی ۱۳۷٦	شپږمه	سلواغه-کب	٦
۷	د فرهنګي چارو سمون او ملګرتيا ته اړتيا ده	دويم ۱۳۷۷	لومړۍ	وري- غويي	۷
۸	زموږ د ازادو خپرونو ستونزې	دويم ۱۳۷۷	دويمه	غبرګولی-چنګاښ	۸
۹	د هېوادملي يووالی او د فرهنګيانو هيلې	دويم ۱۳۷۷	درېيمه	زمری-وږی	۹
۱۰	لويديځمېشتي افغان فرهنګيان او فرهنګي هيلې	دويم ۱۳۷۷	څلورمه	تله-لړم	۱۰
۱۱	د پښتو ژبې او ادبياتو طلايي پړاو	دويم ۱۳۷۷	پنځمه	لندی-مرغومی	۱۱
۱۲	هيله دوه کلنه شوه	دويم ۱۳۷۷	شپږمه	سلواغه-کب	۱۲
۱۳	دهېواد دننه فرهنګي يون او خوځون	درېيم ۱۳۷۸	لومړۍ	وري- غويي	۱۳
۱۴	((چغې مه وهئ کار وکړئ!))	درېيم ۱۳۷۸	دويمه	غبرګولی-چنګاښ	۱۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵	د هېواد د تحصیل کړو اشخاصو بهیر به همداسې روان وي؟	درېیم ۱۳۷۸	درېیمه	زمری-وږی	۱۵
۱٦	شلمې پېړۍ په مخه دې ښه!	درېیم ۱۳۷۸	څلورمه	تله-لړم	۱٦
۱۷	د مسلک له خاوندانو یوه هیله	درېیم ۱۳۷۸	پنځمه	لندی-مرغومی	۱۷
۱۸	هیله درې کلنه شوه	درېیم ۱۳۷۸	شپږمه	سلواغه-کب	۱۸
۱۹	((راځئ چې سره کینو په تګر د روغې جوړې))	څلورم ۱۳۸۹	لومړی	وري- غویي	۱۹
۲۰	دا دنیا چا شل کړې ده؟	څلورم ۱۳۸۹	دویمه	غبرکولی-چنګاښ	۲۰
۲۱	د اوسنیو پښتو خپرونو موضوعي وېش	څلورم ۱۳۸۹	درېیمه	زمری-وږی	۲۱
۲۲	د فرهنګي کار جغرافیایي موقیعیتونه	څلورم ۱۳۸۹	څلورمه	تله-لړم	۲۲
۲۳	یوه ملتپاله فرهنګي ستراتیژي	څلورم ۱۳۸۹	پنځمه	لندی-مرغومی	۲۳
۲۴	هیله د خپل ژوند دنیمې لسیزې په درشل کې	څلورم ۱۳۸۹	شپږمه	سلواغه-کب	۲۴
۲۵	کار خپله سخت کار دی	پنځم ۱۳۸۰	لومړی	وري- غویي	۲۵
۲٦	افغانستان، اسلام او پښتو درې ستر ارزښتونه او...	پنځم ۱۳۸۰	دویمه	غبرکولی-چنګاښ	۲٦
۲۷	بحراني شرایط او فرهنګي کار	پنځم ۱۳۸۰	درېیمه	زمری-وږی	۲۷
۲۸	که مې سل نصیحتونه ورته وکړل	پنځم ۱۳۸۰	څلورمه	تله-لړم	۲۸
۲۹	که مطبو عات ازاد شي	پنځم ۱۳۸۰	پنځمه	لندی-مرغومی	۲۹
۳۰	په هېواد کې د واک انحصار څنګه ...	پنځم ۱۳۸۰	شپږمه	سلواغه-کب	۳۰
۳۱	په کابل کې څوک، څوک ساتي؟	شپږم ۱۳۸۱	لومړی	وري- غویي	۳۱
۳۲	په کابل کې قانوني واک او عملي واک	شپږم ۱۳۸۱	دویمه	غبرکولی-چنګاښ	۳۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳	سوله عدالت او که دواړه؟	شپږم ۱۳۸۱	درېیمه	زمری-وړی	۳۳
۳۴	افغانستان د ابهام پر لوري	شپږم ۱۳۸۱	څلورمه	تله-لړم	۳۴
۳۵	پر دولتي خپرونو تنظيمي انحصار څنګه …	شپږم ۱۳۸۱	پنځمه	لندۍ-مرغومی	۳۵
۳٦	په افغانستان کې بهرني ځواکونه ګټې او زیانونه	شپږم ۱۳۸۱	شپږمه	سلواغه-کب	۳٦
۳۷	تر چتې وتي مطبوعات	اووم ۱۳۸۲	لومړی	وري- غويي	۳۷
۳۸	افغاني سفارتونه د تنظيمواکۍ مورچلونه	اووم ۱۳۸۲	دويمه	غبرګولی-چنګاښ	۳۸
۳۹	افغانستان او د ایډیالوژیو بحران	اووم ۱۳۸۲	درېیمه	زمری-وږی	۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمد اسمعیل یون لنډه پېژندنه

محمد اسمعیل یون د حاجي محمدخان زوی پر ۱۳۴۲ل کال، د لغمان ولایت د الینګار ولسوالۍ د نیازیو په یوې روښنفکرې کورنۍ کې زېږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د الینګار ولسوالۍ د سلینګار په لومړني ښوونځي کې سرته رسولي دي، تر هغه وروسته کابل ته راغی او په خوشال خان لیسه کې شامل شو. پر ۱۳۶۶ل کال له نوموړې لیسې څخه په دویم نومره بریالی او پر ۱۳۶۷ل کال د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې محصل شو. پر ۱۳۷۰ل کال له نوموړې څانګې څخه اول نومره بریالی او پر همدې کال بېرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپښتو څانګې د کدر غړی شو. پر ۱۳۸۵ل کال په نوموړې څانګه کې د ماسترۍ دوره پیل شوه، یون په ډېر ښه او بریالي ډول دا دوره پایته ورسوله.

محمد اسمعیل یون له ۱۳۷۰ ل کال څخه بیا تر ننه پورې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي تدریسي غړی او د((پوهندوی)) علمي پوړۍ ته رسېدلی دی، پر استادۍ سربېره،استاد یون د ((کابل پوهنتون))، ((هیلې)) او((شمشاد))مجلو د چلوونکي دنده هم په ښه ډول ترسره کړې ده. په پېښور کې د چاپېدونکې ((معارف)) مجلې کتونکی غړی هم و. همدارنګه دیو شمېر نورو چاپي خپرونو همکار هم پاتې شوی دی.

استاد یون پر ۱۳۸۱ل کال، په جلال اباد کې بېړنۍ لویې جرګې ته د ختیزو ولایتونو د انتخاباتو د دفتر مشر شو، د دې جرګې لپاره تر ټاکنو وروسته د جرګې غړی، بیاد جرګې د غړو له خوا د بېړنۍ لویې جرګې دلومړي منشي په توګه انتخاب شو.استاد یون په دې جرګه کې تر خپل وروستي وسه خپل ملي او تاریخي مسولیت ادا کړ او د هېواد دښمنه عناصرو د توطیو مخه یې ونیوله.

تر دې جرګې وروسته، کله چې د افغانستان د اساسي قانون د تدوین بهیر پیل شو، نو استاد یون بیا د دې بهیر لپاره د ختیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایتونو د دارالانشاد دفتر مشر وټاکل شو. په ختیزو ولایتونو کې د اساسي قانون د لویې جرګې لپاره انتخابات هم د همدې دفتر له خوا ترسره شول.استاد یون د اساسي قانون د تصویب په لویه جرګه کې د نوموړې جرګې د دارالانشا د غړي په توګه خپل فعال رول ادا کړ. ټاکل شوې وه، استاد یون په ختیزو ولایتونو کې د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره د عمومي ټاکنو د دفتر مسول شي، خو په کابل کې د لویو جنګسالارانو او ځینو تنظیمي مشرانو له خوا پر حکومت او ملګرو ملتونو د زیات فشار له امله له کاره ګوښه شو.ملګرو ملتونو(UNAMA) استاد یون ته وړاندیز وکړ، چې په کابل کې به تر دې لوړه دنده دروسپارو، خو استاد یون ونه منله او خپلې استادۍ ته یې دوام ورکړ.

درې کاله وروسته یې د ځینو ملګرو په زیات ټینګار او غوښتنه، د جمهوري ریاست د ملي امنیت شورا په دفتر کې د فرهنګي چارو د ریاست دنده ومنله او په کابل پوهنتون کې پر استادۍ سربېره لاتر اوسه دا دنده پر مخ وړي.استاد یون پر ۱۳۸۵ل کال د افغانستان او پاکستان د امن ګډې جرګې لپاره د افغانستان له خوا د منشي په توګه غوره شو او دا دنده یې هم په ښه ډول ترسره کړه.

استاد یون د خپلواک لیکوال په توګه په تېرو شلو کلونو کې ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر فرهنګي او ټولنيز خدمتونه ترسره کړي، په ګڼو چاپي، راديويي او ټلويزيوني مرکو کې يې د و اقعيتونو او حقايقو د څرګندبيان له امله د خلکو په زړونو کې ځای نيولی دی. که څه هم ډېر خلک د يون ليکنې، مرکې او نظريات خوښوي، خو يو شمېر داسې خلک هم شته، چې د يون سرسختي مخالفين دي. د هغه ملي او ګټورو نظرياتو ته هم غلط رنګ او تعبير ورکوي، دا ډول اشخاص، چې اکثره يې زورواکي او د سياسي ډلو ټپلو غړي او مشران دي، د استاد يون نظريات خپلو شخصي او تنظيمي ګټو ته خطر بولي، نو ځکه يې په ټينګه مخالفت کوي. زه د دې شاهد يم، هر کله چې يون کومه ليکنه او مرکه کړې، نو دده پر وړاندې يې مثبت او منفي غبرګونونه دواړه راپارولي دي، منفي غبرګونونه اکثره وخت د هغو اشخاصو او ډلو له خوا وي، چې په تېر کړکېچن سياسي بهير کې يې ډېرې نامشروع ګټې ترلاسه کړي او ځانونه يې مطرح کړي دي.

مثبت غبرګونونه اکثره د ولس د مشرانو، روښنفکرانو او نورو مخورو له خوا وي، خو استاد يون په دغسې سختو اغزنو او تنګو شرايطو کې بيا هم خپل فرهنګي، سياسي او ټولنيز کار ته دوام ورکوي.

دا اوسنی فرهنګي کار، چې تاسو يې اوس په مسلسل ډول ګورئ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د تېرو شلو کلونو کارونه دي، چې له تېر یو نیم کال راهیسې پرې په منظم ډول کار شوی، او ډل شوي او دا دی ستاسو مخې ته ایښودل کېږي، په داسې یو دولتي دفتر کې چې بوختیاوې په کې ډېرې وي، د منظم او ستر فرهنګي کار سرته رسول اسانه کار نه دی.استاد یون پر خپلو فرهنګي کارونو سربېره د ګڼو فرهنګي ټولنو د غړي، همکار او موسس غړي په توګه هم خپل فرهنګي رول ادا کړی،په پېښور کې یې د دوو المان مېشتو فرهنګي ټولنو «دافغانستان دکلتوري ودې ټولنې» او«د پښتني فرهنګ د ودې پراختیا ټولنې» د همکار په توګه د بېلابېلو لیکوالو په لسګونو اثار، ایډیټ او چاپ کړي دي. دغه راز یې په سلګونو کورنیو مشاعرو، ادبي غونډو او سیمینارونو کې ونډه اخیستې ده، خپله یې هم په لسګونو مشاعرې،سیمینارونه او علمي ورکشاپونه جوړ کړي دي.

سربېره پر دې، په یو زیات شمېر، ملي او نړیوالو کنفرانسونو کې یې په ښه ډول د خپل هېواد استازي کړې ده. دلته به یې د اثارو یادونه وکړو:

اثار

الف- پنځونې:

کتاب نوم	ځرنګوالی	چاپکال
• متکور	لومړۍ شعري ټولګه	دویم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په اورونو کې سندرې دویمه شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷

ب- راټولونې:

- هیلې ګډه شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- نیمګړي ارمانونه د حیران شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- د لوونو فصل ګډه شعري ټولګه دویم ۱۳۸۷
- د نازو انا یاد د سیمینار د لیکنو ټولګه دویم ۱۳۸۷
- د استاد الفت نثري کلیات داستاد الفت نثرونه دریم ۱۳۸۷
- سیندونه هم مري د اسحق ننګیال شعري منتخبات دویم ۱۳۸۷

ج- ژباړنې:

- د ټولنپوهنې له نظره: په افغانستان کې د واک جوړښتونه
  دپوهنوال روستارتره کي اثر دویم ۱۳۸۷
- .د افغانستان فرهنګي میراثونو ته یوه کتنه
  د نینسي دوپرې اثر دویم ۱۳۸۷
- په افغانستان کې د جګړې جنایتکارانو محاکمه
  د پوهنوال روستار تره کی اثر دویم ۱۳۸۷

د- یونلیکنې:

- د اماراتو سفر د اماراتو یونلیک دویم ۱۳۸۷
- که یون دی یون دی د اروپا یونلیک لومړی ۱۳۸۷
- دپنټاګون ترڅنډو د امریکا یونلیک لومړی ۱۳۸۷

هـ- څېړنې او شننې:

- د محمدګل خان مومند اند و ژوند ته یوه لنډه کتنه دویم ۱۳۸۷
- استاد زیار د پښتني فرهنګ یو ځلاند ستوری دویم ۱۳۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي پښتو کتابتون د دویم ۱۳۸۷
- د افغانستان فرهنګ ته اوښتي زیانونه دویم ۱۳۸۷
- د پښتو شعر هندسي جوړښت شپږم ۱۳۸۷
- له افغانستانه د مسلکي کادرونو د فرار عوامل دویم ۱۳۸۷
- ساینسي پرمختیاوې دویم ۱۳۸۷
- بېړنۍ لویه جرګه ولسواکي او زورواکي دویم ۱۳۸۷
- اندیال خوشال لومړی ۱۳۸۷
- هیله د خپلو سریزو په لمن کې لومړی ۱۳۸۷
- کلتوري یون لومړی ۱۳۸۷
- فرهنګي فقر لومړی ۱۳۸۷
- مرکه او مرکې لومړی ۱۳۸۷
- خوشال په خپل ایډیال لومړی ۱۳۸۷
- د کتابونو په ورېمو کې لومړی ۱۳۸۷
- افغانستان په سیاسي کړلېچ کې لومړی ۱۳۸۷
- پښتو لیکنی سمون لومړی ۱۳۸۷
- اوسنۍ رسنۍ لومړی ۱۳۸۷
- که نړیوال ماته وخوري؟ لومړی ۱۳۸۷

خدای (ج) دې استاد یون ته ډېر عمر ورکړي او جرئت دې ورته هم تاند لري، الله(ج) دې دی له هر ډول بدو بلاوو وژغوري، په فرهنګي کارو زیار کې ورته د نور زغم او اوسېلې هیله لرم.

په درناوي

وفاالرحمن وفا

کابل- افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

hila

də xpəlo sarizo pə lamən ke

(A collection of Hilla Magazine's editorials)

By:
M.Ismael yoon

ISBN 978-9936-500-21-1

د خپرونو لړ: (۲۲)

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library